

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
MIGRACIJSKI TOKOVI V EVROPSKI UNIJI

LJUBLJANA, JUNIJ 2006

VANJA LEDNIK

I Z J A V A

Študentka Vanja Lednik izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Zarjana Fabjančiča in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 14. 6. 2006

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
1.1. NAMEN, CILJI IN HIPOTEZA MAGISTRSKEGA DELA	2
1.2. METODE PREUČEVANJA IN ZASNOVA DELA	3
1.3. STRUKTURA POGLAVIJ	4
2. SPLOŠNE OPREDELITVE MIGRACIJ	4
2.1. DELITEV MIGRACIJ	5
2.1.1. Definicije migrantov	6
2.1.2. Ilegalne migracije	6
2.1.3. Prisilne migracije	8
2.2. EKONOMSKI UČINKI MIGRACIJ	9
2.2.1. Migracije in trg dela	10
2.2.2. Migracije in brezposelnost	11
2.2.3. Koristi in stroški migracij za državo izvora	11
2.2.4. Beg možganov	12
2.3. Globalizacija migracij	14
2.3.1. Značilnosti sodobnih migracij	15
2.3.2. »Kaos« sodobnih migracij	16
2.3.3. Pomen sodobnih migracij	17
3. RAZLIČNE TEORIJE O MIGRACIJAH	18
3.1. HIPOTEZA POTISKA IN POTEGA	19
3.2. NEOKLASIČNE TEORIJE	20
3.2.1. Mikroekonomski pristop	20
3.2.2. Teorija človeškega kapitala	20
3.2.3. Makroekonomski pristop	21
3.3. SODOBNEJŠE TEORIJE MIGRACIJ	22
3.3.1. Teorija odvisnosti	22
3.3.2. Teorija dvojnega trga dela	22
3.3.3. Teorija svetovnega sistema	23
3.3.4. Teorija nove ekonomije profesionalnih migracij	24
3.3.5. Teorija migracijskih mrež	24
3.3.6. Teorija migracijskih institucij	25
3.3.7. Teorija kumulativne vzročnosti	25
4. MIGRACIJSKI TOKOVI V EVROPSKI UNIJI	27
4.1. PREGLED MIGRACIJSKIH TOKOV V PRETEKLOSTI	28
4.1.1. Obdobje po drugi svetovni vojni	28
4.1.2. Obdobje vzpodbujanja migracij	28
4.1.3. Obdobje omejevanja migracij	35
4.2. ZNAČILNOSTI TRGA DELOVNE SILE V EVROPSKI UNIJI	38
4.2.1. Problem brezposelnosti v EU	38
4.2.2. Problem staranja delovne sile v EU	44
4.2.3. Evropska politika zaposlovanja	48
4.2.4. Lizbonski program skupnosti	51
4.3. ŠIRITEV EVROPSKE UNIJE IN OMEJEVANJE PROSTEGA PRETOKA DELOVNE SILE	52
4.3.1. Omejevanje prostega pretoka delovne sile	60
4.3.2. Prehodna pravila ki urejajo prost pretok delavcev	63
4.3.3. Zadnja širitev EU in migracijski tokovi	68
4.3.4. Druga faza omejevanja prostega pritoka delavcev	77

5. UREJANJE MIGRACIJ	82
5.1. PREPOZNAVANJE PRIMANJKLJAJEV NA TRGU DELA	84
5.1.1. Omejitve pri urejanju migracij.....	86
5.1.2. Demografski problemi in migracije	87
5.2. VEČJA POKLICNA IN GEOGRAFSKA MOBILNOST.....	87
5.2.1. Programa EU Leonardo da Vinci in Socrates	89
5.2.2. Pobuda EQUAL.....	90
5.2.3. Evropski okvir za kvalifikacije	91
5.3. OSNOVE MIGRACIJSKE POLITIKE.....	92
5.3.1. Migracijska politika EU	93
5.4. INTEGRACIJA MIGRANTOV	96
6. SKLEP.....	98
7. LITERATURA IN VIRI.....	101

PRILOGE

SEZNAM SLIK, TABEL IN PRILOG

SEZNAM SLIK

Slika 1:	Naravni prirast in neto migracije v EU-15 v obdobju od 1960 do 2001
Slika 2:	Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let v državah EU leta 2005 v %
Slika 3:	Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v državah EU leta 2005 v %
Slika 4:	Izdatki za ukrepe politike trga dela kot % BDP v državah EU-15 v letu 2003
Slika 5:	Delež prebivalcev po starostnih skupinah v državah EU v % leta 2004
Slika 6:	Povprečna starost ob upokojitvi leta 2001 in 2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU
Slika 7:	Delež prebivalcev posamezne države v celotnem prebivalstvu EU-25 v %
Slika 8:	BDP na prebivalca v standardih kupne moči v državah EU leta 2004
Slika 9:	Stopnja rasti realnega BDP v obdobju 1996-2005 v EU-25, EU-15 in v državah EU-8
Slika 10:	Inflacijska stopnja v EU-15 in v državah EU-10 v obdobju od leta 2000 do 2005 v %
Slika 11:	Delež prebivalcev, starih od 18 do 59 let, ki je živel v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v državah EU v letu 2004 v %
Slika 12:	Izdatki za socialno zaščito kot % delež BDP v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU leta 2003
Slika 13:	Stopnja brezposelnosti v EU-25, EU-15, EU-10 in posameznih državah EU-10
Slika 14:	Stopnja delovne aktivnosti v EU-25, EU-15, EU-10 in posameznih državah EU-10
Slika 15:	Javno mnenje v EU-15 in EU-10 o najpomembnejših vprašanjih v prihodnosti
Slika 16:	Javno mnenje v EU-15 o najpomembnejših vprašanjih pri naslednjih volitvah

SEZNAM TABEL

Tabela 1:	Naravni prirast in neto migracije skupaj v obdobju od 1994-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah v %
Tabela 2:	Struktura tujcev po državljanstvu v Nemčiji leta 1990 in 2004 v %
Tabela 3:	Struktura tujcev po državljanstvu v Luksemburgu leta 1991 in 2004 v %
Tabela 4:	Struktura tujcev po državljanstvu v Grčiji leta 1994 in 2001 v %
Tabela 5:	Neto migracije, s popravki v obdobju 1995-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU (v 1000)
Tabela 6:	Delež tujcev v posamezni državi EU leta 1990 in leta 2004 v % in največja skupina tujcev v posamezni državi glede na državo izvora
Tabela 7:	Stopnja brezposelnosti v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %
Tabela 8:	Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25 in EU-15 v %
Tabela 9:	Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v obdobju 1995-2005 v EU-25, EU-15 v %
Tabela 10:	Stopnja delovne aktivnosti v obdobju 1994-2004 v EU-25, EU-15 in v

	posameznih državah EU v %
Tabela 11:	Rast delovne aktivnosti v obdobju 1994-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %
Tabela 12:	Delež odvisnega prebivalstva v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU leta 2000 in napoved deleža odvisnega prebivalstva leta 2010, 2020, 2030, 2040, 2050 v %
Tabela 13:	Cilji držav EU glede stopenj delovne aktivnosti do leta 2010 v %
Tabela 14:	Stopnja rasti BDP v obdobju 1996-2005 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %
Tabela 15:	Državljeni EU-10 in EU-15 kot odstotni delež aktivnega prebivalstva namembne države v letu 2004
Tabela 16:	Delež aktivnega prebivalstva po državljanstvu v posameznih državah v obdobju 2003-2005 v %
Tabela 17:	Aktivno prebivalstvo po državljanstvu v posameznih državah v letu 2005 v %
Tabela 18:	Stopnja delovne aktivnosti po državljanstvu v posameznih državah leta 2004 in 2005 v %

SEZNAM PRILOG

Priloga 1:	Spremembe prebivalstva v EU-15 v obdobju 1960-2001 v (1000) (naravni prirast, neto migracije in skupni prirast
Priloga 2:	Povprečna starost ob upokojitvi v obdobju 2001-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah
Priloga 3:	Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %
Priloga 4:	Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %
Priloga 5:	Stopnja brezposelnosti v posameznih državah za drugo četrtletje 2003, 2004, 2005 v %
Priloga 6:	Stopnja delovne aktivnosti za posamezne države za drugo četrtletje 2003, 2004, 2005 v %
Priloga 7:	Število prebivalcev v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU 1. januarja 2004 v 1000 in delež posamezne države v celotnem prebivalstvu EU-25 v % ter delež prebivalcev po starostni skupinah v %
Priloga 8:	Nekateri makroekonomski kazalci za EU-25, EU-15 in posamezne države EU leta 2004
Priloga 9:	BDP per capita v obdobju 1994-2003 v stalnih cenah (po cenah iz leta 1995)
Priloga 10:	Izdatki za socialno zaščito (% delež BDP) v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU v obdobju od 1995-2003
Priloga 11:	Prebivalstvo, staro od 18 do 59 let, ki živi v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU v obdobju od 1999 do 2005

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC S PREVODI

<i>Izvirna Kratica</i>	<i>Angleški izraz</i>	<i>Slovenska kratica</i>	<i>Slovenski izraz</i>
<i>CEEC</i>	<i>Central and Eastern European Countries</i>	<i>SVED</i>	<i>Države srednje in vzhodne Evrope</i>
<i>CEFTA</i>	<i>Central European Free Trade Agreement</i>		<i>Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini</i>
<i>EC</i>	<i>European Commission</i>	<i>EK</i>	<i>Evropska komisija</i>
<i>EDF</i>	<i>European Development Fund</i>	<i>ERS</i>	<i>Evropski razvojni sklad</i>
<i>EEA</i>	<i>European Economic Area</i>	<i>EGP</i>	<i>Evropski gospodarski prostor</i>
<i>EEC</i>	<i>European Economic Community</i>	<i>EGS</i>	<i>Evropska gospodarska skupnost</i>
<i>EFTA</i>	<i>European Free Trade Association</i>		<i>Evropsko združenje za prosto trgovino</i>
<i>EMU</i>	<i>Economic and Monetary Union</i>	<i>EMU</i>	<i>Ekonomska in monetarna unija</i>
<i>EP</i>	<i>European Parliament</i>	<i>EP</i>	<i>Evropski parlament</i>
<i>ERDF</i>	<i>European Regional Development Fund</i>		<i>Evropski sklad za regionalni razvoj</i>
<i>ESF</i>	<i>European Social Fund</i>	<i>ESS</i>	<i>Evropski socialni sklad</i>
<i>EU</i>	<i>European Union</i>	<i>EU</i>	<i>Evropska unija</i>
<i>EURES</i>	<i>European Employment Services</i>		<i>Evropska služba za zaposlovanje</i>
<i>GDP</i>	<i>Gross Domestic Product</i>	<i>BDP</i>	<i>Bruto domači proizvod</i>
<i>NARIC</i>	<i>Network of National Academic Recognition Information Centres</i>		<i>Informacijska mreža centrov za nacionalno akademsko priznavanje diplom in spričeval</i>
<i>OECD</i>	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>		<i>Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj</i>
<i>UN</i>	<i>United Nations</i>	<i>OZN</i>	<i>Organizacija združenih narodov</i>
<i>WB</i>	<i>World Bank</i>		<i>Svetovna banka</i>
<i>WTO</i>	<i>World Trade organisation</i>	<i>STO</i>	<i>Svetovna trgovinska organizacija</i>

1. UVOD

Migracijski procesi bodo postali v enaindvajsetem stoletju zaradi neenakega demografskega razvoja, velikih ekonomskih neenakosti in različnih potreb na trgu dela še bolj dramatični kot v preteklosti. Migracijski tokovi bodo v prihodnosti neprimerno večji, obsežnejši in bolj globalni kot v preteklosti. Demografski trendi v razvitih državah dokazujejo, da se bo z veliko verjetnostjo nadaljevalo: upadanje števila prebivalstva in zmanjševanje delovno aktivnega prebivalstva ter s tem povečevanje potreb po dodatni delovni sili, ki jo zahtevajo gospodarske razmere. Na splošno se v razvitem svetu prebivalstvo hitro stara, tako da bo po letu 2010 okoli petina in do leta 2020 že četrtnina prebivalstva stara nad 60 let. Zato utegnejo biti mednarodne migracije edine prave za zapolnjevanje potreb na trgu dela (Kovač, 2003, str. 44-53).

Evropska unija bo morala v prihodnjih desetletjih zaradi potreb trga dela sprejeti na svoje ozemlje večje število imigrantov. V večini imigrantskih držav pa se pojavlja pritisk domačega prebivalstva, ki kaže na negativen odnos do priseljencev in nadaljnega priseljevanja, saj menijo, da predstavljajo imigranti ekonomsko breme ter grožnjo nacionalni identiteti.

Tako so številne evropske države v zadnjem desetletju sprejele nove restriktivnejše migracijske politike, s katerimi želijo omejiti pritok tujcev na svoje ozemlje. Zahodne države si danes predvsem prizadevajo ustaviti oziroma preprečevati nezakonite migracije in omejiti delovne migracije oziroma jih uravnavati glede na lastne potrebe. Kljub nasprotovanju nadaljnjim imigracijam pa demografska gibanja kažejo, da se bodo morale v prihodnosti le-te kvečjemu povečevati, ne pa zmanjševati, če si bo Evropska unija želela zagotoviti dovolj delovne sile in zmanjšati naraščajoče nesorazmerje med upokojenim in aktivnim prebivalstvom. Poleg tega bo potrebovala tudi dodatno intelektualno moč, če bo želela tekmovati z drugimi razvitimi državami v tehnološkem razvoju (Bešter, 2003, str. 83-84).

V okviru Evropske unije so na podlagi Amsterdamske pogodbe in v kontekstu izgradnje skupnega prostora postavili elemente strategije za skupno politiko migracij in azila, v kateri je izražena potreba po celovitejšem pristopu k upravljanju migracijskih tokov, ki uveljavlja dialog med državami izvora, prehoda in ciljnim državami, upošteva politične in razvojne potrebe vseh ter temeljne človekove pravice in svoboščine.

Med čedalje pomembnejše cilje imigracijskih politik pa se v zadnjem času pojavlja tudi integracija priseljencev - tistih, ki že dalj časa živijo v imigrantski državi, in tistih, ki bodo šele prišli. Glavni cilj integracijskih politik je vključitev priseljencev v večinsko družbo, vključno z aktivnim preprečevanjem diskriminacije, ksenofobije in rasizma. Integracija bi morala biti dvostranski proces, ki zahteva prilagajanje tako priseljencev kakor večinske družbe. Zato morajo biti ukrepi integracijske politike usmerjeni na obe populaciji, da bi bilo mogoče doseči zastavljene cilje.

1.1. Namen, cilji in hipoteza magistrskega dela

Predmet proučevanja v magistrskem delu so tokovi mednarodnih migracij v Evropski uniji, s poudarkom na novejših tokovih, povezanih z zadnjo širitvijo Evropske unije. V magistrskem delu nameravam prikazati odnos Evropske unije do migracijskih gibanj v preteklosti in danes. Poudarek bo na ekonomskih vprašanjih, povezanih z migracijskimi tokovi, ter stališči migracijske politike, zlasti ob širitvi in omejitvah, določenimi s prehodnimi obdobji, ki omejujejo prost pretok delovne sile iz novih članic Evropske unije. Po mnenju nekaterih evropskih držav naj bi migracijski tokovi iz novih članic EU imeli velik negativen vpliv na domači obseg zaposlovanja, socialni standard in raven plač, zato so dosegle uvedbo prehodnega obdobja, kjer za svobodni pretok delovne sile veljajo določene omejitve. V magistrskem delu bo predstavljeno stanje, problemi in perspektive, povezane s prehodnim obdobjem. Bojazen pred večjimi migracijskimi tokovi je bila prisotna tudi pri predhodnih širitvah Evropske unije. V preteklosti se je strah pred nenadzorovanimi migracijskimi tokovi po širitvah EU izkazal za neutemeljenega.

Hipoteza magistrskega dela je, da po zadnji širitvi Evropske unije maja 2004 ne bo prihajalo do večjih migracijskih tokov iz novih članic Evropske unije in da so omejitve prostega pretoka delovne sile iz novih članic EU neutemeljene.

V zadnjih nekaj letih so države EU zaradi obsežnih migracij, povečanega števila beguncev in iskalcev azila ter lastne gospodarske recesije uporabljale predvsem politiko omejevanja migracij. V prihodnosti pa bo migracijska politika Evropske unije morala dokazovati, da lahko ponudi skupna izhodišča. Samo v takšnih razmerah bodo migracije lahko pomagale reševati evropske ekonomske, demografske in socialne probleme. Evropska unija kot ekonomsko-politična tvorba temelji na enotnem notranjem trgu, katerega pogoj je integracija trgov kapitala, dela, blaga in storitev. Štiri svoboščine, prost pretok blaga, kapitala, storitev in oseb, so temelj evropskega povezovanja, saj na eni strani krepijo povezanost držav članic, na drugi pa njihovim državljanom in podjetjem prinašajo številne svoboščine, ki omogočajo delo in življenje izven svoje države. Ena izmed političnih in gospodarskih koristi, ki jih je prinesla zadnja širitev Evropske unije maja 2004, je več kot 70 milijonov novih prebivalcev. Dejstvo je, da gre glede na število držav in število prebivalcev za širitev, ki je edinstvena in neprimerljiva s prejšnjimi.

Vendar pa ekonomska stopnja migracij ni odvisna samo od razlik v plačah med razvitimi in manj razvitimi. Človek je v daljšem časovnem obdobju pripravljen menjati ekonomski prostor zaradi določenih stroškov in pričakovanih dohodkov, v primeru, da so trenutne koristi zaradi mobilnosti delovne sile večje od materialnih in nematerialnih stroškov. Individualne odločitve za migriranje so navadno kompleksne in povezane z relativnim vrednotenjem izgube domačega okolja, družinskih vezi in podobno.

Magistrsko delo ima tri cilje.

Prvi cilj mojega magistrskega dela je analizirati predvsem ekonomske značilnosti mednarodnih migracij, orisati, kakšne posledice imajo migracije za državo izvora in državo prejemnico migrantov, kakšne so potencialne koristi in stroški migracij ter spremembe, ki jih prinašajo sodobni migracijski tokovi.

Drugi cilj je prikaz dosedanjih izkušenj držav Evropske unije pri sprejemanju, usmerjanju in nadzorovanju migracijskih tokov, spreminjanju migracijske politike in vzpostavljanju skupne evropske migracijske politike.

Tretji, ključni cilj magistrskega dela pa je analiza gibanja migracijskih tokov po zadnji širitvi Evropske unije. Prikazati želim, kakšen je migracijski potencial novih članic Evropske unije, kaj pomeni prehodno obdobje, kakšni so motivi za omejevanje prostega pretoka delovne sile ter kako vplivajo prehodne ureditve na dejanska migracijska gibanja.

1.2. Metode preučevanja in zasnova dela

Glede na izbrano temo magistrskega dela nameravam uporabiti naslednje metodološke prijeme.

Proučitev teoretičnih spoznaj in strokovne literature s področja mednarodnih migracij in migracijskih politik. Pri pregledu strokovne literature in virov bosta uporabljeni metodi analize in sinteze. Uporabila bom tudi metodo specializacije in generalizacije ter metodo kompilacije. Analizirani bodo tudi posamezni dokumenti Evropske unije, ki obravnavajo problematiko migracij. Ker je področje mednarodnih migracij tipično interdisciplinarno področje, ki ga je mogoče proučevati z ekonomskega, demografskega, sociološkega in politološkega znanstvenega področja, nameravam poleg spoznaj ekonomske znanosti povzeti spoznanja tudi drugih družbenih ved. V magistrskem delu bodo analizirani tudi statistični podatki o migracijskih gibanjih v Evropski uniji. Pri analizi zadnje širitve Evropske unije in migracijskih trendov bodo prikazane tudi značilnosti prejšnjih širitev in migracijskih gibanj, pri čemer bo uporabljena komparativna metoda. Na običajen način bodo citirana tuja spoznanja, stališča in mnenja.

Namen magistrskega dela ni podrobnejša analiza migracijskih tokov posameznih novih članic Evropske unije. Podati nameravam splošne skupne značilnosti migracijskih tokov, zlasti po zadnji širitvi Evropske unije. V magistrskem delu nameravam preučevati samo tokove legalnih migracijskih gibanj, poleg teh pa ves čas potekajo tudi nedokumentirani nelegalni tokovi migracij. Tematika magistrskega dela je za Slovenijo zelo pomembna in aktualna. Z vstopom v Evropsko unijo postaja tudi Slovenija vse bolj raznoliko migracijsko okolje, zato je poznavanje in razumevanje migracijske problematike nujno potrebno za upravljanje lastne migracijske politike.

1.3. Struktura poglavij

V uvodu magistrskega dela so podani oris obravnavane tematike, namen in cilji obravnave ter metodološka zasnova dela.

V drugem poglavju so predstavljene splošne opredelitve mednarodnih migracij, ekonomski učinki migracij ter značilnosti sodobnih migracijskih tokov.

Tretje poglavje obravnava različne teorije s področja mednarodnih migracij. Najprej je predstavljena osnovna teorija potiska in potega, za njo pa še neoklasične in sodobnejše teorije migracij.

V četrtem poglavju je podrobneje zajeta analiza migracijskih tokov v Evropi v zadnjih desetletjih, značilnosti trga delovne sile v Evropski uniji ter sedanji tokovi migracij v Evropski uniji. Podrobneje sta prikazani tudi zadnja širitev EU ter problematika omejevanja prostega pretoka delovne sile iz novih članic EU.

Peto poglavje je posvečeno migracijski politiki Evropske unije, kjer sem poskusila predstaviti osnove migracijske politike, pomen, spreminjanje in prilagajanje ter izzive za prihodnost.

Zadnjemu poglavju sledi še sklep, kjer so sintetizirane temeljne ugotovitve osrednjih poglavij magistrskega dela glede na hipotezo in izhodiščne cilje magistrskega dela.

2. SPLOŠNE OPREDELITVE MIGRACIJ

Migracije so dogodki, selitve med različnimi vrstami okolja ali med nacionalnimi enotami. Migrant je človek, ki živi v državi ali okolju, v katerem ni rojen. Migracije so zunanje ali notranje glede na državne meje ali pa večetnično ali večnacionalno skupnost, kot je EU. Migracijski tokovi označujejo nekatere značilne in množične premike preseljevanja v geografskem pomenu ali vrstah držav – na primer med razvitimi državami in tistimi v razvoju. Migrantske tokove sestavljajo zelo različne skupine: ekonomski, politični in strokovni migranti, ljudje, ki iščejo ali so našli delo, družinski člani migranta, študentje ali strokovnjaki na izpopolnjevanju, begunci pred revščino in brezupom različnih konfliktov (Verlič Christensen, 2002, str. 18). Migracijski tok vsebuje različne faze: odhod iz emigrantske družbe – emigracija, prihod v imigrantsko družbo – imigracija in prilagajanje in vključevanje v imigrantsko družbo, odhod iz imigrantske družbe, vračanje v izvorno emigrantsko družbo – remigracija in ponovno vključevanje v družbeno okolje izvorne emigrantske družbe – reintegracija (Klinar, 1985, str. 68).

Na splošno lahko rečemo, da si migranti prizadevajo za izboljšanje materialne življenjske ravni, za blaginjo zase in za svojo družino in so zato usmerjeni v regije z boljšimi ekonomskimi možnostmi. Te se kažejo v možnostih in raznovrstnosti zaposlovanja, v boljših priložnostih za podjetniško in investicijsko dejavnost, večjih plačah, boljših delovnih razmerah, poklicnem napredovanju in drugih ekonomskih ugodnostih novega okolja. Če zanemarimo prisilne migracije, lahko za druge vrste migracij rečemo, da so zanje najpomembnejši ekonomski dejavniki, razen teh pa v različnih primerih in na različne načine

delujejo še geografski, demografski, družbeni, kulturni, psihološki in drugi dejavniki (Malačič, 2006, str. 159). V ekonomske migracije se vključujejo predvsem delavci, ki so to že v emigrantski družbi, ali pa tisti, ki pridobijo ta status šele v imigrantski družbi. Delavec emigrant išče delo ali boljše delovne razmere in zato zapušča domače izvorno okolje. Med ekonomske migrante ne vključujemo samo tistih slojev, ki jih v migracijo silijo eksistenčne življenjske razmere, temveč tudi tiste strokovnjake, ki migrirajo zaradi boljših delovnih razmer, možnosti napredovanja, strokovnega izpopolnjevanja in podobno; vse to je mogoče šteti med ekonomske vzroke migracij v širšem smislu (Klinar, 1976, str. 41).

Migracije prebivalstva so praviloma zmeraj selektivne, kar pomeni, da se populaciji emigrantov in imigrantov po svojih značilnostih vedno razlikujeta od neemigrantskega prebivalstva emigracijske in imigracijske regije ali države. Selektivnost migracij definiramo kot razlikovanje med posameznimi strukturami emigrantov in nemigrantskega prebivalstva emigracijskega območja. V nasprotju s tem je diferencialnost migracij opredeljena kot razlikovanje med posameznimi strukturami imigrantov in nemigrantskega prebivalstva imigracijskega območja. Selektivnost je največkrat v nasprotju z interesi gospodarskega in družbenega razvoja emigracijskih območij, vendar so emigracijske države nemočne zaradi neučinkovitosti migracijske politike takšnih držav. Na imigracijskem območju pa prihaja do umetne selekcije migracijske politike imigracijske države. Zaradi takšne politike so imigranti praviloma zdravi, mladi, kvalificirani ali celo visoko izobraženi, brez kriminalne in nezaželene politične preteklosti in podobno (Malačič, 2006, str. 155).

Številne spremenljivke vplivajo na nagnjenost k migriranju in določajo migracijski potencial:

- *realne razlike v dohodkih (razlike v BDP, plačah, premoženju);*
- *zaposlitvene možnosti (stopnje brezposelnosti, rasti prebivalstva);*
- *različni nesimetrični šoki (vojne, politične in gospodarske krize);*
- *tehnične in informacijske možnosti (transport, informacijski splet);*
- *lokalne razlike (stopnja urbanizacije);*
- *ekonomski položaj posameznika (življenjski stroški, oportunitetni stroški selitve);*
- *starost in kvalifikacijska struktura (življenjske priložnosti, socialni sistemi);*
- *nenaklonjenost tveganju (socialna varnost, zaposlitvene možnosti).*

2.1. Delitev migracij

Širše sprejeta tipologija migrantov loči:

- *stalne migrante;*
- *začasne pogodbene delavce;*
- *začasne profesionalne migrante;*
- *skrivne ali ilegalne migrante;*
- *azilante in*
- *begunce (Appleyard, 1991, str. 22).*

2.1.1. Definicije migrantov

Mednarodni migranti so opredeljeni kot osebe, ki prehajajo meje nacionalne države, spreminjajo sedež svojega stalnega prebivališča in imajo tuje državljanstvo, ko stopijo v državo gostiteljico.

Za stalne migrante štejemo tiste priseljence, ki se ne želijo več vrniti v domači kraj. Seveda so še vedno povezani z emigrantsko družbo, zato se mnogi od njih po preteku delovne dobe vseeno vrnejo domov. Zaradi takšnih značilnosti je težko potegniti mejo med stalnimi in začasnimi migranti. Imigrantska družba stalnih migrantov ponavadi ne sprejema rada. Zaželeni so predvsem v državah, ki skušajo pridobiti in obdržati predvsem izobražene, strokovne delavce. Razlogi za prihod so lahko različni, ekonomski, politični, pogosto je vzrok združevanje družin (Appleyard, 1991, str. 23-24). Začasni pogodbeni delavci so navadno nekvalificirani ali polkvalificirani, ki v migrantski državi ostanejo določeno obdobje – npr. dve leti ali kolikor v državah velja delovno dovoljenje. Mednje spadajo tudi sezonski delavci. Ti so močno povezani s svojo emigrantsko družbo in zato ne čutijo potrebe po vključevanju v imigrantsko družbo. Od nje so pogosto izolirani, občutijo diskriminacijo in različne omejitve. Razlogi za prihod so predvsem ekonomski, zato skušajo v čim krajšem času zaslužiti in se vrniti domov. Na ta način si skušajo izboljšati ekonomski položaj in si v emigrantski družbi pridobiti boljši status. Tovrstne migracije so bolj obsežne in bolj razširjene kot pa stalne migracije, z njimi veliko držav zapolni potrebe po delavcih v obdobjih visoke gospodarske rasti (Appleyard, 1991, str. 26). Začasni profesionalni migranti so intelektualni ali visoko usposobljeni delavci. Pogosto se gibljejo med državami kot nameščenci mednarodnih podjetij. Profesionalni migranti v imigrantski deželi ne predstavljajo problema, celo zaželeni so v vseh državah, ne glede na stopnjo razvitosti države. Vendar pa predstavljajo problem za emigrantsko družbo, ki tako izgublja izobražene ljudi, ki bi lahko mnogo prispevali k razvoju emigrantske družbe. Profesionalni migranti pogosto odhajajo zaradi pomanjkanja priložnosti za svoj intelektualni razvoj in napredovanje ter zaradi izboljšanja ekonomskega položaja. Pogosto so to mladi ljudje brez družin, ki se lažje prilagajajo življenju v imigrantski skupnosti, saj nimajo tako močnih vezi z izvirno družbo.

Pravna definicija opisuje begunca kot posameznika, ki zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem, zaradi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti neki družbeni skupini ali političnemu prepričanju beži iz neke države. Z Ženevsko konvencijo se države zavezujejo, da bodo varovala življenja ljudi na begu pred nedemokratskimi politikami in da bodo dosledno spoštovale načelo nevračanja (Zimic, 2003, str. 30).

2.1.2. Ilegalne migracije

Razlog, da se migrant odloči za nelegalen način vstopa in bivanja v državi, se skriva v vedno bolj restriktivnih imigracijskih politikah. Vsaka država dovoljuje vstop le vnaprej določenemu številu migrantov, ki morajo za vstop izpolnjevati določene pogoje. Migranti, ki teh pogojev ne izpolnjujejo ali se skušajo izogniti dolгим čakalnim vrstam, vstopijo v državo nelegalno.

Status ilegalnega priseljenca lahko obdržijo ves čas bivanja v tujini ali pa skušajo izpolniti navedene pogoje in si tako pridobiti legalen status.

Pri ilegalnih ali skrivnih migrantih lahko razlikujemo naslednje kategorije:

- *migrante, ki so v državo vstopili na zakonit način in imajo dovoljenje za bivanje, vendar delajo nelegalno (bodisi zato, ker delo ni prijavljeno, ali pa jim bivalno dovoljenje ne dovoljuje zaposlitve);*
- *migrante, ki so vstopili v državo zakonito, vendar je njihovo bivanje v državi nelegalno (bodisi zaradi neveljavnega ali pretečenega delovnega dovoljenja, ali zato ker nimajo dovoljenja za bivanje v državi), in delajo nelegalno ali pa ne delajo;*
- *migrante, ki so skrivaj prišli v državo in nimajo ne delovnega ne bivalnega dovoljenja, in delajo nelegalno ali pa ne delajo;*
- *migrante, ki so v državo prišli skrivoma, delajo ilegalno, vendar imajo dovoljenje za bivanje v državi.*

Obseg neregistriranih in nedokumentiranih priseljencev naj bi za več kot dvakrat presegel obseg registriranih priseljencev. Med državami članicami EU je neregistrirano priseljevanje močno v Italiji, Franciji, na Portugalskem, v Grčiji in Španiji, torej v sredozemskih državah. V teh migracijskih tokovih prevladujejo priseljenci iz Afrike, Azije, Albanije. Med nedokumentiranimi priseljenci je v primerjavi z registriranimi izrazitejši delež slabo izobraženih mlajših moških, ki pogosto uporabljajo etnične povezave in etnične vire za selitev in preživetje v novem okolju, opazen pa je tudi povečan delež žensk (Verlič Christensen, 2002, str. 21).

Eden izmed argumentov za večjo liberalizacijo migracijskih tokov temelji na predpostavki, da bi večje možnosti za legalne načine migriranja zmanjšale število nelegalnih migracij. Povpraševanje po nekvalificirani delovni sili v državah zahodne Evrope deluje kot »pull« faktor za potencialne migrante. Kadar ni možnosti ali če obstajajo zgolj omejene možnosti legalnih migracij, prihajajo nelegalni migranti preko nelegalnih migracijskih mrež ter bivajo in delajo v državah EU nelegalno. Problem nelegalnih migrantov je postal v Evropi opaznejši vse od osemdesetih let dalje. Posebno zaskrbljujoč je sistem nelegalnih migracijskih mrež, ki je navadno povezan z ostalimi nelegalnim mrežami in z organiziranim kriminalom. Države želijo preprečevati oziroma zmanjšati nelegalne tokove migracij. Če obstaja v posameznih državah povpraševanje po nekvalificirani delovni sili, je smiselno, da države poskušajo te potrebe zadostiti na legalen način ter tako preprečijo organizirane nelegalne mreže, ki izkoriščajo migrante. Povečanje legalnih načinov za sprejem migrantov naj bi zmanjšalo število nelegalnih migrantov, saj bi del njih vstopil v države legalno in tako uredil svoj status. Vendar pa je mogoče, da bi večja liberalizacija migracijskih tokov pritegnila nove potencialne migrante, ki bi smatrali, da je dovolj razpoložljivih delovnih mest. Povečanje legalnih migracij bi lahko okrepilo obstoječe migracijske mreže, pojavile bi se lahko nove mreže med migranti, ki so že uredili svoj status in potencialnimi migranti doma, kar bi sprožilo verižne migracije. Povečevanje legalnih migracij bi lahko ustvarilo dodaten »pull« faktor za nove

nelegalne migrante. Do zaposlovanja nelegalnih imigrantov prihaja zaradi primanjkljaja razpoložljive delovne sile na trgu dela ter zaradi nižjih plačil, ki jih le-ti pričakujejo za svoje delo (Boswell, 2003, str. 35-6).

2.1.3. Prisilne migracije

Prisila je močno prisotna tudi pri migracijah in uveljavljen je izraz, ki govori o posebnem tipu prisilnih migracij. Iz klasičnih migracijskih teorij sledi, da lahko med migracije štejemo le takšna gibanja, ki so zasnovana na relativno svobodni odločitvi o odhodu iz emigrantske družbe in o izboru imigrantske družbe, ker le pri relativno svobodni odločitvi lahko delujejo dejavniki odbijanja in privlačenja prisotni v emigrantski in imigrantski družbi.

Pri prisilnih migracijah dejavniki odbijanja iz emigrantske družbe prevladujejo nad dejavniki privlačenja v imigrantsko družbo, ki se pogosto sploh ne morejo upoštevati. Zaradi tega štejemo prisilne migracije kot poseben tip migracij, pri katerih niso prisotni vsi konstitutivni elementi migracij, saj se migracijske odločitve ne sprejemajo relativno prostovoljno, ob upoštevanju dejavnikov odbijanja in privlačenja v obeh družbah. Pri prisilnih migracijah individualne odločitve niso upoštevane, pač pa le strukturalne, zaradi tega so prisilni emigranti označeni kot reaktivni, kamor se uvrščajo različni tipi beguncev, razseljenih oseb, politični preganjanci, izgnanci, brezdomci, žrtve vojn, etičnih konfliktov, ekoloških katastrof, diskriminacij, prisilni delavci itd. Po drugi strani pa mnogi posamezniki kljub izrazitim pritiskom zmeraj tudi ne bežijo, torej morejo tudi ob strukturalnih spremembah do neke mere delovati individualne odločitve. Med proaktivnimi in reaktivnimi migracijami in prostovoljnimi ter prisilnimi ne moremo potegniti ostrih meja (Klinar, 1993a, str. 615).

Z družboslovnega vidika se razsežnost prisilnosti v migracijah odraža predvsem v njihovi nenadnosti. Za prisilne migracije je značilno pomanjkanje časa, potrebnega za začetek in razvoj migriranja. Prisilni migracijski tokovi kljubujejo ustaljenim časovnim, prostorskim in cikličnim modelom običajnih migracij. Prisilne migracije, ki jih sproži človeški dejavnik največkrat spremljajo namigi in govorice; razseljevanje prebivalstva brez dvoma pogojuje odločitve, ki jih spremljajo oblasti. Z njihovega gledišča »prisilne migracije« niso niti nenadne ali nepričakovane niti »prisilne«. V takšnem kontekstu gre za razseljevanje prebivalstva, ki ga načrtujejo in vpeljejo oblasti (država ali mednarodne institucije) ter je posameznikom vsiljeno zaradi njihove rasne, etnične, verske ali razredne pripadnosti (Mežnarič, 2003, str. 130-135).

V prihodnosti naj bi naraščalo število prisilnih migracij, ki jih bo mogoče pripisovati okoljskim dejavnikom. Prebivalstvo, ki se bo znašlo sredi takšnih selitev, bo bolj ali manj številno ter bo v večini primerov najverjetneje prisiljeno pobegniti ali se razseljevati. Glede na zdaj veljavno mednarodno zakonodajo te osebe ne bodo upravičene do kakršnekoli oblike statusa begunca. Ker je pojem begunca v mednarodnem pravu opredeljen tako, da oseb, ki zapustijo svoje bivališče zaradi problemov, vezanih na okolje, s tem pojmom ni mogoče opredeliti. Pravica do azila nikomur ne pripada zgolj zaradi propadanja okolja (Mežnarič, 2003, str. 139-140).

2.2. Ekonomski učinki migracij

Prva skupina ekonomskih učinkov migracij dokazuje, kako migracijski tokovi vplivajo na najpomembnejše makroekonomske procese. Behavioristične značilnosti ameriških migrantov dokazujejo: da migracije pozitivno vplivajo na gospodarsko rast in podjetniško iniciativnost, da povzročajo večjo konkurenčnost na trgu dela in povečujejo motivacijo za delo, da so migranti nadpovprečno nagnjeni k varčevanju in investiranju ter da nekatera pomembna poslovna področja sčasoma pokrivajo samo tuji delavci. Migracijski tokovi tako ne vplivajo veliko na raven plač domačih delavcev, ker običajno zapolnjujejo probleme strukturne brezposelnosti in tržnih niš na trgu dela (Kovač, 2003, str. 63-64).

Druga skupina pomembnih učinkov migracij zadeva regionalne ekonomske značilnosti v ciljnih državah. Empirične analize dokazujejo, da migracijski tokovi v resnici povečujejo regionalne razlike, ker povzroči pritek migrantov prerazdelitev dohodkov med produkcijskimi faktorji (od lastnikov dela k lastnikom kapitala). Ti procesi so še posebej izraziti, če so migranti povezani s podjetniškim kapitalom, kar povzroča poleg prerazdelitve dohodkov v nekaterih regijah predvsem dodatno prerazdelitev blaginje. To je v očitnem nasprotju z logičnim sklepom, da bi se z migracijskimi tokovi regionalne razlike pravzaprav morale zmanjševati. Migracija sposobne delovne sile (beg možganov) povzroča, da tako na svetovni kakor na lokalni ravni pridobivajo razviti zaradi dodatne poceni in izobražene delovne sile (Kovač, 2003, str. 64-65).

V tretjo skupino ekonomskih učinkov uvrščamo vpliv migracijskih gibanj na javni sektor in proračunsko ravnotežje. Ekonomske študije v nasprotju s prepričanjem domačega prebivalstva dokazujejo, da migranti niso večji uporabniki javnih storitev in dejansko ne sprejemajo več transfernih plačil kot domače prebivalstvo. Čeprav so ekonomske analize o proračunskih posledicah migracijskih tokov v posameznih državah pogosto popolnoma različne, jih večina dokazuje, kako migracijski procesi sprožajo več pozitivnih kot negativnih učinkov v javnem sektorju. Migracijski procesi v državi prejemnici pomlajujejo strukturo prebivalstva, kar običajno zvišuje produktivnost, gospodarsko rast in proračunske prihodke države, hkrati pa se z migracijami relativno znižujejo socialni stroški njene reprodukcije in s tem tudi proračunski izdatki (Kovač, 2003, str. 65-66).

V četrto skupino ekonomskih učinkov migracij lahko uvrstimo ekonomsko obnašanje migrantov, ki je pogosto predmet napačnih stereotipnih razlag. Ekonomske analize dokazujejo, da rodnost migrantov ni nič večja kot pri domačem prebivalstvu, čeprav prihajajo iz območij z drugačnimi demografskimi značilnostmi, da migranti niso večji porabniki zdravstvenih storitev, saj so načeloma bolj zdravi od domačinov, da so migranti neprimerno bolj mobilni in da so pripravljeni delati več, v slabših delovnih razmerah in za nižje plače kot domači delavci ter da stopnja kriminalitete pri migrantih ni nič večja od stopnje zagrešenih kaznivih dejanj pri domačinih, pogosto pa je celo manjša (Kovač, 2003, str. 66).

2.2.1. Migracije in trg dela

Raziskave kažejo, da so delovne migracije tako nekvalificiranih kot kvalificiranih delavcev ekonomsko koristne za državo prejemnico migrantov. Zaskrbljenost javnosti, da bi tuji delavci lahko izpodrivali domače, je v največji meri neutemeljena. Imigranti navadno zapolnijo vrzeli v ponudbi delovne sile, saj ponavadi opravljajo dela, ki jih domači delavci ne zmorejo ali pa ne želijo opravljati. Tuji delavci reagirajo na nihanja v povpraševanju po delovni sili; primer za to so sezonska dela v kmetijstvu in turizmu.

Do izrivanja domačih delavcev s strani imigrantov lahko pride samo v posebnih pogojih, v primerih visoke brezposelnosti, kadar so tuji delavci popolnoma zamenljivi z domačimi in kadar so pripravljeni določena dela opravljati za še manjšo plačilo. Boj za delo med domačimi in tujimi delavci lahko nastane v ekonomijah z velikimi presežki delovne sile v določenih sektorjih z nefleksibilnimi plačami, kadar obstaja velika ponudba delavcev z enakimi sposobnostmi.

Migracije naj ne bi povzročale problemov v državah s fleksibilnim trgom dela, z nizko stopnjo brezposelnosti ali v državah s strogimi predpisi, ki omejujejo nelegalno zaposlovanje. Še manj pa so problematične v državah, kjer imajo imigranti kvalifikacije ali poklicna nagnjenja, ki so komplementarna z domačimi delavci. Potencialne ekonomske koristi od visoko kvalificiranih delavcev pa naj bi bile še večje. Kvalificirani imigranti ustvarjajo nova delovna mesta. Vsak visoko kvalificiran imigrant ustvari v povprečju 2,5 novi delovni mesti.

To spodbija prepričanje, da obstaja določeno število delovnih mest ter da imigranti predstavljajo konkurenco domačim delavcem. Priliv človeškega kapitala lahko povečuje produktivnost in ustvarja novo zaposlovanje. To velja zlasti v povezavi s tako imenovano na znanju temelječo ekonomijo. Potrebe po večjih prilivih imigrantov nastajajo zaradi številnih vrzeli v ponudbi delovne sile v posameznih sektorjih. Prvi takšen je sektor informacijske in komunikacijske tehnologije, kjer sta izjemna rast in razvoj pripeljala do pomanjkanja strokovnjakov, kar je prisililo posamezne države, da uvedejo bolj liberalna pravila pri sprejemanju tujih specialistov za ta področja. Do pomanjkanje delovne sile je prihajalo tudi na drugih področjih. Velika Britanija, Nemčija in Nizozemska so se srečevale s primanjkljajem delavcev v zdravstveni oskrbi, kar je povezano z rastjo deleža starejših oseb v družbi. Velika Britanija je imela težave z zagotavljanjem zadostnega števila delavcev v izobraževalnem sistemu, potrebovali naj bi kar 10.000 novih učiteljev, primanjkovalo pa jim je tudi kadrov v višjih nivojih izobraževalnega sistema. Vsekakor pa se vsi ne strinjajo, da so migracije najboljši način za zapolnjevanje vrzeli v ponudbi delovne sile. Migracije, kljub temu da predstavljajo zelo učinkovit način za takojšnje reševanje primanjkljajev na trgu dela, niso primerne za dolgoročno reševanje tega problema. Za dolgoročno in učinkovito reševanje je potrebno zagotoviti boljše ujemanje med domačo ponudbo delovne sile in prostimi delovnimi mesti, kar pa bi zahtevalo urjenje in usposabljanje trenutno brezposelnih oseb ter boljše metode rekrutiranja. Migracije bi lahko pomenile samo enega izmed načinov za urejanje ponudbe delovne sile, ki pa dolgoročno najbrž ne bi bil najboljši, najbolj učinkovit in vzdržen.

Trenutno je ta način primeren, saj delodajalcem omogoča takojšen dostop do potrebnih delavcev in hkrati zagotavlja večjo potencialno ponudbo dela (Boswell, 2003, str. 33-4).

2.2.2. Migracije in brezposelnost

S politično ekonomskega vidika je še posebej pomembno, da migracijski tokovi ne vplivajo negativno na brezposelnost. Empirični podatki dokazujejo, da se v recesijah migracijski tokovi umirjajo in ne povečujejo, zato so imigracijski učinki na trgu dela manjši, kakor jih običajno prikazujejo zaradi političnih, ideoloških in drugih ksenofobičnih razlogov. To je popolnoma v nasprotju s prevladujočo predstavo, da migracijski tokovi povečujejo ponudbo delovne sile, znižujejo povprečno raven plač, povečujejo brezposelnost in tako škodujejo domačim delavcem na trgu dela. Ni pravih dokazov, da bi povečani migracijski tokovi zmanjševali zaposlenost domačega prebivalstva. V vsakem primeru migracije sicer vplivajo na domačo brezposelnost in trg dela, vendar ekonomske analize ne morejo ugotoviti prevladujočega negativnega učinka na brezposelnost domačinov (Kovač, 2003, str. 63-64).

2.2.3. Koristi in stroški migracij za državo izvora

otencialne koristi in stroški, ki jih lahko prinesejo migracije za države izvora, vključujejo učinke na mikro ravni za posamezne emigrante in njihove družine ter učinke na makro ravni za posamezne družbe in države. Večina posameznikov in vlad, katere vzpodbujajo migracije, ocenjuje, da so koristi pri emigriranju večje od stroškov. Zaključki na mikro ravni posameznika pa so lahko v konfliktu s tistimi na makro ravni. Številne države izvora migracije lahko vzpodbujajo k emigriranju, da bi zmanjšale brezposelnost, zaradi finančnih koristi, pritoka kapitala in vlaganj, prenosa znanja. Lahko gre za kratkoročne koristi, medtem ko so stroški za družbo in ekonomijo potencialno dolgoročni (Castles, 2000, str. 47-48).

Potencialne koristi na mikro ravni za državo izvora migracije:

- *beg pred brezposelnostjo ali podzaposlenostjo;*
- *beg zaradi ogrožanja življenja ali zdravja;*
- *izboljšanje individualnega ali družinskega dohodka;*
- *pridobitev sredstev za investiranje;*
- *pridobitev izkušenj, znanja, izobrazbe;*
- *izboljšanje družinske varnosti preko diverzifikacije prihodkov in izboljšanje družinskega statusa.*

Potencialni problemi in stroški na mikro ravni za državo izvora migracije:

- *izguba delavcev doma lahko prispeva k zmanjšanju učinkovitosti in prihodkov;*
- *visoki stroški emigriranja (zlasti če gre za nelegalne migracije), lahko potisnejo posameznika ali družino v dolgove;*
- *tveganje poškodb, bolezni ali smrti (zlasti če gre za nelegalne migracije);*
- *pritok kapitala se lahko neučinkovito porabi;*
- *pritok kapitala lahko poveča socialne razlike ali lokalno inflacijo;*

- *emigranti si v tujini ne uspejo pridobiti koristnih znanj.*

Potencialne koristi na makro ravni za državo izvora:

- *zmanjšanje demografski pritiskov tam, kjer populacija presega razpoložljive vire za preživetje;*
- *zmanjševanje brezposelnosti, kjer obstaja presežek delovne sile;*
- *zmanjšanje političnih pritiskov, kjer obstaja nezadovoljstvo zaradi ekonomskih in socialnih problemov;*
- *izboljšanje plačilne bilance preko prilivov kapitala s strani emigrantov;*
- *izboljšanje človeškega kapitala zaradi prenosa znanja, izkušenj in izobraževanja;*
- *doprinos k mednarodni trgovini;*
- *uvajanje novih pristopov pri ekonomskem razvoju.*

Potencialni problemi in stroški na makro ravni za državo izvora:

- *emigracija lahko vodi do pomanjkanja mladih delavcev v določenih regijah;*
- *emigracija kvalificiranih delavcev lahko povzroči pomanjkanje v določenih panogah;*
- *nove ideje, ki jih prinesejo ob vrnitvi, lahko sprožijo politični pritisk k spremembam;*
- *prilivi kapitala lahko tečejo preko neregularnih kanalov;*
- *izboljšave človeškega kapitala so lahko minimalne in veliko manjše od izgub zaradi odhoda visoko kvalificiranih delavcev;*
- *pomankljiv nadzor migracijskih tokov lahko vodi h korupciji in organiziranemu kriminalu;*
- *potreba prebivalstva, da emigrira, je lahko videti kot nacionalna sramota (Castles, 2000, str. 47).*

2.2.4. Beg možganov

Odločilni motiv za emigriranje strokovnjakov je profesionalni, saj mnogi emigrirajo zaradi nezmožnosti profesionalnega napredovanja, slabe opremljenosti delovnih mest in pogojev dela v izvorni družbi. Značilno je tudi, da gre za organizirane in selekcionirane migracije, zlasti s strani imigrantskih družb, ki spodbujajo priliv tistih kategorij migrantov, katere so potrebne za gospodarski napredek. Kulturna in socialna distanca med imigrantsko in emigrantsko družbo pri strokovnjakih ne igra pomembne vloge, saj se le-ti lažje vključujejo v novo okolje kakor drugi migranti. Odločilnega pomena za strokovnjake je možnost zaposlitve oziroma boljša ponudba delovnih mest. Poleg odkritega bega možganov poznamo tudi prikritke oblike, ko se strokovnjaki zaposlujejo v domačem okolju pri tujih institucijah, mednarodnih organizacijah ali raziskovalnih centrih. Takšen način bega možganov je bolj sprejemljiv za emigrantske družbe in povzroča manj negativnih posledic. Razlogi za beg možganov so tudi v slabih razmerah domačega gospodarstva, ekonomski stagnaciji, padcu standarda, nizkih dohodkih, brezposelnosti, omejenih možnostih za osebni razvoj in promocijo. Privlačni dejavniki v imigrantskih družbah so v prvi vrsti ekonomski, dvig dohodka ter enako

pomembni možnost izobraževanja, napredovanje v poklicu in možnost strokovnega povezovanja. Negativne posledice nosijo predvsem emigrantske družbe. Gre za dolgoročne socialno-ekonomske posledice, saj preko izčrpavanja intelektualnega potenciala posameznih družb prihaja do negativnih posledic za delovanje vseh segmentov družbe.

Pozitivne posledice pa so na strani imigrantskih družb:

- *prihranki v stroških za izobraževanje;*
- *organizirano in usmerjeno privabljanje visoko izobraženih oseb zagotavlja tudi relativno hitro vključevanje migrantov v novo družbeno in kulturno okolje, saj je opravljeno na osnovi selekcijskih mehanizmov, cilj je asimilacija in integracija migrantov;*
- *zagotavlja odpravo pomanjkanja visoko izobražene delovne sile, kakor hitro se le-ta pojavi;*
- *s pridobivanjem visoko izobraženih posameznikov se izboljšuje izobrazbena struktura aktivnega prebivalstva in s tem možnost hitrejšega gospodarskega in tehnološkega razvoja;*
- *prispeva k dvigu narodnega dohodka.*

Možne negativne posledice za imigrantsko družbo so predvsem v odvisnosti imigrantskih družb od tujih strokovnjakov, kar se lahko sprevrže v neko vrsto odvisnosti celotne stroke od tujih izobražencev. Tako lahko množično priseljevanje tujih strokovnjakov zmanjša interes za šolanje domačih strokovnjakov in povzroči zanemarjanje posameznih delov domačega izobraževalnega sistema, kar le še podaljšuje ne prilagajanje izobraževalnih sistemov nacionalnim potrebam. Ti vidiki negativnih posledic so lahko poleg ogromnih koristi zanemarljivi, hkrati pa jih imigrantske družbe zaenkrat še ne občutijo kot resnejše nacionalne probleme. Beg možganov lahko predstavlja tudi obliko pospeševanja in bogatitve znanstvenih, kulturnih, ekonomskih in političnih stikov med različnimi družbami.

Beg možganov je povezan tudi s predstavo o potrebnosti znanstvenega izpopolnjevanja v tujini za kasnejšo uspešno znanstveno kariero doma. Različni motivi in vzroki odhodov strokovnjakov v tujino dokazujejo, da profesionalne gibljivosti znanstvenikov, ki v svetu internacionalizacije znanosti postaja nujnost, ni mogoče vedno enostavno ločiti od bega možganov. Problemov v zvezi s potencialnim begom možganov ni mogoče ločiti od ukrepov, ki zadevajo migracijo znanstvenikov iz tujine. Med dejavniki pospeševanja migracije znanstvenikov v matično okolje se poudarja razvijanje ustreznih razmer, ki bodo spodbujale profesionalizacijo na vseh ravneh družbenega življenja. Kozmopolitski in nacionalni model reševanja problema bega možganov opozarja, da je temeljna predpostavka za to, da znanstveniki ne odhajajo v tujino, vzpostavitev čim boljših profesionalnih razmer za delo doma (Mali, 1993, str. 658).

2.3. Globalizacija migracij

Globalizacijski tokovi so vedno spodbujali tudi migracijske tokove in obratno. Samo v dvajsetem stoletju je internacionalizacija migracijskih tokov med Evropo ter Severno in Južno Ameriko odigrala pomembno vlogo pri ekonomskem, političnem in kulturnem povezovanju in razvoju držav na obeh straneh Atlantika. Migracijska politika je veliko prispevala k novi ekonomski, politični in socialni globalizaciji sodobnega sveta in hkrati k stabilizaciji nove Evrope po drugi svetovni vojni. Razprava o pomembnosti migracijskih tokov v prihodnosti se je znašla v precepu »glocalizacije«. Med vsemi značilnostmi globalizacije je edina prava novost vzpon lokalnih faktorjev. Lokalni prostor in njegova lokalna identiteta lahko postajata pomembnejša kot svetovni proces, kljub temu da globalizacija na svetovni ravni odpravlja omejitve pri gibanju blaga, storitev in kapitala. Globalni paradoks predstavlja pomembnost posameznih enot in njihovih mrežnih povezav. Omrežje je temeljno sredstvo »glocalizacije«, procesa, ki hkrati poraja ekonomsko, socialno in kulturno globalizacijo in njeno lokalizacijo. Nekateri so prepričani, da politično ekonomska globalizacija ne pomeni tudi povečanja demografskih pritiskov in da lahko pričakujemo celo zmanjšanje migracijskih tokov. Drugi trdijo nasprotno in v sodobnih demografskih gibanjih, veliki liberalizaciji gibanja blaga, kapitala in dela ter komunikacijski revoluciji vidijo temeljni vzvod velikih migracijskih valov v prihodnosti. Tretji dokazujejo pravilnost vmesne poti, da je mednarodna trgovina blaga in storitev, predvsem pa liberalizacija kapitala in mednarodnih financ dober nadomestek za čedalje manjšo mobilnost delovne sile in postopno nadomeščanje pomena migracijskih tokov (Kovač, 2003, str. 48-51).

V zadnjih letih je bilo veliko pozornosti namenjen vplivu globalizacije na gibanje delovne sile. Globalizacija razumljena kot liberalizacija trgovine in revolucija v informacijskih tehnologijah je močno vplivala na premike delovne sile. Za posamezne države je postalo vse težje kontrolirati migracijske tokove. Liberalizacija trgovine in naraščanje neposrednih tujih investicij sta vplivali na spreminjanje tradicionalnih oblik dela, kar je vzpodbudilo rast notranjih in mednarodnih migracij. Revolucija v informacijskih tehnologijah je vplivala na naraščanje migracijskih tokov proti razvitemu zahodu, pogosto tudi zaradi idealiziranih predstav migrantov. Poleg teh »push« faktorjev so bili prisotni tudi »pull« faktorji v industrializiranih deželah; vse večje povpraševanje po poceni, nekvalificirani delovni sili. Posamezne industrije so zaradi pritiskov k vse večji fleksibilnosti in konkurenčnosti postajale vse bolj odvisne od poceni in fleksibilne delovne sile.

Globalizacija pa je vplivala tudi na vse večje povpraševanje po visoko kvalificirani delovni sili. Produktivnost in konkurenčnost v sektorjih visoke tehnologije je postajala bolj kot kdaj koli prej odvisna od visoko kvalificiranih delavcev, znanja in informacij. V veliko sektorjih je postal človeški kapital z ustreznimi znanji najpomembnejši proizvodni faktor. Razvoj visokih tehnologij in informacijskih sektorjev pa sta prispevala k rasti finančnih trgov. Rast finančnih trgov je privabljala vedno nove visoko, srednje in nizko kvalificirane nove migrante v tako imenovane »globalne centre«. Liberalizacija storitvenega sektorja je prav tako prispevala k

povečanju migracij. Države so namreč morale omiliti pravila za zaposlene delavce, saj je mobilnost delavcev v storitvenem sektorju nujna pri širjenju njihove dejavnosti. Multinacionalke so preko vse večjih neposrednih tujih investicij prispevale k spreminjanju lokalnih delovnih struktur, ustvarjanju novih migracijskih vzorcev ter k vzpodbujanju migracij. Neposredne tuje investicije delujejo kot »push« faktor in ustvarjajo migracijski pritisk v državah v razvoju. V želji, da bi države privabile večje investicije multinacionalk, so bile vlade visoko razvitih industrijskih držav prisiljene odpirati trg dela in zagotavljati ustrezno ponudbo dela. V nasprotnem primeru se investicije multinacionalk selijo tja, kjer najdejo potrebne oziroma ugodnejše pogoje. To dejstvo pomeni dodatni pritisk za vlade, da zagotavljajo fleksibilne pogoje za gibanje že zaposlenih visoko usposobljenih managerjev, vodilnih delavcev in ostalih zaposlenih v multinacionalkah ter da zagotavljajo ustrezne pogoje za projekte, pri katerih multinacionalke pripeljejo svoje kvalificirane in nekvalificirane delavce za izvajanje posameznega projekta. Globalizacija je vzpodbudila vlade k liberalizaciji migracij in spremenila naravo proizvodnih procesov, kar se je odrazilo v večjih potrebah tako po nizko kot visoko kvalificiranih delavcih. Trgovinska liberalizacija je povzročila pritisk na vlade, da so omilile omejitve za gibanje zaposlenih v storitvenem sektorju in za delavce zaposlene v multinacionalkah. Vplivi globalizacije pa pojasnjujejo tudi večje potrebe po poceni in fleksibilni delovni sili (Boswell, 2003, str. 30-2).

2.3.1. Značilnosti sodobnih migracij

O globalizaciji migracijskih tokov danes govorimo ne le zaradi izrazitega povečanja migracijskih tokov, temveč tudi zaradi novih značilnosti migracijskih gibanj. Za sodobne migracijske tokove je značilna multiplikacija migracijskih gibanj, smeri, ekspanzija številčnosti migrantov, vzrokov, izvorov, obrazcev migriranja in s tem povezane ekonomske, socialne in kulturne posledice zlasti za države prejemnice migrantov. Opazna je večsmernost migracijskih tokov, upad trajnih migracij, povečanje začasnih migracij, feminizacija migracij ter večje število beguncev in ilegalnih priseljencev. Migracije so bile in bodo tudi v prihodnje konstitutivna sila v oblikovanju modernih družb (Papastergiadis, 2000, str. 86).

Populacijo, ki je udeležena v novih globalnih mobilnostnih tokovih, bi lahko razdelili na dva dela: na manjšo skupino privilegiranih in delovno integriranih posameznikov ter na večinsko skupino ljudi, ki se selijo zaradi revščine, konfliktov ali drugih socialnih okoliščin in so praviloma slabše delovno integrirani v formalizirane oblike dela dominantne ekonomije. Zelo specifičen kontingent novo mobilnih ljudi sestavljajo zaposleni v mednarodnih agencijah, izobraževalnih ustanovah in številnih internacionalnih podjetjih. To skupino predstavljajo profesionalni, pogosto mladi ljudje, visoko izobraženi strokovnjaki in največkrat brez družine. Zaposlitev je vezana na kratkotrajne pogodbe in posebne pogoje dela v različnih državah, večinoma gre za »globalno« mobilnost ali mobilnost novih »transnacionalnih elit«. V bistvu gre za pojav novega začasnega in fluidnega tipa prebivanja in dela, ki ga je moč opaziti tudi v kulturnih dejavnostih, turizmu in storitvenem sektorju globalnih procesov. Organizacije poskrbijo za delovne pogoje, nastanitev in stroške potovanja, vendar le za zaposlenega. Le tisti z visokimi položaji lahko selijo tudi družino. Za ta proces selitev ali mobilnosti je novo

predvsem to, da so postale relativno delovno stalen ali vsaj časovno raztegnjen proces in niso več enkratni dogodek »preselitve«. Za mnoge to postaja način življenja. Fenomen mobilnosti še pospešuje načelo začasnega ali kratkoročnega zaposlovanja. Tako je migrante težko ujeti v standardne birokratske postopke prijave bivanja ali dodeljevanja pravic po nacionalnih pravilih. Večinoma je ta vrsta migracij ne vprašljiva in spodbujana s strani različnih vlad in EU. Ta vrsta mobilnosti, povezana z večkratnimi mednarodnimi migracijami, je referenčni model za globalno ekonomijo in njene socialne učinke. Imenuje se jih tudi novi kozmopoliti, so del globalne ekonomije in tako del referenčnih in »vzornih« modelov transnacionalnih mobilnostnih skupin in globalne multikulturalnosti (Verlič Christensen, 2002, str. 95-97).

Pogosto se poudarja, da v sodobnem svetu, ki ga označujejo procesi globalizacije nacionalne meje, posamezni ekonomski prostori in različnost kultur izgubljajo svoj pomen. Razvoj in spremembe v informacijskih in tehnoloških sektorjih so pripeljale do sprememb v dojemanju prostora in časa. Ekonomske in politične značilnosti sodobnih družb so spremenile naravo migracijskih gibanj - ta so bila v preteklosti opredeljena zgolj kot gibanje delovne sile. Danes sodobna migracijska gibanja označujejo pojmi, kot so multikulturalizem, ki ga prinašajo migranti, in hibridnost kultur, ki jo predstavljajo ter na drugi strani tokovi beguncev, iskalcev azila in nedokumentiranih migrantov, kar je vodilo k vzpostavljanju restriktivnejših migracijskih politik.

Alternativni pristopi pri pojasnjevanju sodobnih migracijskih tokov skušajo zajeti in pojasniti migracije kot sistem, kjer so združeni trije nivoji, individualen migrant in makro strukturalni faktorji ter institucije, kot je gospodinjstvo in socialne mreže (Westwood, 2000, str. 104). Sodobni migracijski tokovi so zelo raznoliki, vključujejo moške, ženske in otroke različnih nacionalnosti, jezikovnih pripadnosti, ras in verskih prepričanj. Ena izmed značilnosti sodobnih migracijskih tokov so ženske migracije. Ženske migrirajo prav tako v iskanju dela in zaslužka in ne zgolj kot posledica migracij moških. V osiromašenih delih sveta so ženske postale del presežne populacije, tako jim migracija predstavlja pot k izboljšanju ekonomskega položaja in beg iz domačega socialnega okolja. Imigrantske ženske pogosto najdejo delo v tako imenovanih »etničnih« slabo plačanih sektorjih. Z imigrantskim delom zaslužijo lasten denar, ki ga pošiljajo domov, kar jim omogoča določeno emancipacijo, krepi njihovo ekonomsko in socialno pozicijo ter moč v domačem gospodinjstvu (Westwood, 2000, str. 112).

2.3.2. »Kaos« sodobnih migracij

Sodobne migracijske trende zaznamuje predvsem večsmernost migracijskih tokov. Migracije niso več usmerjene ali vzpodbujene zgolj s potrebami zahodnih družb. Velik del migrantov se ne giblje samo na sever ali zahod, ampak tudi med različnimi novo industrializiranimi centri zahodnih družb. Za prejšnja obdobja migracijskih gibanj je bila značilna linearnost, z jasnimi smernicami med periferijo in centrom. Sodobne fazo pa lahko označimo kot turbulentno, fluidno, vendar strukturirano gibanje, z večsmernimi in reverzibilnimi potmi. O turbulentnosti je mogoče govoriti ne samo zaradi večsmernosti, temveč tudi zaradi nepredvidljivosti sprememb, povezanih z migracijskimi gibanji (Papastrgiadis, 2000, str. 6-7).

Večina mednarodnih organizacij (WB, OECD) podpira svetovni uravnoteženi razvoj, ki naj bi zmanjšal razlike v ekonomski razvitosti ter z večjim pretokom blaga in kapitala zmanjšal tudi migracijske pritiske (pretok delovne sile). Ko se bodo z gospodarskim razvojem in realno konvergenco ekonomskih sistemov postopoma izenačevali delovni, plačilni in socialni pogoji življenja v državah, ki so tradicionalno veljale za nosilke migracijske ponudbe delovne sile, se bodo tudi svetovni migracijski tokovi umirili. V izjemnih primerih se lahko migracijski tokovi celo obrnejo (Kovač, 2003, str. 63).

2.3.3. Pomen sodobnih migracij

Mednarodne migracije bodo v prihodnjih desetletjih v državah z moderno reprodukcijo prebivalstva zelo pomembne za odpravljanje večjih motenj reprodukcijskega procesa. Dosedanje mednarodne migracije praktično nikoli niso imele podobne funkcije, čeprav so bile v posameznih obdobjih in državah zelo obsežne. Nikjer pa do sedaj še ni prišlo do nastajanja praznega prostora zaradi prenizke rodnosti ali do večjih neskladij v starostni strukturi prebivalstva, ki bi jih bilo možno zapolniti le z migranti v mlajši zreli dobi življenja. Prenizka rodnost in pretirano staranje prebivalstva v današnjih bolj razvitih državah bosta najverjetneje privedla do potrebe po imigraciji mlajšega zrelega prebivalstva. Na daljši rok se bo mogoče imigraciji večjih razsežnosti izogniti le s povečanjem rodnosti domačega prebivalstva. Dosedanja imigracija v bolj razvite države v glavnem ni bila motivirana s prenizko rodnostjo. V zadnjih petdesetih letih je bilo največ ekonomske imigracije, za katero so bili mnogi prepričani, da bo pretežno začasna. Politična in ilegalna imigracija sta bili številčno manj pomembni. Začasnost ekonomske imigracije je bila iluzija, čeprav je omogočila postopno selekcijo migrantov. Bolj razvite družbe so izdelale in sprejele strogo imigracijsko politiko, ki jo je mogoče v vsakem trenutku prilagoditi spreminjajočim se interesom teh družb. Razumljivo je, da bodo svojo prihodnjo imigracijsko politiko znale prilagoditi tudi potrebam, ki bodo izvirale iz motenj reprodukcijskega procesa zaradi prenizke rodnosti. V primeru, da bo v Evropi prišlo do večjih imigracij iz geografsko in kulturno bolj oddaljenih družb, bo nujno moralo priti do multikulture družbe (Malačič, 2000, str. 250-251).

V razvitem svetu se prebivalstvo hitro stara, tako da bo po letu 2010 okoli petina in do leta 2020 že četrtnina prebivalstva stara nad 60 let. Teorija demografske tranzicije razlaga spremembe prebivalstva kot posledico notranjih faktorjev razvoja in zato izključuje vpliv in pomen mednarodnih migracij. Ravno migracijski procesi zagotavljajo mehanizme za zmanjšanje hitrih in dramatičnih sprememb strukture prebivalstva. Zato so večji migracijski procesi pomemben dejavnik zniževanja nevarnosti demografske tranzicije, kar je pogosto spregledana razvojna alternativa. Demografska zgoščenost je sorazmerna s svetovno revščino, demografsko umiranje pa z ekonomskim bogastvom. Mlado in siromašno prebivalstvo »svetovnega juga« stoji nasproti bogatim državam s hitro starajočim se prebivalstvom. Pri tem pa je pomembna vedno večja restriktivnost razvitih držav. Onemogočanje migracijskih tokov je v čedalje večjem nasprotju z njihovimi demografskimi in ekonomskimi potrebami. Globalizacija migracijskih tokov je predvsem vprašanje političnih interesov in etičnega

nacionalizma, ne pa toliko spontanega demografskega razvoja in svobodnega zapolnjevanja priložnosti, ki jih zahtevajo potrebe trga dela na svetovni ravni (Kovač, 2003, str. 52-56).

3. RAZLIČNE TEORIJE O MIGRACIJAH

Klasična ekonomska teorija mednarodne menjave govori, da država v večji meri uporablja tiste proizvodne dejavnike, ki jih je na pretek in so zato sorazmerno cenejši glede na svojo produktivnost. Pri tem teoretskem pristopu se migracije in mednarodna trgovina medsebojno nadomeščajo; država z veliko količino delovne sile proizvaja in izvaža predvsem proizvode z visokim deležem delovne sile. Empirične študije pa vendarle dokazujejo, da je svobodna trgovina čedalje pogostejše komplementarna spremljevalka migracijskih tokov. Tako z naraščanjem ekonomske globalizacije prihaja do izvoza presežne delovne sile, hkrati pa se povečujejo ekonomske potrebe po tuji delovni sili. Oba procesa povečujeta migracijske tokove, zato je povečanje mednarodne menjave povezano z večjo mobilnostjo in preseljevanjem ljudi (Kovač, 2003, str. 57).

Prvo resnejšo analizo zakonitosti migracij je podal E.G. Ravenstein v osemdesetih letih 19. stoletja. Na osnovi empiričnih podatkov za Anglijo in nekatere druge države je ugotovil naslednje zakonitosti migracij:

- *večina migrantov se seli na kratke razdalje, tako z naraščanjem razdalje med odselitvenim in priselitvenim krajem pada število migrantov;*
- *vsak migracijski tok ima svoj proti tok;*
- *ženske so bolj nagnjene k migracijam na krajše obdobje;*
- *migracije potekajo v etapah. Tako se z gospodarskim razvojem v posamezna mesta najprej priseljuje okoliško prebivalstvo, kasneje pa vse bolj oddaljeno prebivalstvo;*
- *vaško prebivalstvo je bolj mobilno kot mestno;*
- *tehnološki razvoj pospešuje migracije;*
- *na migracije vplivajo različni dejavniki, vendar so med njimi najpomembnejši ekonomski.*

Kasnejše empirične raziskave so postavile mnoge Ravensteinove posplošitve pod vprašaj. Pokazalo se je, da so njegove ugotovitve omejene na različne načine. Odvisne so od stopnje gospodarske razvitosti družbe, kulturnih, etničnih in drugih značilnosti. Tako je na primer vaško prebivalstvo mobilnejše od mestnega samo v času intenzivne deagrarizacije in industrializacije, kot kaže primer v Angliji konec 19. stoletja. Ugotovitev pa ne velja za tradicionalna agrarna območja in za agrarno prebivalstvo po končani deagrarizaciji. Ravensteinovi zakoni ničesar ne povedo o vzrokih migracij, saj je raziskovanje vzrokov stopilo v ospredje zanimanja raziskovalcev šele v novejšem času (Malačič, 2006, str. 159-60).

3.1. Hipoteza potiska in potega

Usmerjenost na raziskovanje vzrokov migracij je privedlo do hipoteze potiska in potega (push-pull) migracij. Ta hipoteza skuša razložiti migracije z vplivom dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Na odselitvenem območju delujejo predvsem dejavniki potiska, kateri potiskajo posameznika iz tega območja. Na priselitvenem območju delujejo dejavniki potega, ki privlačijo migrante v to območje.

Dejavniki potiska (push):

- *izguba zaposlitve;*
- *izčrpanje naravnih bogastev;*
- *upadanje ali prenehanje določene ekonomske dejavnosti;*
- *različne vrste diskriminacije (etnična, rasna, verska, politična);*
- *naravne in druge nesreče;*
- *odtujitev od skupnosti;*
- *neperspektivne razmere za osebni razvoj in podobno.*

Dejavniki potega (pull):

- *ugodne možnosti za zaposlitev;*
- *napredovanje v službi;*
- *podjetniška in investicijska dejavnost;*
- *boljše redno delo in dodatno plačilo;*
- *večja raznovrstnost različnih kulturnih, intelektualnih in drugih dejavnosti;*
- *boljše klimatske in stanovanjske razmere;*

Hipoteza potiska in potega je pripomogla k spoznavanju dejavnikov migracij, kljub temu pa ji kritiki oporekajo značaj teorije, nekateri pa celo primernost osnovne zamisli. Navajanje obeh vrst dejavnikov lahko zamegli odgovor na vprašanje, zakaj nekateri migrirajo drugi pa ne, čeprav živijo na istem območju. Prav tako ni mogoče natančno določiti, ali je prišlo do migracij zaradi prve ali druge skupine dejavnikov (Malačič, 2006, str. 160). Odločitev za migriranje pa ni odvisna zgolj od nekih objektivnih razlogov, kot na primer nizek življenjski standard oziroma nizek socialno-ekonomski standard. Za vsakega potencialnega migranta je pomembno njegovo osebno dožemanje lastnega socialno ekonomskega položaja in njegove življenjske ambicije. Neka oseba lahko objektivno živi boljše v svoji izvorni družbi in je vseeno bolj nezadovoljna s svojim statusom kot neka druga oseba, ki objektivno živi slabše, vendar je relativno bolj zadovoljna s svojim položajem. Prostovoljne migracije so motivirane s pričakovanimi ekonomskimi koristmi različnih vrst. Migracijska hipoteza potiska in potega je nastala pod vplivom liberalne teorije migracij, po kateri je v bistvu vsake migracije ekonomski interes posameznika, ki teži k maksimiziranju svojega realnega zaslužka, pri čemer gre za njegov osebni kot tudi obči interes. Takšen koncept temelji na preučevanju posameznika, čigar obnašanje usmerjajo njegove želje k čim večji koristi in ki svoje interese uveljavljajo na trgu dela (Mesić, 2002, str. 295)

3.2. Neoklasične teorije

Najbolj zaokroženo teorijo migracij do sedaj je podala ekonomska znanost, vendar tudi znotraj ekonomije ni mogoče govoriti o popolni enotnosti razlage pojava migracij, tako različni ekonomisti in različne ekonomske šole uporabljajo različen pristop in migracije razlagajo različno.

3.2.1. Mikroekonomski pristop

Klasični mikroekonomski pristop predpostavlja popolno konkurenčno gospodarstvo. Potreba po mobilnosti delavcev v tem gospodarstvu izvira iz relativnih sprememb zaposlitvenih možnosti med panogami dejavnosti in poklici ter iz geografskih razlik in sprememb relativnih priložnosti med regijami. Delavec s specifičnim znanjem je optimalno lociran takrat, ko maksimizira vrednost mejnega proizvoda lastnega dela. Aktivno in neaktivno prebivalstvo z migracijami poskuša maksimizirati individualno korist. Pri neaktivnem prebivalstvu so neposredni denarni motivi manjši, poveča pa se pomen nedenarnih, kot na primer klimatskih in drugih razmer. Najpomembnejša je vloga trga, kateri mora urediti relativne faktorske cene tako, da je doseženo ravnovesje na trgu. Splošna raven mezd mora biti usklajena s povpraševanjem po delu, tako da je dosežena polna zaposlenost. Presežek dela v enem sektorju ali regiji bo vodil do znižanja njegove cene v primerjavi s ceno dela v drugih sektorjih in regijah. Delavci bodo z migriranjem povzročili, da se bo vzpostavilo novo ravnovesje in s tem nova ravnovesna raven mezd. V primeru neaktivnega prebivalstva nastopajo namesto mezd cene stanovanj in zemlje.

Klasična mikroekonomska teorija predpostavlja, da so delavci popolnoma obveščeni o vseh pomembnih postavkah lastnega odločanja, da je delo homogeni proizvodni dejavnik, da se okusi med delavci ne razlikujejo in da ni nikakršnih ovir mobilnosti. V državi z več regijami bo ravnovesje doseženo takrat, ko bo vrednost mejnega proizvoda vseh proizvodnih dejavnikov v vseh regijah enaka. Takrat bo dosežena tudi maksimalna koristnost.

Največja težava klasične mikroekonomske teorije migracij je v tem, da v stvarnosti cela vrsta njenih predpostavk ni izpolnjena. Težave teorije pri pojasnjevanju migracij so enake kot njene težave v ekonomiji nasploh. V realnem življenju praviloma ni popolne obveščenosti, homogenosti proizvodnih dejavnikov, enakosti okusov, niti ne odsotnosti raznih ovir migriranju, tako da se je znotraj ekonomske znanosti razvilo več drugih pristopov k analizi migracij (Malačič, 2006, str. 161).

3.2.2. Teorija človeškega kapitala

Zagovornik teorije človeškega kapitala obravnavajo migracije kot investiranje v človeški kapital. Posameznik pričakuje od migracije donos, ki mora biti zadosten, da pokrije stroške migriranja. Ti so povezani s stroški preselitve, izgubljenimi zaslužki v času iskanja nove zaposlitve ali dodatnega izobraževanja, pa tudi s psihičnimi stroški. Donos od migracij pa je določen predvsem z boljšim zaslužkom v kraju priselitve. Stroški in donosi so denarni in

nedenarni, pa tudi zasebni in družbeni. Posameznik se bo preselil iz enega kraja v drugega, če je neto sedanja vrednost donosov večja kot sedanja vrednost stroškov preselitve. Migracija je lahko z vidika posameznika ugodna, z vidika družbe pa neugodna. Tako lahko preselitve iz ruralnega v urbano okolje posamezniku povrne več kot znašajo stroški preselitve, za družbo pa lahko ista migracija poveča probleme tako v ruralnem kot urbanem okolju. Takšna migracija lahko prispeva k pretiranem praznjenju ruralnih naselij, zmanjšanju kmetijske proizvodnje in k povečanju povpraševanja po stanovanjih, največkrat pa pomeni tudi dodaten pritisk na infrastrukturne objekte v mestih. Teorija človeškega kapitala je povečala empirično raziskovanje migracij, hkrati pa je, s poudarjanjem razlik v realnih dohodkih med različnimi regijami, ostala relativno omejena in ni uspela v celoti pojasniti migracij (Malačič, 2006, str. 161-2).

3.2.3. Makroekonomski pristop

Makroekonomski pristop k raziskovanju migracij poskuša pojasniti migracije z makroekonomskimi kategorijami in podrobnejšimi odnosi med njimi. Po svoji zaokroženosti se ne more primerjati z mikroekonomskim pristopom, vendar se tudi v mnogih makroekonomskih povezavah kaže mikroekonomska usmerjenost migracij. Ekonomisti poskušajo največkrat razložiti povezave med migracijami na eni in agregatno zaposlenostjo, nezaposlenostjo, dohodkom, potrošnjo, investicijami, uvozom, izvozom in drugimi agregatnimi kategorijami na drugi strani (Malačič, 2006, str. 162).

Države, ki so relativno bogate z delom glede na kapital, imajo nizko ravnotežno mezdo, in obratno, države, ki so relativno revne z delom glede na kapital, imajo visoko ravnotežno mezdo. Zaradi razlik v ravnotežnih mezdah pride do selitve delavcev v države z višjo ravnotežno mezdo. Zaradi tega pride do zmanjšanja v ponudbi dela in do dviga mezde v državah, ki so bolj bogate z delom, medtem ko se v državah manj bogatih z delom poveča ponudba dela in zmanjša ravnotežna mezda, kar vodi do novega ravnotežja in bo zmanjšanja razlik v mezdah (Massey, 1993, str. 433).

Migracije so opredeljene bodisi kot bruto ali kot neto migracije. Pri tem mnogi raziskovalci poudarjajo, da se pri proučevanju neto migracij izgubijo mnoge pomembne informacije, ki pridejo do izraza pri proučevanju bruto migracij. Ekonomska razlaga migracij je za mnoge druge discipline preozka, zato sociologija, geografija, psihologija in druge družbene znanosti razvijajo lastne pristope k raziskovanju migracij. Vsaka med njimi poudarja svoj specifičen vidik. Za sociologijo so posebej pomembni odnosi med migrantskimi skupnostmi in imigrantsko, deloma pa tudi emigrantsko družbo. Posamezne izmed teh disciplin so razvile pomembne koncepte za raziskovanje migracij, kot na primer koncept migracijske verige ter migracijskega stresa in podobno. Te pristopi na svoj specifičen način dopolnjujejo ekonomsko razlago migracijskih procesov (Malačič, 2006, str. 162).

3.3. Sodobnejše teorije migracij

3.3.1. Teorija odvisnosti

Teorija odvisnosti postavlja v ospredje eksodus iz ruralnih območij v urbane centre. Ta eksodus vidi kot konflikten družbeni proces, ki lahko vodi k neenakostim ali še poveča razlike med ruralnimi in urbanimi območji, že zgolj z begom možganov. Poudarja zlasti obstoj neenakosti med industrializiranimi centri in periferijo. Države v centrih se razvijajo preko izkoriščanja držav na periferiji, pri katerih je razvoj okrnjen zaradi nesimetričnih odnosov odvisnosti. V tej luči so migracije povezane z dominacijo centrov nad periferijo.

3.3.2. Teorija dvojnega trga dela

Teorija dvojnega trga dela, ki se je razvila v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, povezuje migracije s strukturalnimi potrebami modernih industrializiranih ekonomij.

Mednarodne migracije naj bi nastale zaradi stalne potrebe po imigrantskih delavcih, ta pa izhaja iz značilnosti industrijskih družb in je tesno povezana s segmentiranim trgom delovne sile. Kapitalno intenziven primarni sektor in delovno intenziven sekundarni sektor vodita k vzpostavitvi dvojnega trga dela. Lokalni delavci niso motivirani za delo v sekundarnem sektorju. Da bi delodajalci pritegnili lokalne delavce za delo v sekundarnem sektorju, bi morali zvišati plače. Zvišanje plače na dnu hierarhične lestvice bi vodilo k zahtevam po zvišanju plač tudi na ostalih nivojih hierarhične lestvice. Da bi se izognili strukturalni inflaciji, delodajalci raje zaposlujejo tuje delavce, ki so pripravljeni delati za nižjo plačo kot pa lokalni delavci. Lokalni delavci niso motivirani za delo na dnu hierarhične lestvice, ker povezujejo ta dela z nizkim socialni statusom ter malo ali nič možnostmi za napredovanje. Tako so za ta dela najprimernejši tuji delavci, ki so zaradi eksistenčnih težav in želje po zaslužku pripravljeni opravljati kakršno koli delo. Neločljivost dvojnosti kapitalno intenzivnih in delovno intenzivnih panog vodi k segmentaciji strukture trga dela. Zaradi nizkih plač, nestabilnih pogojev in pomanjkanja možnosti za napredovanje lokalni delavci niso motivirani za delo v sekundarnem sektorju, temveč težijo k zaposlovanju v kapitalno intenzivnih panogah, kjer so plače višje, bolj stabilna delovna mesta ter več možnosti za izpopolnjevanje in napredovanje po hierarhični lestvici in s tem k boljšemu socialnemu statusu. V preteklosti sta bili dve demografski skupini primerni za zapolnjevanje potreb sekundarnega trga dela, to so bile ženske in najstniki. V sodobnih industrijskih družbah pa sta se si dve skupini skrčili zaradi spremenjenih socialno demografskih trendov. Žensko delo ni več zgolj začasno, ampak stalno, zaradi večjega števila ločitev je pogosto primarni vir dohodka, usmerjeno pa je v izboljšanje socialnega statusa in zaslužka. Zaradi nižjih stopenj rodnosti in podaljšanih obdobj izobraževanja pri mladih tudi vse manj najstnikov vstopa na trg delovne sile. Neravnotežje med potrebami trga dela in domačo ponudbo primernih delavcev je privedlo do dolgoročnega povpraševanja po imigrantskih delavcih (Massey, 1993).

3.3.3. Teorija svetovnega sistema

Teorija svetovnega sistema povezuje izvor migracij s strukturo svetovnega trga, kakršen se je razvil in razširil od šestnajstega stoletja dalje. V tem okviru je vdor kapitalističnih ekonomskih odnosov na območja gospodarske periferije ustvaril mobilno populacijo, ki je pripravljena migrirati. V preteklosti je bil ta vdor trga povezan s kolonialnimi osvajanji, danes pa ga omogočajo neokolonialne vlade in multinacionalke. Po tej teoriji so migracije naravna posledica disrupcij in dislokacij, ki se pojavljajo v procesu kapitalističnega razvoja. Z širjenjem kapitalizma so postajali vse večji deli človeške populacije vključenih v svetovno tržno ekonomijo (Massey, 1993, str. 444).

V iskanju večjega dobička in bogastva kapitalistične družbe vlagajo v revna območja, da bi kasneje obvladovali zemljo, surovine, delo in trge. Mehanizacija kmetijske dejavnosti in uvajanje monokulturnega kmetovanja hitro rušita tradicionalne ekonomske odnose na vasi. Nekapitalistična majhna poslopja propadajo in prihaja do podzaposlenosti delovne sile, ki tako postane mobilna. Kapitalistično izkoriščanje surovin ima podobne posledice za prebivalstvo predmodernih družb. Po lokalnih ali regionalnih migracijah je samo korak do zunanjih migracij. Širjenje svetovnega kapitalizma na manj razvita območja je sprožil nastanek socialno in ekonomsko izkoreninjenih skupin prebivalstva, katerim migracija pomeni izhod iz nastale situacije. Kapitalistični odnosi, ki proizvajajo migrante v perifernih območjih, jih kasneje pritegnejo v razvite države. Mednarodni premiki delovne sile navadno sledijo mednarodnim tokovom blaga in kapitala, le da v obratni smeri. Procesi ekonomske globalizacije ustvarjajo kulturne vezi med kapitalističnimi centri in nerazvitim svetom, katere pogosto izvirajo še iz časa kolonializma. Danes je vpliv na formalno samostojne države bolj posreden, ekonomski in političen, vendar zelo močen. V tem kontekstu so moderne migracije manj pogojene z razlikami v dohodkih in bolj s strukturo in dinamiko svetovnega globalnega kapitalističnega sistema. S te perspektive jih je tudi težje kontrolirati. Znotraj te teorije se je razvil zgodovinski pristop, ki poudarja zgodovinsko dinamiko razvijanja svetovnega kapitalističnega sistema in njegov pomen za razvoj sodobnih migracijskih mednarodnih tokov. Moderne migracije označi kot edinstven svetovni podsistem, ki se je razvijal v več fazah. Različne zgodovinske oblike prodiranja kapitalističnega sistema preko ekonomskih vplivov in postopne preobrazbe kulturnih vzorcev so se oblikovali procesi, ki so jih vodile države v centru mednarodne ekonomije in na katere so vplivali predvsem interesi njihovih vodilnih razredov. Rezultat tega gibanja je bilo postopno povečanje oskrbe prilagodljive delovne sile in zniževanje stroškov dela. Proces je dosegel svoj vrh, ko so migrantski delavci prevzeli iniciativno in vse stroške potovanja. Migracije, ki naj bi izvirale iz racionalne odločitve posameznikov, ki si želijo izboljšati svoj socialno-ekonomski položaj, v bistvu izvirajo iz preteklih ekonomskih in političnih odnosov med državama ter asimetričnih odnosov moči med njima. V sklopu teorije svetovnega sistema se je razvila tudi teorija globalnih mest. Ta teorija govori o dejstvu, da se v zadnjem času vse bolj poudarja posebna vloga tako imenovanih globalnih mest, ki kontrolirajo in usmerjajo glavne tokove svetovnih investicij in razvoj novih tehnologij. Njihova skupna lastnost je hitra deindustrializacija in rast storitvenega sektorja. Deindustrializacija je povezana z industrializacijo delov periferije oziroma s premeščanjem težke industrije v novo industrializirane države. Ostanki teh

sektorjev se ohranjajo v globalnih mestih s pomočjo poceni imigrantske, pogosto nelegalne delovne sile. Hkrati pa rast novih tehnologij, informacijskih sektorjev in ekspanzija storitvenega sektorja ustvarjajo bifurkacijo na trgu dela, s povečanim povpraševanjem na dnu in na vrhu statusne lestvice dela. Visoko izobraženi tuji in domači strokovnjaki prevzemajo dela na vrhu lestvice. Domači nižje kvalificirani delavci poskušajo prevzemati vse manj razpoložljivih mest na srednjih nivojih ali pa zapuščajo globalna mesta. Imigrantom ostaja na razpolago širok razpon slabo plačanih del v zaostalih proizvodnih panogah ter v novih in starih storitvenih dejavnostih. Teorija svetovnega sistema poudarja dejstvo, da se mednarodne migracije ne dogajajo kar same po sebi, temveč se proizvajajo. Zato tudi ne potekajo med katerimi koli državami, ampak med državami, med katerimi obstajajo zgodovinski, ekonomski, politični ali vojni odnosi, saj so del že obstoječih širših družbenih procesov. Medtem ko posamezniki smatrajo migracije kot posledice osebnih odločitev, so migracije same po sebi družbeno proizvedene (Mesić, 2002, str. 340-7).

Veliko migrantov privlačijo dela v bolj razvitih državah, kjer veliko ekonomskih sektorjev uporablja poceni delovno silo, s katero ohranja večjo konkurenčnost. Migracije tako predstavljajo ogromen mehanizem, ki regulira svetovno ponudbo in povpraševanje po delu. Primer tega so migracijski tokovi med nekdanjimi kolonijami in nekdanjimi kolonialističnimi silami.

3.3.4. Teorija nove ekonomije profesionalnih migracij

Ta teorija poudarja posebno vlogo, ki jo imajo pri odločitvi o migriranju gospodinjstva oziroma družine in vzroke za migriranje vidi v državi izvora migracije.

Odločitev za migriranje naj bi bila posameznikova razumska odločitev, vendar gre v resnici za družinsko strategijo, katere cilj je predvsem razpršiti vire dohodkov in ne zgolj povečati družinski dohodek za vsako ceno. Ta teorija pripisuje manj pomena razlikam v plačah, saj to ni razlog, zaradi katerega pride do migracije. Poudarek tudi ni na finančnih tokovih, ki bi jih prinesle migracije in ne na specifičnem socialno kulturnem kontekstu. Ta teorija tudi pripomore k razumevanju, zakaj člani družbe, ki naj bi bili najbolj nagnjeni k migriranju, zlasti revni deli prebivalstva, tega ne storijo, migrirajo pa tisti deli, ki že imajo več finančnih virov in vidijo v migriranju nove možnosti. Prebivalci, ki bi lahko izgubili svoje prihodke, so bolj nagnjeni k minimaliziranju tveganja, tako so manj nagnjeni k migriranju, saj imajo manj sredstev na razpolago za pot.

3.3.5. Teorija migracijskih mrež

Migracijske mreže so zbirka medosebnih vezi, ki povezujejo migrante, bivše migrante in nemigrante med seboj. Vezi temeljijo na znanstvu, prijateljstvu, sorodstvu in skupnemu izvoru ter povečujejo možnosti za migriranje.

Migracijske mreže znižujejo stroške in tveganja pri migriranju ter povečujejo pričakovani donos. Gre za obliko socialnega kapitala, ki posamezniku olajša pot pri zaposlovanju v tujini.

Vsak novi migrant omogoči nižje stroške migriranja za svoje sorodnike in prijatelje. Prijatelji in sorodniki v tujini omogočijo začetno nastanitev in pomoč pri iskanju zaposlitve ter tako zmanjšujejo začetne psihološke in finančne stroške. Odločitve o mednarodni migraciji lahko potekajo na ravni posameznika ali na ravni družine. Migracijske mreže omogočajo vsem, ki dejansko želijo migrirati, da emigrirajo brez večjih težav; takrat pride tudi do upada tovrstnih migracij. Obseg migracijskega toka med dvema okoljema tako ni odvisen zgolj od razlik v plačah ali stopnjah zaposlenosti, temveč od padajočih stroškov in tveganj zaradi migracijske mreže. Z upadom stroškov in tveganj postane migracijski tok manj selektiven v socialno-ekonomskem smislu. Vlade držav lahko imajo velike težave pri kontroliranju imigracijskih tokov, razen z restriktivno migracijsko politiko, saj nimajo vpliva nad migracijskimi mrežami (Massey, 1993, str. 449-450).

3.3.6 Teorija migracijskih institucij

Neravnotežje, ki nastane na trgu zaradi velikega števila ljudi, ki želijo migrirati v kapitalno bogatejše države, in omejenega števila imigrantskih vizumov, ki so jih te države pripravljene izdati, ustvarja ekonomsko nišo za podjetja in institucije, ki ustvarjajo dobiček z mednarodnimi premiki posameznikov. Tako ustvarjajo črni trg migracij. Takšen trg pa ustvarja pogoje, ki vodijo k izkoriščanju migrantov. Humanitarne organizacije se trudijo v državah v razvoju vzpostaviti sistem pomoči in izboljšati položaj legalnih in nelegalnih migrantov.

Različne organizacije in privatna podjetja nudijo migrantom na črnem trgu vrsto storitev in uslug proti plačilu: tihotapljenje preko državnih mej, nelegalni transporti, pogodbe o delu med delodajalci in migranti, ponarejene dokumente in vizume, dogovorjene poroke med migranti in legalnimi prebivalci ali državljani ciljne države, namestitve in kredite ter ostale storitve v ciljnih državah. Humanitarne skupine pomagajo migrantom s svetovanjem, socialnimi storitvami, pravnimi nasveti, zatočiščem in pomoči pri pridobivanju legalnih dokumentov. Sčasoma postanejo posamezniki, institucije in organizacije poznane imigrantom in predstavljajo določeno obliko socialnega kapitala, na katerega imigranti lahko računajo. Mednarodni tokovi postanejo bolj institucionalizirani in neodvisni od dejavnikov, kateri so jih sprožili. Vlade imajo težave pri nadziranju tokov, ko se ti enkrat sprožijo, saj je celoten proces institucionalizacije migracijskih tokov težko regulirati (Massey, 1993, str. 450-451).

3.3.7. Teorija kumulativne vzročnosti

Zaradi različnih vzrokov mednarodne migracije, ko se enkrat sprožijo, težijo k širjenju in postajajo vse bolj neodvisne od začetnih vzrokov. Vzročnost je kumulativna po tem, da vsaka migracija spreminja socialni kontekst, znotraj katerega prihaja do nadaljnjih migracij in vzpodbuja nova migracijska gibanja.

Vidiki, ki vplivajo na kumulativnost migracij, so: razdelitev dohodka, razdelitev zemlje, organizacija kmetovanja, kultura, regionalna razdelitev človeškega kapitala in socialni pomen

dela. Razdelitev dohodka v neki lokalni skupnosti je pomembnejša v relativnem kot pa v absolutnem smislu. Socialne razlike so v tradicionalnih siromašnih ruralnih okoljih v glavnem majhne, ker vsa gospodinjstva živijo od zemlje, ki jo obdelujejo na isti način. Zato odhod prvih migrantov posledično izboljša položaj njihove družine, kar povzroči občutek deprivacije pri ostalih družinah, saj so prej imele enak status. Tako tudi ostale družine težijo k migraciji, kot načinu za izboljšanje položaja celotne družine.

Razlike v dohodku posameznih družin se kumulirajo in povečujejo pritisk k migriranju ostalih posameznikov. Neenakost prihodkov in občutek deprivacije se spreminjata, s tem ko vse več družin sodeluje pri migriranju, se razlike med njimi zmanjšujejo. Začetne migracije vplivajo na prerazporeditev zemlje v lokalni skupnosti. Za migrante iz ruralnih območij je pogosto cilj nakup zemlje. Ker pa je ne morejo sami obdelovati ali pa se jim to manj izplača kot delo v tujini, jim ta zemlja predstavlja nek statusni simbol ali rezervo za stare dni. To vzpodbudi tudi ostale družine k nakupu zemlje. Kadar pa družine začnejo z obdelovanjem nove zemlje, uvajajo nove načine pridelovanja v primerjavi z neemigrantskimi družinami, ki nimajo denarja za nove investicije.

Kljub temu da emigranti pogosto zapustijo dom z mislijo o krajšem začasnem delu v tujini in s točno določenim ciljem (nakup zemlje, hiše), se iz različnih razlogov njihovo bivanje v tujini podaljšuje. Sčasoma prevzamejo potrošniško orientiranost, katere na morejo zadovoljevati brez zadostnega zaslužka, kar pa v glavnem pomeni vezanost na migracije. Ko posameznik enkrat migrira, se povečujejo možnosti za njegovo ponovno migriranje, tako da verjetnost novih migracij raste s številom prejšnjih izkušenj.

S povečevanjem zunanjih migracij se v lokalni skupnosti spreminjajo prevladujoče vrednote, ki spodbujajo k migriranju zlasti mlade posameznike. Migracija je v začetku selektiven proces. Vendar že obstoječi tokovi zunanjih migracij vplivajo na prerazporeditev človeškega kapitala, prihaja do izseljevanja iz področij izvora migracij in do koncentriranja prebivalstva v ciljnih državah. Tako prva postajajo še manj produktivna in konkurenčna, kar vodi k vse večji stagnaciji in tako vedno bolj odvisna od migracij.

Višje stopnja izobraženosti samo povečujejo orientiranost mladih k migriranju. Kumulativna vzročnost pa je povezana tudi z družbenim vrednotenjem dela oziroma z družbenim etiketiranjem dela. Čim se na določenih delovnih mestih v družbah sprejemnicah migrantov v večji meri zaposlujejo imigrantski delavci, takšno delo dobi socialno-kulturno oznako imigrantskega dela. Kar ga takoj pomakne na dno socialno konstruirane delovne lestvice. Domačini se pričnejo izogibati določenih delovnih mest, tudi kadar ne morejo najti druge zaposlitve, tako so delodajalci prisiljeni najemati nove imigrante, za katere to delo postane delovna niša, kar jim omogoča zaposlovanje sorodnikov in znancev. Oznaka imigrantsko delo nastane v posamezni družbi in ni povezana z naravo samega dela. Dokaz za to je dejstvo, da se nanaša na različna dela v različnih družbah. Mednarodne migracije prinašajo tudi kulturne spremembe, ki dolgoročno in kumulativno vplivajo na nadaljnje migracijske procese (Mesić, 2002, str. 354-7).

4. MIGRACIJSKI TOKOVI V EVROPSKI UNIJI

Naseljevanju tujcev v zahodni Evropi je mogoče pojasniti s tremi geografskimi migracijskimi vzorci:

- migracije jug – sever;
- *ta vzorec prikazuje podobnosti usmeritev mednarodnih migracij, ki so potekale iz južnih delov Evrope proti severozahodnim in zahodnim delom Evrope ter iz severne Afrike in držav Bližnjega vzhoda proti zahodni Evropi;*
- migracije vzhod – zahod;
- *tovrstne migracije so bile močno zmanjšane v obdobju politične razdelitve Evrope; v tem obdobju so potekale preko bilateralnih političnih sporazumov (v glavnem med Zahodno Nemčijo in Poljsko, Romunijo in nekdanjo Sovjetsko zvezo v primeru etničnih Nemcev);*
- migracije med ciljno državo in njenim demografskim zaledjem;
- *evropske migracije kažejo značilne privilegirane odnose, kadar sta ciljna in izvorna država migracije povezani preko skupnih kulturnih, ekonomskih ali političnih sorodnosti v preteklosti (nekdanje kolonialne vezi).*

Migracije med državo izvora in ciljno državo lahko pojasnujemo z njuno geografsko bližino. V tem primeru bi bile ravno migracije med sosednjima državama najpogostejše. Geografska bližina vsekakor igra pomembno vlogo, pogosto pa so prisotne podobnosti v kulturi in jeziku.

Migracijski tokovi pa so močno povezani z ekonomskimi razlikami med državam. V tem primeru so države z višjimi plačami in boljšo ekonomsko situacijo bolj privlačne za migrante, kot pa države z visoko stopnjo brezposelnosti in nizkimi plačami. Takšen pristop pojasni, zakaj pride do migracije, vendar ne pojasni dejstva, zakaj se migranti odločijo za posamezno državo. Če bi migranti upoštevali zgolj ekonomska dejstva, kot je razlika v višini plače, bi na primer več portugalskih delavcev izbralo kot ciljno državo raje Nemčijo kot pa Francijo, vendar je kljub višji razliki v plači v Nemčiji samo manjši del portugalskih delavcev izbral Nemčijo. To pomeni, da so kulturne, politične in zgodovinske vezi med državo izvora in ciljno državo pomembnejši pri pojasnjevanju migracij kot zgolj ekonomske razlike med njima. V devetdesetih letih so razlike v življenjskem standardu v državah vzhodne Evrope, severne Afrike in državah Bližnjega vzhoda na eni strani ter življenjskem standardu v državah zahodne Evrope vzpodbudile migracije v smeri zahodne Evrope, kljub temu da je šlo za trge z relativno dobro nasičenimi trgi dela in relativno visoko stopnjo brezposelnosti. Hkrati pa je prišlo do zmanjševanja regionalnih razlik znotraj držav zahodne Evrope. Na Portugalskem je na primer po vstopu države v EU prišlo do povečanega povpraševanja po delovni sili, tako da se je veliko portugalskih migrantov vrnilo domov. V tem obdobju so prav tako države, ki so bile tradicionalno države izvora migracij, postale ciljne države novim migrantom. Primer za to sta Italija in Španija z množico afriških migrantov. Informacije o trgu dela in stanovanjskih

problemih v potencialni ciljni državi prav tako pomembno vplivajo na migracijske vzorce. Poznavanje jezika in kulture – dediščina kolonialnega obdobja – močno vplivajo na to, da migranti za ciljno državo izberejo nekdanjo kolonialno silo. Znanje, poznavanje možnosti in razmer v ciljni državi ter obstoječa socialno-etnična mreža, ki omogoča lažjo integracijo, so odločilnega pomena pri izbiri ciljne države migriranja (Fassmann, 1994, str. 16-18).

4.1 Pregled migracijskih tokov v preteklosti

4.1.1. Obdobje po drugi svetovni vojni

Po koncu druge svetovne vojne so zahodne evropske ekonomije morale integrirati množico beguncev, razseljenih oseb in tistih, ki so se vračali iz kolonij. Med leti 1945 in 1950 se je okrog osem milijonov razseljenih oseb naselilo na območji Zahodne Nemčije. V istem obdobju je 4,8 milijona oseb emigriralo iz Vzhodne Nemčije, preden je prišlo do postavitve Berlinskega zidu leta 1961, medtem ko se je pol milijona oseb preselilo iz Zahodne v Vzhodno Nemčijo. Postavitev »železne zaves« je zmanjšala preseljevanje iz centralne in vzhodne Evrope ter iz takratne Sovjetske zveze. Po letu 1955 je prihajalo do večjih migracijskih gibanj na tem področju zaradi političnih kriz, leta 1956-57 iz Madžarske, leta 1968 iz takratne Čehoslovaške ter leta 1980-81 iz Poljske. Kljub železni zavesi pa je kar 13 milijonov ljudi migriralo iz vzhodne Evrope med leti od 1950- 1992. Zaradi ovir tradicionalnemu toku migracij iz vzhoda na zahod je prišlo do povečanega toka migracij v smeri jug – sever.

Ob koncu petdesetih let pa je prišlo do rekrutiranja delovne sile in mediteranskih držav, najprej iz Italije, Španije, Portugalske, nekdanje Jugoslavije ter kasneje iz Maroka, Alžirije, Tunizije in Turčije. V večini primerov je ta rekrutacija potekala na osnovi bilateralnih dogovorov. V začetku sedemdesetih let je zaposlovanje tuje delovne sile v državah zahodne Evrope doseglo svoj maksimum. Tako so bili leta 1970 v Nemčiji kar 3 milijoni tujcev, sledila ji je Francija z 2,6 milijona ter Švica z 1,1 milijona tujcev in Belgija s 700.000 tujci. V vseh državah, ki so sprejemale migrante, je število tujcev naraščalo na račun združevanja družin in zaradi vse večjega rojevanja otrok migrantskim delavcem. V tem obdobju so bile najpomembnejše države izvora migrantov Italija, Turčija, Jugoslavija, Alžirija in Španija (Fassmann, 1994, str. 3-10).

4.1.2. Obdobje vzpodbujanja migracij

Nasprotje med ekonomskimi potrebami po tujih delavcih in ideološko pozicijo Nemčije, da ni imigrantska država, je bila dolgo osnovna karakteristika nemške imigracijske politike.

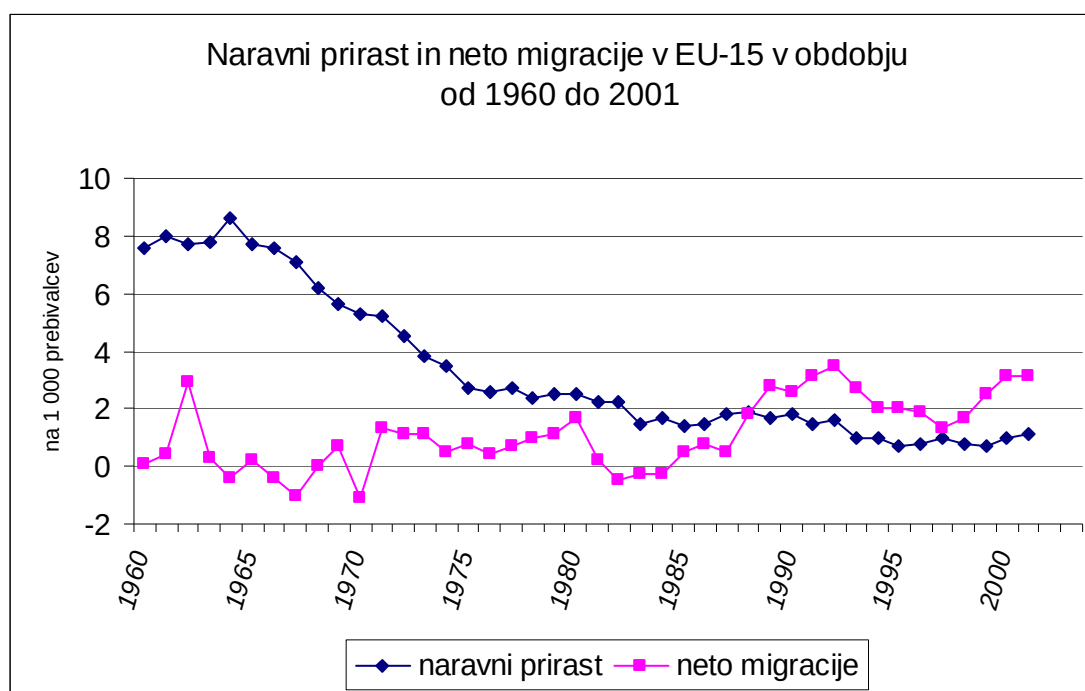
Že leta 1880 je Nemčija pričela z rekrutiranjem tuje delovne sile iz sosednjih držav, s časom pa so bili vzpostavljeni instrumenti, ki so omogočali dokaj fleksibilno uporabo tuje delovne sile. Med drugo svetovno vojno je bilo veliko število delavcev iz nemških okupiranih dežel prisiljenih delati v njihovi industriji in kmetijstvu. Leta 1944 je bilo takšnih prisilnih delavcev kar 5,7 milijona, ena tretjina med njimi je bila žensk. Ta skupina delavcev se nikoli ni smatrala kot migranti. Med leti 1945-1950 je kar 12 milijonov beguncev prišlo v Nemčijo.

Med leti 1950-1961 so bili tokovi migracij med takratnima Vzhodno in Zahodno Nemčijo precej nesimetrični. 3,6 milijona se jih je selilo v Zahodno Nemčijo in samo pol milijona v Vzhodno. Po zgraditvi berlinskega zidu so se migracijski tokovi med njima zmanjšali, vendar niso popolnoma prenehali. V obdobju med 1950-1992 se je 2,9 milijona ljudi nemškega porekla priselilo v Nemčijo, 50 % le-teh iz Poljske. Leta 1955, ko je stopnja brezposelnosti dosegla 5 %, je Nemčija ponovno pričela z rekrutiranjem nove delovne sile. Alternativa temu je bila v povečevanju zaposlovanja nemških žensk, vendar je bila ta ideja takrat preveč draga in v nasprotju s tradicionalno ideologijo nemške družine. Osem bilateralnih sporazumov (z Italijo 1955, s Španijo in Grčijo 1960, z Turčijo 1961, z Marokom 1963, s Tunizijo 1965, s Portugalsko 1964 in z Jugoslavijo 1968) je omogočalo hiter, vendar ne stalen priliv delovne sile. Nemški delodajalci so najemali tuje delavce preko zavodov. Zaradi strukturnega pomanjkanja delovne sile je šlo za selektivno rekrutiranje. Kljub temu da so podjetja iskala delavce s točno določenimi znanji, so bili najpomembnejši kriteriji pri rekrutiranju delavcev: pričakovana produktivnost, zdravje in politična primernost. Po pravilu so se dovoljenja za delo in bivanje v Nemčiji izdajala za eno leto in so bila omejena na določeno delo in lokalno skupnost. Zaradi večje fleksibilnosti so se časovne omejitve postopno zmanjševale. Načelo prisilne rotacije po dveh letih bivanja je bilo opuščeno leta 1964. Od leta 1971 so delavci, ki so delali v Nemčiji že več kot pet let, lahko zaprosili za posebna delovna dovoljenja, ki so veljala spet za pet let. Ti koraki so postopno zmanjšali moč koncepta gostujočih delavcev in vodili do kompromisov ter k postopni adaptaciji tujih delavcev. Leta 1973 je bila sprejeta odločitev o končanju rekrutiranja delavcev iz tujine zaradi rastoče krize trga delovne sile v Nemčiji. Kljub ponujenim finančnim prispevkom leta 1983 kot vzpodbuda za vrnitev v državo izvora se večina tujih delavcev ni odločila za vrnitev domov, zaradi slabših ekonomskih in socialnih razmer v njihovi državi. Mnogo od njih se je odločilo, da pripelje v Nemčijo svoje družinske člane.

Poceni delovna sila tujih delavcev je omogočala, da se obdrži nizka raven plač v nekaterih vejah ekonomij. Tuje delo je omogočalo nadaljevanje slabih delovnih pogojev oziroma celo poslabšanje delovnih pogojev. Z drugimi besedami, tuje delo je omogočalo rast, vendar je omogočalo tudi odlašanje z modernizacijo v nekaterih industrijah. Tuji delavci so tudi direktno omogočali mobilnost navzgor svojim nemškim kolegom, bili so nadomestilo naraščanja ženskega dela in tako omogočali ohranjanje nemške družinske strukture. V osemdesetih letih je Nemčija zopet pričela iskati fleksibilno delovno silo z novo politiko gostujočih delavcev. V tem obdobju je podpisala pogodbe z vzhodnoevropskimi državami o odpiranju treh novih kanalov, preko katerih je omogočala vstop tuje delovne sile na nemški trg. Vsi trije so temeljili na principu prisilne rotacije, vendar so se nanašali na različne ciljne skupine. Prva kategorija je bila zaposlitev, vezana na določen projekt. Določeno je bilo maksimalno število delovnih dovoljenj, ki so se lahko izdajala za dobo dveh let, upoštevati je bilo potrebno nemške standarde glede plač in socialne politike. Oktobra 1992 je bilo 70 % od vseh 116.000 tujih delavcev, ki so prišli v Nemčijo preko tega kanala, zaposlenih v gradbenem sektorju. Približno polovica tujih delavcev, ki je prišla v Nemčijo preko projekta zaposlitev, vezana za določen čas, je prišla s Poljske. V drugo kategorijo je sodila pogodba o gostujočih delavcih, cilj katere je bil pridobiti delavce s političnimi in jezikovnimi

sposobnostmi iz vzhodnoevropskih držav. Letne kvote 500–1.000 pogodb s posameznimi državami niso bile izpolnjene, razen z Madžarsko. Oktobra 1992 je bilo podpisanih 4.543 pogodb, od tega 40 % v gradbeništvu in 30 % v kovinski industriji. V tretjo kategorijo so spadala dovoljenja za sezonska dela. Tuji delavci so lahko na pobudo domačega delodajalca dobili delovno dovoljenje za tri mesece. Delovni pogoji, plače in zavarovanja so morali ustrezati nemškim standardom. V letu 1992 je bilo izdanih 212.000 takšnih delovnih dovoljenj v kmetijstvu, turizmu in gradbeništvu. V glavnem je šlo za način legalizacije statusa nekdanjih ilegalnih delavcev. Skupno je tako okoli 330.000 tujih delavcev vstopilo na nemški trg dela v letu 1992. Po kolapsu političnih režimov vzhodnoevropskih državah in ekonomskih procesih restrukturiranja njihovega gospodarstva so bili povečani migracijski tokovi pričakovani. Nemška gesta odpiranja svojega trga dela je bilo v tem kontekstu mogoče interpretirati kot znak dobrih namenov ter hkrati način, kako je mogoče urejati razmere tudi ob radikalnih spremembah (Rudolph, 1994, str. 113-126).

Slika 1: Naravni prirast in neto migracije v EU-15 v obdobju od 1960 do 2001 (na 1.000)

Vir: European Commission: European social statistics Demography, 2002, str. 47

Obseg in pomen preseljevanj, tretje gonilne sile demografskih sprememb prebivalstva, se je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja močno povečal. Države EU-15 so doživele nenadno rast preseljevanja in številne države so zabeležile zgodovinsko pomemben neto priliv. S povečanjem odseljevanja proti zahodu so se razmere v številnih novih državah članicah močno spremenile. V nekaterih baltičskih republikah je rast prebivalstva postala negativna, kar je bila posledica odseljevanja. Vendar pa je pomembno omeniti, da so se v devetdesetih letih vzorci preseljevanja v državah članicah iz srednje in vzhodne Evrope močno spremenili. Večina teh držav se je iz držav odseljevanja postopno spremenila v države, ki so hkrati pošiljateljice in prejemnice ali v nekaterih primerih večinoma prejemnice. Pričakovalo se je,

da bodo boljše gospodarske razmere in boljši delovni pogoji v novih državah članicah skupaj z demografskim staranjem povzročili, da bo preseljevanje v države EU-15 manj verjetno. V tem obdobju je bila glavna gonilna sila rasti prebivalstva v državah EU-15 pozitivni selitveni prirast, z značilnim padanjem naravne rasti. V novih državah članicah, v katerih je število prebivalstva od povojnega obdobja do sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja stalno naraščalo, je rast prebivalstva v devetdesetih letih prejšnjega stoletja stagnirala. Rast je bila zaradi kombinacije odseljevanja, izrazitega zmanjšanja rodnosti in nenadnega povečanja umrljivosti v nekaterih primerih celo negativna. V začetku enaindvajsetega stoletja je preseljevanje predstavljalo tri četrtine neto rasti prebivalstva v državah EU-15.

Tabela 1: Naravni prirast in neto migracije skupaj v obdobju od 1994 do 2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah v %

Država	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	1,3	1,5	1,4	1,0	1,2	2,1	1,5	2,9	4,0	4,3	4,0
EU-15	1,7	1,9	1,7	1,2	1,5	2,5	2,9	3,6	4,7	5,1	4,7
Belgija	1,7	0,2	1,5	1,0	1,1	1,6	1,3	3,5	3,9	3,4	3,4
Češka	1,0	1,0	1,0	1,2	0,9	0,9	0,6	-4,2	1,2	2,5	1,8
Danska	2,0	5,5	3,3	2,3	2,1	1,8	1,9	2,2	1,8	1,3	0,9
Nemčija	3,9	4,9	3,4	1,1	0,6	2,5	2,0	3,3	2,7	1,7	1,0
Estonija	-14,3	-10,9	-9,5	-4,9	-4,8	-0,8	0,2	0,0	0,1	0,2	-0,2
Grčija	7,4	7,3	6,6	5,7	5,1	4,1	2,7	3,5	3,5	3,2	3,2
Španija	1,6	1,8	2,1	2,4	4,0	6,0	9,7	10,8	15,7	14,9	14,3
Francija	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	1,6	1,7	2,0	2,2	2,2	1,7
Irska	-0,8	1,7	4,4	4,7	4,4	6,5	8,4	10,1	8,3	7,8	11,8
Italija	0,5	0,6	1,0	1,0	1,1	0,8	1,0	0,8	6,1	10,6	9,6
Ciper	11,0	10,1	9,1	8,2	6,2	6,1	5,7	6,6	9,7	17,2	21,2
Latvija	-9,0	-5,6	-4,1	-3,9	-2,4	-1,7	-2,3	-2,2	-0,8	-0,4	-0,5
Litva	-6,6	-6,5	-6,5	-6,3	-6,2	-5,9	-5,8	-0,7	-0,6	-1,8	-2,8
Luksemburg	9,4	10,5	8,4	8,5	9,1	10,2	8,0	7,6	5,7	4,7	3,4
Madžarska	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,0	0,3	1,5	1,8
Malta	2,7	-0,5	1,9	1,6	1,3	1,3	25,8	5,7	5,1	4,1	4,5
Nizozemska	1,3	1,0	1,4	2,0	2,8	2,8	3,6	3,5	1,7	0,4	-0,6
Avstrija	0,4	0,3	0,5	0,2	1,1	2,5	2,2	5,4	4,3	4,7	7,6
Poljska	-0,5	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-10,7	-0,4	-0,5	-0,4	-0,2
Portugalska	1,7	2,2	2,6	2,9	3,2	3,7	4,6	6,3	6,8	6,1	4,5
Slovenija	0,0	0,4	-1,8	-0,7	-2,8	5,5	1,4	2,5	1,1	1,8	0,9
Slovaška	0,9	0,5	0,4	0,3	0,2	0,3	-4,1	0,2	0,2	0,3	0,5
Finska	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,7	0,5	1,2	1,0	1,1	1,3
Švedska	5,8	1,3	0,7	0,7	1,2	1,5	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8
V. Britanija	0,6	1,1	0,8	1,0	1,7	2,3	2,4	2,6	2,7	3,0	3,4

Vir: Eurostat, maj 2006

Brez priseljevanja bi število prebivalstva v številnih državah članicah v prvih letih novega tisočletja celo upadlo. Za to obdobje je značilna večja raznovrstnost migrantov, vzorcev selitvenih tokov in kombinacij držav pošiljateljic ter prejemnic. Poleg tega so nekdanje države

odseljevanja (Španija, Portugalska, Italija, Grčija, Irska) postale države priseljevanja, neto priliv pa so predstavljali državljani, ki so se vračali, in državljani tretjih držav zunaj EU. V drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja je bilo 18 % tujcev, ki so se priselili v države EU, državljanov novih držav članic, 27 % je bilo državljanov, ki so se vrnil iz tujine, 54 % pa je bilo državljanov tretjih držav. Za leti 2001 in 2002 je bila stopnja neto selivnosti ocenjena na približno milijon priseljencev. Čeprav je priseljevanje vplivalo na vse države EU-15, številne so zabeležile zgodovinsko pozitivno neto priseljevanje, pa so bile razmere v nekaterih novih državah članicah precej drugačne.

Leta 2002 je bilo ocenjeno, da je nedržavljanov, ki živijo v državah članicah Unije, približno 21,6 milijona, kar je okrog 4,8 % prebivalstva. Od tega je bilo državljanov tretjih držav okrog 14,7 milijona, kar je okrog 3,3 % in 6,9 milijona oziroma 1,5 % pa je bilo državljanov EU, ki živijo v drugih državah članicah. Država članica z največjim številom nedržavljanov je bila Nemčija s 7,3 milijona oziroma skoraj 9 %, država članica z največjim deležem nedržavljanov pa je bil Luksemburg s kar 37 % večinoma državljanov drugih držav članic. Število nedržavljanov odraža tako trenutne kot pretekle vzorce migracij in različne sistemske ureditve in postopke pridobivanja državljanstva.

Največji delež med vsemi tujci v Nemčiji predstavljajo Turki, vendar pa se je njihov delež zmanjšal s 33 % leta 1990 na nekaj več kot 25 % leta 2004. Drugo največjo skupino tujcev predstavljajo državljani republik nekdanje Jugoslavije. Njihov delež se je v opazovanem obdobju povečal, z 12,6 % na 14,4 %. Naslednjo veliko skupino tujcev predstavljajo Italijani, sledijo jim Grki in Poljaki, katerih delež je v opazovanem obdobju 4,5 % in ostaja nespremenjen. Povečala se je skupina ostalih tujcev, saj je bil njihov delež leta 1990 skoraj 33 %, vendar se je do leta 2004 povečal na kar 42,5 %.

Tabela 2 : Struktura tujcev po državljanstvu v Nemčiji leta 1990 in 2004 v %

Tuji državljani v Nemčiji leta 1990 in 2004	Delež med vsemi tujci leta 1990 v %	Delež med vsemi tujci leta 2004 v %
Turki	33,3	25,6
Državljanji republik nekdanje Jugoslavije	12,6	14,4
Italijani	10,7	8,2
Grki	6,1	4,8
Poljaki	4,5	4,5
Drugi	32,8	42,5

Vir: European Communities: Statistics in focus, Population and social conditions - 8/2006

Tabela 3: Struktura tujcev po državljanstvu v Luksemburgu leta 1991 in 2004 v %

Tuji državljani v Luksemburgu leta 1991	Delež med vsemi tujci leta 1991 v %	Tuji državljani v Luksemburgu leta 2004	Delež med vsemi tujci leta 2004 v %
Portugalska	34,2	Portugalska	36,6
Italija	18,1	Francija	12,6
Francija	11,8	Italija	10,8
Belgija	8,6	Belgija	9,2
Nemčija	8,0	Nemčija	5,9
Drugi	19,4	Drugi	24,9

Vir: European Communities: Statistics in focus, Population and social conditions - 8/2006

V Luksemburgu imajo največji delež med vsemi tujci državljani Portugalske. Njihov delež se je v opazovanem obdobju povečal s 34,2 % leta 1991 na 36,6 % leta 2004. Naslednja največja skupina tujcev v Luksemburgu je skupina italijanskih priseljencev, vendar pa se je njihov delež v opazovanem obdobju zmanjšal z 18,1 % leta 1991 na 10,8 % leta 2004. Nekoliko pa se je povečal delež francoskih državljanov, ki so leta 1991 predstavljali 11,8 %, leta 2004 pa 12,6 % deleža vseh tujcev v državi. Delež belgijskih državljanov se ni dosti spremenjal. Naslednja največja skupina tujcev so prebivalci z nemškim državljanstvom, kateri delež se je zmanjšal z 8 % na 5,9 %. Povečal pa se je delež ostalih imigrantov različnega izvora.

Struktura tujcev po državljanstvu se je v Grčiji zelo spremenila v opazovanem obdobju, od leta 1994 do leta 2001. Leta 1994 so največjo skupino tujcev v Grčiji predstavljali državljani ZDA, sledili so jim državljani Velike Britanije, Rusije, Nemčije in Poljske. Leta 2001 pa so največji delež tujcev predstavljali državljani Albanije, sledili pa so jim državljani Bolgarije, Gruzije in Romunije.

Tabela 4: Struktura tujcev po državljanstvu v Grčiji leta 1994 in 2001 v %

Tuji državljani v Grčiji leta 1994	Delež med vsemi tujci leta 1994 v %	Tuji državljani v Grčiji leta 2001	Delež med vsemi tujci leta 2001 v %
ZDA	10,1	Albanija	57,5
Velika Britanija	9,0	Bolgarija	4,6
Rusija	6,9	Gruzija	3,0
Nemčija	6,2	Romunija	2,9
Poljska	5,9	ZDA	2,4
Drugi	62,0	drugi	19,6

Vir: European Communities: Statistics in focus, Population and social conditions - 8/2006

Tabela 5: Neto migracije, s popravki v obdobju 1995-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU (v 1.000)

Država	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU- 25	690,5	611,0	450,0	538,2	937,4	677,0	1315,0	1801,9	1980,9	1846,5
EU-15	723,6	637,2	464,4	558,5	934,9	1095,0	1359,7	1795,7	1941,5	1807,0
Belgija	1,8	15,1	9,8	11,6	16,7	12,9	35,7	40,5	35,5	35,4
Češka	9,9	10,2	12,0	9,5	8,8	6,5	-43,1	12,3	25,8	18,6
Danska	28,6	17,5	12,1	11,0	9,4	10,1	12,0	9,6	7,0	5,0
Nemčija	398,3	281,5	93,4	47,0	202,1	167,8	274,8	218,8	142,2	81,8
Estonija	-15,6	-13,4	-6,9	-6,7	-1,1	0,2	0,1	0,2	0,3	-0,3
Grčija	77,3	70,9	61,5	54,8	45,1	29,3	37,8	38,0	35,4	35,0
Španija	70,5	83,3	94,4	158,7	237,9	389,8	441,2	649,2	624,5	610,1
Francija	-14,5	-18,5	-13,5	-6,5	92,8	102,7	117,7	128,6	132,7	100,2
Irska	6,0	15,9	17,4	16,2	24,3	31,8	39,2	32,7	31,3	48,0
Italija	31,5	59,5	55,7	64,1	46,4	55,2	47,6	349,6	609,5	558,3
Ciper	6,6	6,0	5,5	4,2	4,2	4,0	4,6	6,9	12,4	15,7
Latvija	-13,8	-10,1	-9,4	-5,8	-4,1	-5,4	-5,2	-1,8	-0,9	-1,1
Litva	-23,7	-23,4	-22,4	-22,1	-20,7	-20,3	-2,5	-1,9	-6,3	-9,7
Luksemburg	4,3	3,5	3,6	3,8	4,4	3,5	3,3	2,6	2,1	1,5
Madžarska	17,8	17,8	17,5	17,3	16,8	16,7	9,8	3,5	15,5	18,2
Malta	-0,2	0,7	0,6	0,5	0,5	9,9	2,2	2,0	1,6	1,8
Nizozemska	15,0	21,3	30,5	44,1	43,9	57,0	56,0	27,6	7,0	-9,9
Avstrija	2,1	3,9	1,5	8,5	19,8	17,2	43,5	34,8	38,2	61,7
Poljska	-18,2	-12,8	-11,7	-13,2	-14,0	-409,9	-16,8	-18,0	-13,8	-9,4
Portugalska	22,3	26,2	29,4	32,3	38,0	47,1	64,9	70,1	63,5	47,3
Slovenija	0,8	-3,5	-1,4	-5,5	10,9	2,7	4,9	2,2	3,6	1,8
Slovaška	2,9	2,2	1,8	1,3	1,5	-22,4	1,1	0,9	1,4	2,9
Finska	4,2	4,0	4,8	4,5	3,4	2,4	6,2	5,2	5,8	6,7
Švedska	11,7	5,8	5,9	11,0	13,6	24,5	28,6	30,9	28,7	25,3
Velika Britanija	64,6	47,3	58,2	97,4	137,5	143,7	151,0	157,6	177,8	201,8

Vir: Eurostat, maj 2006

Neto migracije so bile v Latviji, Litvi in Poljski v celotnem opazovanem obdobju od leta 1995 do leta 2004 negativne. Negativni stanje neto migracij je imela leta 2001 tudi Češka, Estonija do leta 2000 in spet leta 2004, Francija do leta 1999, Slovenija med leti 1996 in 1998 ter Slovaška leta 2000.

Nekatera selitvena gibanja v preteklosti so se ob pridružitvi desetih novih držav članic spremenila v mobilnost znotraj EU. Ne glede na začasne omejitve mobilnosti delovne sile so predhodne izkušnje in ocene mobilnosti kazale, da bi bila lahko mobilnost delovne sile iz novih v stare države članice zmerna do omejena, s posebnimi razmerami v obmejnih regijah. Z izboljševanjem gospodarskega položaja v novih državah članicah pa naj bi bila verjetnost obsežnega preseljevanja proti zahodu še manjša.

4.1.3. Obdobje omejevanja migracij

Liberalnejša politika sprejemanja imigrantov do sredine sedemdesetih let je bila le relativno liberalna, skladno z interesi imigrantskih držav. Je pa vendarle omogočala množične migracije, zasnovane na individualnih svobodnih odločitvah migrantov. Individualno odločitev, tako kot to sledi iz prevladujočih teorij, štejemo med konstitutivne elemente migracij, kar zagotavlja relativno svobodo posameznika v mednarodnem prostoru. Sredi sedemdesetih let je prišlo do premika migracijskih politik od liberalizma k izrazitejši prevladi nacionalnih interesov, predvsem dominantnih imigracijskih držav. Individualni interesi potencialnih migrantov ter interesi emigrantskih družb so postajali vse manj upoštevani.

Mednarodna migracijska politika bi morala iskati kompromise med vsemi dejavniki v migracijskih procesih. Emigrantske države so na primer ponujale množico nekvalificirane delovne sile, imigrantske države pa so želele sprejemati predvsem kvalificirane delavce in strokovnjake, imetnike kapitala, kar je lahko v nasprotju z razvojnimi težnjami emigrantskih držav. Podobno je z remigracijami. Emigrantske države so bile zainteresirane za vračanje emigrantov s kvalifikacijami, znanji, kapitalom, imigrantske države pa so vračale predvsem negativno selekcionirane remigrante, neuspešne, neprilagojene. Nacionalni interes razvitih imigrantskih držav je prevladoval pri iskanju razvojnih alternativ mednarodnim migracijam (Klinar, 1993, str. 663-664).

Industrijsko razvite države zahodne Evrope so v času podaljšane povojne gospodarske rasti, ki je širila povpraševanje po dodatni delovni sili, vodile liberalne migracijske politike. Liberalna politika odprtih mej nikakor ni v nobenem pomenu ne nacionalna ali v nasprotju z nacionalnimi politikami. Iz kasnejše perspektive je postalo empirično jasno, da ni bila potrjena niti podmena neoklasične ekonomske teorije, ki je v tedanjem liberalnem migracijskem modelu odprtih meja videla skrito roko, ki bi dolgoročno transnacionalno usklajevala ponudbo in povpraševanje dela in kapitala in s tem dolgoročno ustrezala ekonomskim interesom tako imigracijskih kot tudi emigracijskih držav.

Koncept gostujočih delavcev je zajemal avtomatično vrnitev migrantov v državo, iz katere prihajajo, brž ko njihova delovna sila gostitelju ne bo več potrebna. Ker pa je ta potreba nepričakovano dolgo naraščala, so nacionalni trgi dela v zahodnoevropskih državah tekmovali med seboj v pridobivanju migrantov. To je krepilo pogajalsko moč imigrantov in izboljševalo njihov ekonomski in družbeni položaj v državah, kjer so delali, kar pa je spodkopavalo same temelje koncepta gostujočih delavcev.

Razvila se je migrantska delovna zakonodaja, s precejšnjimi razlikami med posameznimi nacionalnimi zakonodajami. Liberalna migracijska politika, po kakršni so se ravnale države Evrope do prve naftne krize 1973/74, je bila izraz in seštevek nacionalnih migracijskih politik. Ko se je pokazalo, da model rotirajočih migracij ne deluje avtomatično v stanju ekonomske recesije ali krize, so zaprli meje za nove delavce migrante in začeli so se iskati novi koncepti. Pri tem iskanju je bila nekaj časa sprejeta ideja migracijske verige. To je bil pravzaprav nov poskus racionalizacije dejanskih migracijskih procesov. Iz nove perspektive

migracijske verige se je na migracije gledalo kot na svojevrsten proces, ki vključuje določena socialna razmerja, v katere se migrant vključuje, tako v družbi, iz katere prihaja, kot tudi v družbi, kjer dela. Težišče vendar ostaja na migrantu posamezniku in na njegovi individualni odločitvi, ali se hoče vrniti ali trajno ostati v migracijah. Ta odločitev je motivirana predvsem z ekonomskimi pobudami.

Poskusi nekaterih vlad v državah imigracije, da bi stimulirali povratek, so dali nepričakovano majhne rezultate, tako da je bil ta koncept opuščen. Ker pa so določeni kontingenti migrantske delovne sile postali strukturna potreba zahodnoevropskih ekonomij, so bila nadaljnja prizadevanja imigrantskih držav v bistvu usmerjena k istemu cilju – k nadzoru in regulaciji delovnih migracij. Vendar se je hitro pokazalo, da se ti cilji ne uresničujejo. Lekcija, ki jo je Evropa dobila, se vidi v dejstvu, da se je socialna sestava imigrantskih skupnosti spremenila v korist članov družin prvotnih migrantov, iskalcev azila in nedoločene skupine ilegalnih migrantov. Obstoj in porast te zadnje skupine kljub občasnim kampanjam oblasti proti nelegalnim migracijskim tokovom kaže, da določeni sektorji teh gospodarstev vsaj delno poslujejo po zaslugi velikega izkoriščanja nezavarovanega dela migrantov. Poleg tega se je pokazalo, da so različne struje migrantov povezane in da medsebojno vplivajo na akcije in gibanja. Nadzor nad prihodom migrantov skozi ena vrata je usmeril dotok na druga preostala legalna vrata (Mesić, 1993, str. 671-673).

Za zunanje migracije, torej priseljeni iz tretjih držav, veljajo, še posebno glede na koncept schengenskih meja, veliko strožji pogoji. Priselitev in pridobitev pravice stalnega bivanja je možna na podlagi zaposlitve samo znotraj strokovnega področja kvalifikacij prosilca. Delodajalcu jo odobri imigracijski urad v skladu z interesi nacionalne politike zaposlovanja. V drugi polovici devetdesetih let se je delovna sila iz tretjih držav zožila na visoko kvalificirane kadre in kratkotrajne zaposlitvene pogodbe, upošteva tudi vse omejitve pri priznavanju izobrazbe. Problematičnost nedokumentiranih migracij v okolju je potencirana zaradi njihove koncentracije v mestnih središčih in etničnih enklavah. Predvsem pa migracije sprožajo posredne in neposredne stroške, ki jih vlade želijo zmanjšati. Posredni stroški zajemajo nadzor meja in administrativne postopke, neposredni pa socialne dajatve, zdravstvo in stroške za izobraževanje otrok.

Drugo načelo priselitve v države EU iz tretjih držav je bilo možno na podlagi uveljavljanja pravic iz družinskega združevanja. Vse od začetka devetdesetih let se je v različnih državah EU spremenila definicija ožjih družinskih članov, ki je prav tako kulturno pogojena, predvsem v smislu evropocentrične evropske kulture. Izvedbena zakonodaja različnih držav je dopuščala izjeme na podlagi individualnih postopkov in v skladu z izhodišči politik posameznih vlad. Zdi se, da prav tveganje socialnih stroškov za državo priselitve ob rastoči brezposelnosti tujcev pospešuje nadzor imigracij v primerjavi s potrebami trga delovne sile, ki zahteva nasprotno, liberalizacijo mobilnosti ljudi. Tretja možnost priseljavanja iz tretjih držav je pravica do azila, pravica beguncev do začasnega zatočišča ali pridobitev bivanja iz humanitarnih razlogov. Tovrstne priselitve v države EU se zaradi lokalnih konfliktov po svetu

močno povečujejo vse od leta 1988, pravice beguncev določajo konvencije na ravni ZN. Države članice EU in ZN se o vsakem primeru žarišč, ki generirajo begunstvo, posebej dogovarjajo o delitvi in sprejemanju kontingentov beguncev po posameznih državah.

Pravica do bivanja v državi priselitve tudi ne pomeni nujno pravice do dela. Nekatere države imajo na razpolago številne in raznolike oblike delovnih dovoljenj. Velja načelo, da delovno dovoljenje daje tudi omejeno bivalno pravico, ne pa nasprotno. Do različnega dodeljevanja pravic do bivanja in dela prihaja predvsem zaradi uveljavljanja načela držav članic EU, da vsaka država zase nadzira migracije v prid nadzora trga delovne sile in zniževanja brezposelnosti na svojem teritoriju. Nadzor migracij sovpada tudi z zasnovo suverenosti države, da svoj prostor nadzoruje in upravlja ter ščiti pravice svoji državljanov. Tako so ob koncu devetdesetih let številni raziskovalci zagovarjali stališče, da so nacionalne države kljub globalnim migracijam ali prav zaradi njih postale močnejše, ne pa šibkejše. Obenem pa se v praksi pokaže, da države, ki želijo priznavati osnovne človekove pravice, ne morejo legitimno omejiti pritoka imigracij le na potrebe trga delovne sile. Zaradi številnih, povsem kratkoročno pragmatičnih razlogov se vse pogostejše kršijo osnovna načela človekovih pravic in druge pravice priseljencev brez državljanstva držav EU, čeprav se s tem posredno povečuje obseg nedokumentiranih migracij in neformalnega dela ali nedokumentiranega bivanja milijonov ljudi.

V večini držav EU vlade razpolagajo s celo vrsto selektivnih dovoljenj za delo in z različnimi pogoji utemeljujejo prakso začasnih dovoljenj za delo ali zgolj za delo v nekaterih regijah in omejeno vrsto del. Zaradi te prakse lahko prihaja do ostre zakonodajne diskriminacije različnih skupin priseljencev in do naraščanja neformalnih zaposlitev, torej do naraščanja dela v sivi ekonomiji. Številni tujci – rezidenti po večletnem registriranem bivanju in delu v formalnem sektorju lahko ostanejo brez delovnega dovoljenja ali celo brez pravic, ki so jih že pridobili z delom. Enotne politike na tem področju EU zaenkrat še nima in tudi nacionalne razlike in politike imigracij posameznih držav se zelo spreminjajo – v smeri večjega zoževanja pravic za priseljene iz tretjih držav že vse od konca osemdesetih let in še posebno po letu 1990 (Verlič -Christensen, 2002).

V EU je leta 2005 živel okrog 25 milijonov tujcev, kar je 5,5 odstotka vseh prebivalcev EU. Gre za osebe, ki nimajo državljanstva države, v kateri živijo. V letu 2004 je največ tujcev živel v Luksemburgu, kar 38,6 odstotka, sledita Latvija z 22,2 odstotka in Estonija z 20 odstotki. V preostalih državah članicah EU delež tujcev v celotnem prebivalstvu nikjer ni presegel desetih odstotkov. V dvanajstih članicah je bil njihov delež celo manjši od petih odstotkov. Večina tujcev v EU prihaja iz tretjih držav. V nekaterih članicah pa med tujci prevladujejo državljani drugih članic EU: v Luksemburgu Portugalci, v Belgiji Italijani, na Irskem Britanci in na Cipru Grki. Delež tujcev se je povečeval v skoraj vseh državah članicah. Največjo rast med letoma 1990 in 2005 so zabeležili v Luksemburgu, Grčiji, Španiji, na Cipru, na Irskem in v Avstriji.

Tabela 6: Delež tujcev v posamezni državi EU leta 1990 in leta 2004 v %, in največja skupina tujcev v posamezni državi glede na državo izvora

Država	Delež tujcev v posamezni državi leta 1990 (v %)	Delež tujcev v posamezni državi leta 2004 (v %)	Največja skupina tujcev glede na državo izvora
Belgija	8,9	8,3	Italija
Češka	0,3	1,9	Ukrajina
Danska	2,9	5,0	Turčija
Nemčija	6,1	8,9	Turčija
Estonija	:	20,0	Rusija
Grčija	1,4	8,1	Albanija
Španija	1,0	6,6	Ekvador
Francija	6,3	5,6	Portugalska
Irska	2,3	7,1	Velika Britanija
Italija	0,6	3,4	Albanija
Ciper	4,2	9,2	Grčija
Latvija	27,3	22,2	Rusija
Litva	:	1,0	Rusija
Luksemburg	28,7	38,6	Portugalska
Madžarska	1,3	1,3	Romunija
Malta	1,6	2,8	Velika Britanija
Nizozemska	4,3	4,3	Turčija
Avstrija	5,7	9,4	Srbija in Črna Gora
Poljska	:	1,8	Nemčija
Portugalska	1,0	2,3	Kapverdske otoki
Slovenija	2,4	2,3	Bosna in Hercegovina
Slovaška	:	0,6	Češka
Finska	0,4	2,0	Rusija
Švedska	5,3	5,3	Finska
V. Britanija	4,2	4,7	Irska

Vir: European Communities: Statistics in focus, 8/2006

Opomba: (:) ni podatka

Podatki za Ciper se nanašajo na leto 1992, Madžarsko in Slovenijo na leto 1995, za Latvijo pa za leto 1998

4.2. Značilnosti trga delovne sile v Evropski uniji

Visoka brezposelnost v Evropi v osemdesetih in devetdesetih letih je pripeljala do uvrstitve visoke ravni zaposlenosti med pomembnejše cilje razvoja. Skrb za reševanje brezposelnosti in reforme trga delovne sile se je sredi devetdesetih let pojavila v uradnih dokumentih EU.

4.2.1. Problem brezposelnosti v EU

V sredini sedemdesetih let se je Skupnost začela spopadati z naraščajočo stopnjo brezposelnosti. Strukturne in gospodarske spremembe so na eni strani povzročile ukinitve številnih delovnih mest v delovno intenzivnih industrijskih panogah in po drugi strani odprtje

novih delovnih mest, predvsem v storitvenem sektorju, za katera pa delavci niso imeli ustreznih znanj. Problematična je postala strukturna brezposelnost. Omenjene spremembe na gospodarskem področju so povzročile dejavnejšo vlogo Skupnosti na socialnem področju. Prvi premik na poti k aktivnejši politiki zaposlovanja v Skupnosti je bil storjen na Pariški konferenci leta 1972, ko so države članice opredelile polno in boljše zaposlovanje kot glavna cilja socialne politike Skupnosti. Dejavnosti usmerjene k doseganju polne in boljše zaposlenosti so bile tesno povezane z delovanjem Evropskega socialnega sklada, ki je bil ustanovljen leta 1960. Naloga sklada je predvsem spodbujanje oziroma omogočanje lažjega zaposlovanja v Skupnosti in pospeševanje geografske in poklicne mobilnosti delavcev. Za prvo obdobje delovanja sklada so bili značilni predvsem pasivni ukrepi, povezani s pokrivanjem stroškov poklicne prekvalifikacije. Naraščanje stopenj brezposelnosti pa je zahtevalo od Sklada, da se spopade z brezposelnostjo in s strukturno delno zaposlenostjo, ki se je pojavljala na posameznih področjih Skupnosti (Kopač, 2002).

Tabela 7: Stopnja brezposelnosti v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	:	:	9,4	9,1	8,6	8,4	8,8	9,0	9,1	8,7
EU-15	10,5	10,1	10,2	9,8	9,3	8,6	7,7	7,3	7,6	8,0	8,1	8,7
Belgija	9,8	9,7	9,5	9,2	9,3	8,5	6,9	6,6	7,6	8,2	8,4	8,4
Češka	:	:	:	:	6,4	8,6	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9
Danska	7,7	6,7	6,3	5,2	4,9	5,2	4,3	4,5	5,6	5,4	5,5	4,8
Nemčija	8,3	8,0	8,5	9,1	8,8	7,9	7,2	7,4	8,2	9,0	9,5	9,5
Estonija	:	:	:	9,6	9,2	11,3	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7	7,9
Grčija	8,9	9,2	9,6	9,8	10,9	12,0	11,3	10,8	10,3	9,7	10,5	9,8
Španija	19,5	18,4	17,8	16,7	15,0	12,5	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2
Francija	11,7	11,1	11,6	11,5	11,1	10,5	9,1	8,4	8,9	9,5	9,6	9,5
Irska	14,3	12,3	11,7	9,9	7,5	5,7	4,3	4,0	4,5	4,7	4,5	4,3
Italija	10,6	11,2	11,2	11,3	11,3	10,9	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7
Ciper	:	:	:	:	:	:	4,8	3,9	3,6	4,1	4,7	5,3
Latvija	:	:	:	:	14,3	14,0	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	9,0
Litva	:	:	:	:	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,2
Luksemburg	3,2	2,9	2,9	2,7	2,7	2,4	2,3	2,1	2,8	3,7	4,8	5,3
Madžarska	:	:	9,6	9,0	8,4	7,0	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2
Malta	:	:	:	:	:	:	6,7	7,6	7,5	7,6	7,3	7,3
Nizozemska	6,8	6,6	6,0	4,9	3,8	3,2	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7
Avstrija	3,8	3,9	4,3	4,4	4,5	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8	5,2
Poljska	:	:	:	10,9	10,2	13,4	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7
Portugalska	6,9	7,3	7,3	6,8	5,1	4,5	4,0	4,0	5,0	6,3	6,7	7,6
Slovenija	:	:	6,9	6,9	7,4	7,3	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,3
Slovaška	:	:	:	:	12,6	16,4	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,4
Finska	16,6	15,4	14,6	12,7	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4
Švedska	9,4	8,8	9,6	9,9	8,2	6,7	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3	6,3
Velika Britanija	9,3	8,5	7,9	6,8	6,1	5,9	5,4	5,0	5,1	4,9	4,7	4,7

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Stopnja brezposelnosti se je v državah EU-15 zmanjšala z 10,5 odstotka leta 1994 na 8,7 odstotka leta 2005. Zelo se je zmanjšala stopnja brezposelnosti v državah, kot so Španija (z 19,5 % na 9,2 %), Francija (z 11,7 % na 9,5 %), Irska (z 14,3% na 4,3 %), Italija (z 10,6% na 7,7 %), Finska (z 16,6 % na 8,4 %), Velika Britanija (z 9,3 % na 4,7 %). Do zmanjševanja stopnje brezposelnosti je prišlo tudi v državah EU-10, zmanjšala se je v Latviji (z 14,3% leta 1998 na 9% leta 2005), Litvi (z 13,2 % leta 1998 na 8,2 % leta 2005). Do znatnega povišanja stopenj brezposelnosti pa je prišlo na Poljskem (z 10,9 % leta 1997 na 17,7 % leta 2005) in Slovaškem (z 12,6 % leta 1998 na 16,4 leta 2005)

Cilje o rasti zaposlovanja si je EU v devetdesetih letih zastavila že leta 1994. Pogled na uresničevanje zastavljenih ciljev v EU v t.i. Beli knjigi o konkurenčnosti, rasti in zaposlenosti (1994) pokaže, da so dejanska gibanja zaostajala za cilji. Z Amsterdamsko pogodbo, oblikovano konec leta 1997, pa je »spodbujanje zaposlovanja postalo stvar skupne skrbi in koordinacije«. Za leto 1998 so bile prvič sprejete skupne usmeritve politike zaposlovanja, ki vodijo k skupni socialni politiki. Čeprav je zaposlenost v obdobju 1995-1999 rasla, je povečanje bistveno zaostajalo za pričakovanji, počasnejši pa sta bili gospodarska rast in tudi rast produktivnosti dela. V letu 1998 so bile članice prvič dolžne pripraviti nacionalne akcijske programe zaposlovanja. Programi in ukrepi za povečevanje zaposljivosti prebivalstva so bili v tem obdobju usmerjeni v zmanjševanje dolgotrajne brezposelnosti, lajšanje težav mladih pri vstopanju na trg delovne sile, k spodbujanju vse življenjskega učenja, spodbujanju zaposlovanja starejših, vzpostavljanju prožnih in kakovostnih sistemov izobraževanja, zmanjševanju možnih neskladij med ponudbo in povpraševanjem (povečevanje regionalne in poklicne mobilnosti, razvoj hitrih, učinkovitih sistemov posredovanja med iskalci zaposlitve in delodajalci), vse več pozornosti pa se je namenjalo programom za računalniško opismenjevanje in znanju jezikov (Kajzer, 2002, str. 482).

Tabela 8: Stopnja brezposelnost mlajših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25 in EU-15 v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	:	:	19,3	18,5	17,4	17,7	18,3	18,8	18,9	18,5
EU-15	21,9	21,1	21,4	20,7	19,1	17,2	15,3	15,2	15,7	16,6	16,7	16,7

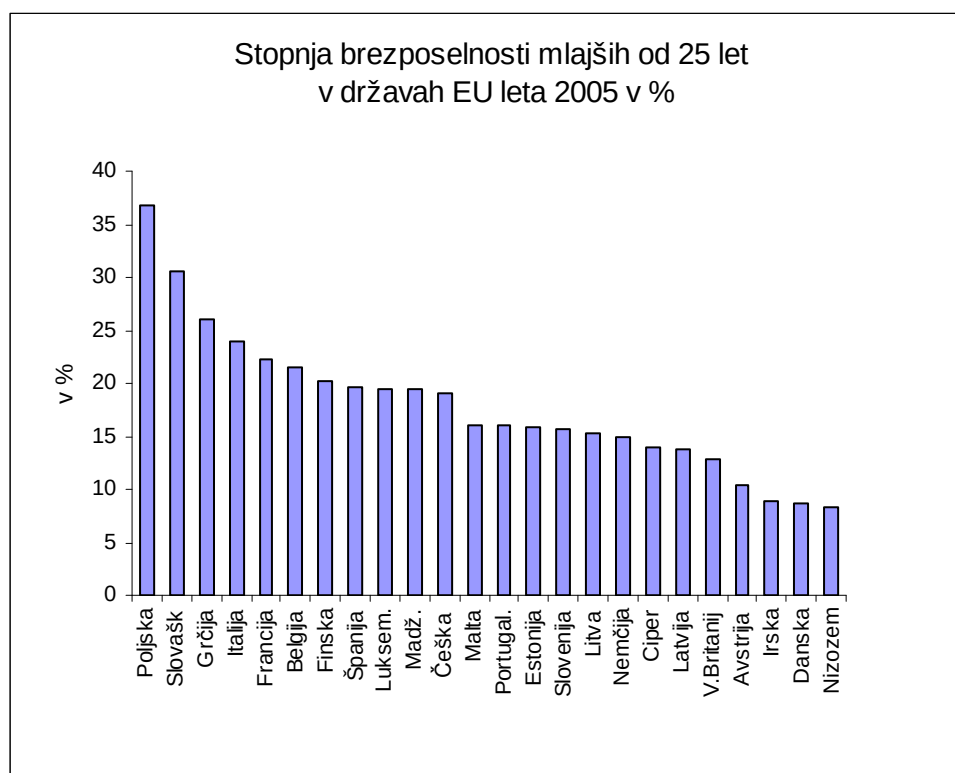
Vir: Eurostat, maj 2006

Tabela 9: Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25 in EU-15 v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	:	:	7,8	7,6	7,3	7,0	7,4	7,6	7,7	7,4
EU-15	8,5	8,3	8,3	8,2	7,8	7,2	6,5	6,1	6,4	6,8	6,9	6,6

Vir: Eurostat, maj 2006

Slika 2: Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let v državah EU leta 2005 v %

Vir: Eurostat, maj 2006

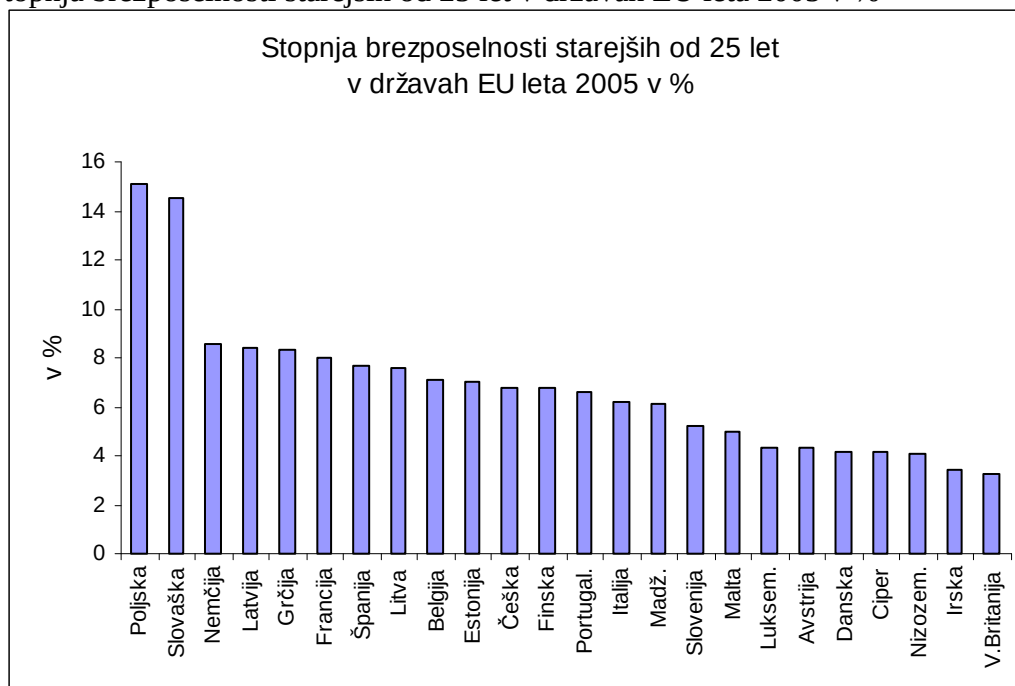
Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let je bila leta 2005 v vseh evropskih državah visoka. Najvišja je bila na Poljskem 36,7 %, sledi Slovaška s 30 %, Grčija s 26 %, Italija s 24 %, Francija z 22,3 %, Belgija z 21,5 %, Španija z 19,7 %, Luksemburg in Madžarska z 19,4 %, Češka z 19,1 %. Najnižje stopnje brezposelnosti med mlajšimi od 25 let imajo Nizozemska z 8,3 %, Danska z 8,6 in Irska z 8,9 %.

Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let je bila leta 2005 največja na Poljskem, in sicer kar 15 %, sledi ji Slovaška s 14,5 %, na tretjem mestu je bila Nemčija z 8,6 %, sledijo pa ji Latvija z 8,4 %, Grčija z 8,3 %, Francija z 8 %, Španija s 7,7 %, Litva s 7,6 % in Belgija s 7,1 %. Najnižjo stopnjo brezposelnosti starejših od 25 let pa so imeli v Veliki Britaniji, samo 3,3 %, na Irskem pa 3,4 %.

Šibka zmogljivost trga dela v Evropi v zadnjih letih je pomemben razlog počasnega napredka pri doseganju lizbonskih ciljev. V odgovor na različne dosežene rezultate in vedno večji izzivi, da bi se dosegli cilji leta 2010, je evropski svet odobril prenovitev Lizbonske strategije in ponovno osredotočenje njenih prednostnih nalog na gospodarsko rast in zaposlovanje.

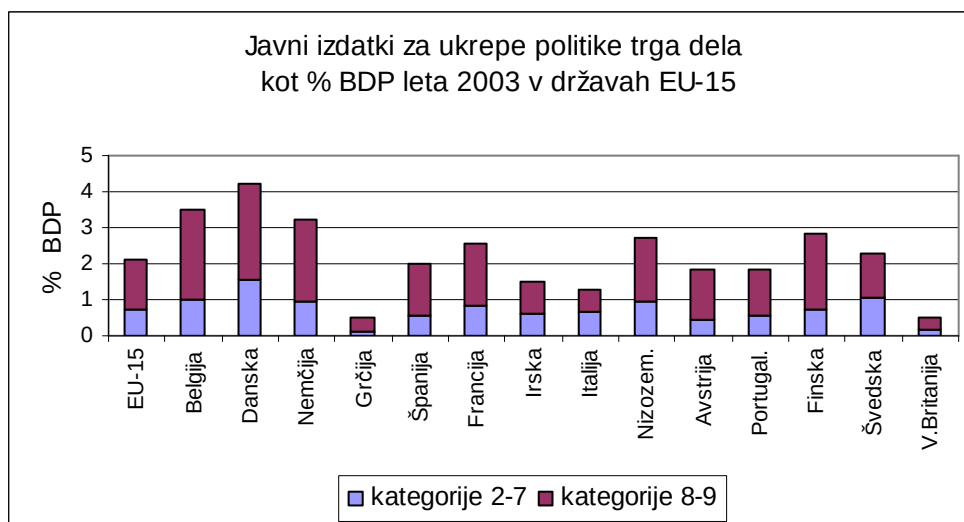
Celotna EU premalo izkorišča svoj potencial delovno sposobnega prebivalstva in neaktivnost ostaja visoka v večini držav članic.

Slika 3: Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v državah EU leta 2005 v %

Vir: Eurostat, maj 2006

Slika 4: Izdatki za ukrepe politike trga dela kot % BDP v državah EU-15 v letu 2003

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: kategorije 2-7 zajemajo usposabljanje, kroženje delovnih mest, spodbujanje zaposlovanja, vključevanje delovno nezmožnih oseb, neposredno ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje na začetku, kategoriji pa 8-9 zajemata podporo za brezposelne in predčasno upokojitvev.

Leta 2003 so izdatki za ukrepe politike trga dela predstavljali povprečno 2 % BDP v EU-15, izdatki za ukrepe aktivnega trga dela so znašali 0,697 % BDP, odhodek za pasivno politiko pa 1,431 % BDP. Danska je namenila največ, 4,21 % BDP, Belgija in Nemčija sta namenil več kot 3 %, Španija, Francija, Nizozemska, Finska in Švedska pa so namenile več kot 2 % BDP. Najmanj sta namenili Velika Britanija in Grčija, okoli 0,5 % BDP.

Tabela 10: Stopnja delovne aktivnosti v obdobju 1994-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %

Država	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU – 25	:	:	:	60,6	61,2	61,9	62,4	62,8	62,8	62,9	63,3
EU - 15	59,8	60,1	60,3	60,7	61,4	62,5	63,4	64,0	64,2	64,3	64,7
Belgija	55,7	56,1	56,2	56,8	57,4	59,3	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3
Češka	:	:	:	:	67,3	65,6	65,0	65,0	65,4	64,7	64,2
Danska	72,3	73,4	73,8	74,9	75,1	76,0	76,3	76,2	75,9	75,1	75,7
Nemčija	64,7	64,6	64,1	63,7	63,9	65,2	65,6	65,8	65,4	65,0	65,0
Estonija	:	:	:	:	64,6	61,5	60,4	61,0	62,0	62,9	63,0
Grčija	54,2	54,7	55,0	55,1	56,0	55,9	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4
Španija	46,1	46,9	47,9	49,5	51,3	53,8	56,3	57,8	48,5	59,8	61,1
Francija	59,1	59,5	59,5	59,6	60,2	60,9	62,1	62,8	63,0	63,3	63,1
Irska	53,0	54,4	55,4	57,6	60,6	63,3	65,2	65,8	65,5	65,5	66,3
Italija	51,4	51,0	51,2	51,3	51,9	52,7	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6
Ciper	:	:	:	:	:	:	65,7	67,8	68,6	69,2	68,9
Latvija	:	:	:	:	59,9	58,8	57,5	58,6	60,4	61,8	62,3
Litva	:	:	:	:	62,3	61,7	59,1	57,5	59,9	61,1	61,2
Luksemburg	59,9	58,7	59,2	59,9	60,5	61,7	62,7	63,1	63,4	62,7	61,6
Madžarska	:	:	52,1	52,4	53,7	55,6	56,3	56,2	56,2	57,0	56,8
Malta	:	:	:	:	:	:	54,2	54,3	54,4	54,2	54,0
Nizozemska	64,0	64,7	66,3	68,5	70,2	71,7	72,9	74,1	74,4	73,6	73,1
Avstrija	68,5	68,8	67,8	67,8	67,9	68,6	68,5	68,5	68,7	68,9	67,8
Poljska	:	:	:	58,9	59,0	57,6	55,0	53,4	51,5	51,2	51,7
Portugalska	64,1	63,7	64,1	65,7	66,8	67,4	68,4	69,0	68,8	68,1	67,8
Slovenija	:	:	61,6	62,6	62,9	62,2	62,8	63,8	63,4	62,6	65,3
Slovaška	:	:	:	:	60,6	58,1	56,8	56,8	56,8	57,7	57,0
Finska	60,3	61,6	62,4	63,3	64,6	66,4	67,2	68,1	68,1	67,7	67,6
Švedska	70,2	70,9	70,3	69,5	70,3	71,7	73,0	74,0	73,6	72,9	72,1
Velika Britanija	67,9	68,5	69,0	69,9	70,5	71,0	71,2	71,4	71,3	71,5	71,6

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Stopnja delovne aktivnosti je bila leta 2004 najnižja na Poljskem, samo 51,7 %, manj kot 60-odstotno stopnjo delovne aktivnosti so imeli na Malti, 54 %, na Cipru 57,6 %, na Slovaškem pa 57 %. Najvišjo stopnjo delovne aktivnosti, preko 70%, pa so imeli v Veliki Britaniji 71,6 %, na Švedskem 72,1 %, na Nizozemskem 73,1 % ter na Danskem 75,7 %. Izjemno rast stopnje delovne aktivnosti so v opazovanem obdobju dosegle Španija, od 46 % na 61 %, Irska s 53 % na 66 % in Nizozemska s 64 % na 73 % stopnjo delovne aktivnosti.

Med brezposelnostjo - ko je brezposelna oseba aktivno iskala delo v štirih tednih pred raziskavo ter želela delati in je bila pripravljena delo v naslednjih štirinajstih dneh tudi sprejeti in neaktivnostjo, ko je posameznik izven skupine delovno sposobnega prebivalstva, obstaja »sivo« področje z različnimi obdobji prisotnosti na trgu dela.

Tabela 11: Rast delovne aktivnosti v obdobju 1994-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU- 25	:	:	0,6	1,1	1,6	1,3	1,5	1,4	0,5	0,3	0,6
EU -15	- 0,4	0,8	0,6	1,0	1,8	1,9	2,2	1,5	0,7	0,3	0,7
Belgija	-0,4	1,5	0,3	0,5	1,5	1,3	2,0	1,4	-0,2	-0,1	0,6
Češka	:	0,7	0,2	-0,7	-1,4	-2,1	-0,7	-0,1	0,8	1,8	0,1
Danska	1,7	0,9	1,0	1,2	1,5	1,0	0,4	0,8	-0,2	-1,2	0,0
Nemčija	-0,1	0,2	-0,3	-0,1	1,2	1,4	1,9	0,4	-0,6	-1,0	0,4
Estonija	-3,4	-6,1	-2,3	0,0	-1,9	-4,4	-1,5	0,8	1,3	1,5	0,0
Grčija	1,5	1,0	-0,4	-2,2	6,2	0,4	0,9	0,3	0,1	1,6	4,1
Španija	-0,5	1,9	1,7	3,6	4,5	4,6	5,1	3,2	2,4	2,6	2,6
Francija	0,1	0,9	0,4	0,4	1,5	2,0	2,7	1,7	0,7	-0,1	0,0
Irska	3,2	4,4	3,6	5,6	8,6	6,3	4,6	3,0	1,8	2,0	3,1
Italija	-1,5	-0,1	0,6	0,4	1,0	1,1	1,9	2,0	1,8	1,2	0,9
Ciper	:	:	:	-0,3	1,0	7,9	5,7	4,6	2,0	1,1	1,5
Latvija	-10,1	-10,4	-1,9	4,4	-0,3	-1,8	-2,9	2,2	2,3	1,0	1,1
Litva	-5,8	-1,9	0,9	0,6	-0,8	-0,5	-3,7	-3,3	4,0	2,3	-0,1
Luksemburg	2,7	2,7	2,6	3,2	4,5	5,0	5,7	5,7	3,0	1,8	2,6
Madžarska	:	:	-0,5	0,2	1,8	3,4	1,3	0,3	0,0	1,3	-0,7
Malta	:	:	:	:	:	:	8,1	2,1	-0,7	-0,7	1,4
Nizozemska	0,7	1,5	2,3	3,2	2,6	2,6	2,2	2,0	0,5	-0,6	-1,4
Avstrija	0,0	-0,2	0,4	0,9	1,3	1,6	1,0	0,6	-0,1	0,1	0,0
Poljska	:	:	1,9	2,8	2,3	-2,7	-2,3	1,5	-1,9	-1,2	-0,3
Portugalska	:	:	:	:	:	1,9	1,8	1,6	0,5	-0,4	0,1
Slovenija	:	:	-2,0	-2,0	-0,2	1,4	0,8	0,4	1,6	-0,2	0,4
Slovaška	:	0,2	2,3	-1,2	-0,4	-2,7	-1,8	0,6	-0,5	1,8	-0,3
Finska	-1,4	1,8	1,4	3,3	2,0	2,5	2,3	1,5	0,9	0,0	0,3
Švedska	-0,9	1,5	-0,8	-1,3	1,6	2,1	2,4	1,9	0,1	-0,3	-0,5
Velika Britanija	0,8	1,2	0,9	1,8	1,0	1,4	1,2	0,8	0,8	1,0	1,0

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Kljub znakom napredka v preteklih letih mora EU narediti še veliko, da bi dosegla polno zaposlenost, izboljšala kakovost in produktivnost pri delu in okrepila socialno in ozemeljsko kohezijo. Namen ponovnega zagona lizbonske strategije leta 2005 je okrepiti dinamiko na nacionalni ravni in ravni EU tako, da se osredotoči na rast in delovna mesta in določi tri prednostne ukrepe za politiko zaposlovanja: pritegniti in ohraniti več zaposlenih na trgu dela, izboljšati prilagodljivost delavcev in podjetij ter večje naložbe v človeški kapital.

4.2.2. Problem staranja delovne sile v EU

Staranje prebivalstva je pojav svetovnih razsežnosti. V dvajsetem stoletju so se zvrstili procesi, ki so povzročili porast prebivalstva v starejšem življenjskem obdobju. Leta 1975 je na svetu živelo 350 milijonov oseb, starejših od 60 let, do leta 2025 pa naj bi se njihovo

število povzpelo na milijardo in sto milijonov. V razvitih državah bo delež prebivalstva, starega do 15 let, upadel s 25 % leta 1975 na 20 % leta 2025.

Evropska unija prav tako na začetku 21. stoletja vstopa v obdobje pospešenega staranja prebivalstva. Povprečna starost prebivalstva v EU je bila 1965 leta 34,8 leta, leta 1995 se je dvignila na 38,8 leta, leta 2025 pa naj bi bila 43,7 let. Pospešeno se bo povečevalo število prebivalcev starejših od 65 let, ki so v veliki večini neaktivni.

Tabela 12: Delež odvisnega prebivalstva v EU-25, EU- 15 in posameznih državah EU leta 2000 in napoved deleža odvisnega prebivalstva leta 2010, 2020, 2030, 2040 in 2050 v %

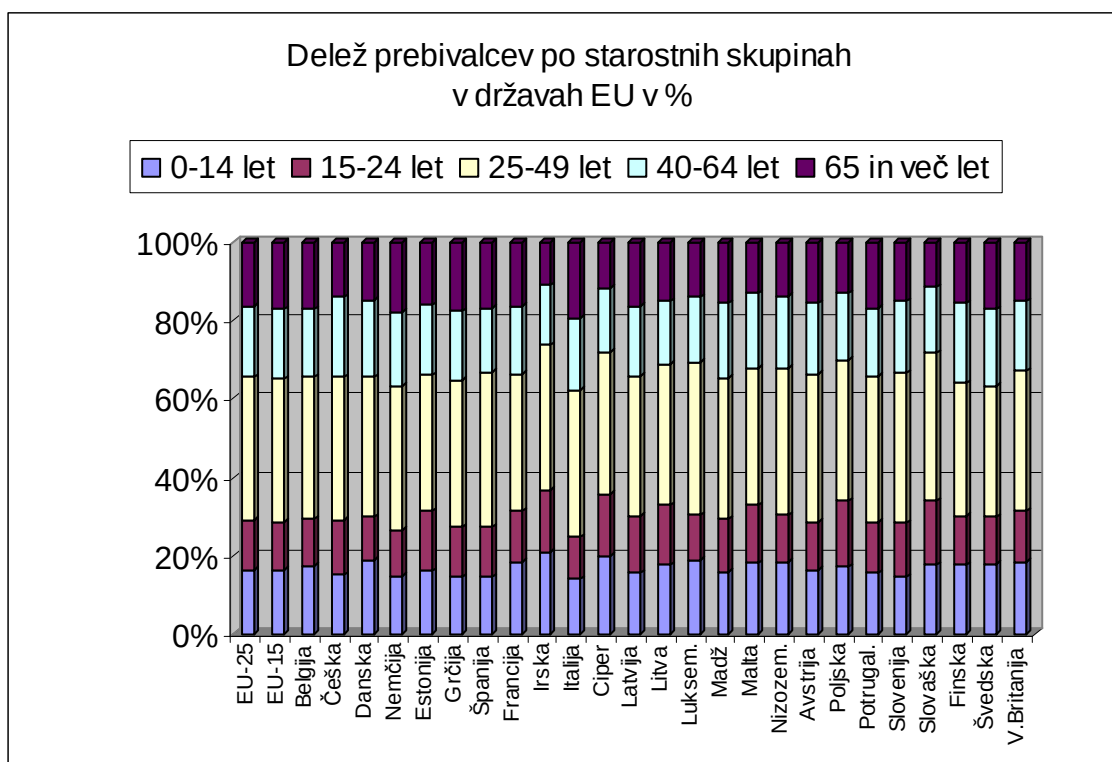
Država	2000	2010	2020	2030	2040	2050
EU-25	23,4	26,3	32,1	40,3	48,5	52,8
EU-15	24,3	27,5	32,8	41,2	50,0	53,2
Belgija	25,5	26,4	32,2	41,3	47,2	48,1
Češka	19,8	21,9	31,8	37,1	43,8	54,8
Danska	22,2	24,8	31,2	37,1	42,1	40,0
Nemčija	23,9	31,0	35,1	46,0	54,6	55,8
Estonija	22,4	24,7	28,7	33,4	36,6	43,1
Grčija	24,2	28,0	32,5	39,1	49,8	58,8
Španija	24,5	25,4	30,0	38,9	54,3	67,5
Francija	26,6	25,9	33,2	40,7	46,9	47,9
Irska	16,8	17,5	22,5	28,3	35,9	45,3
Italija	26,8	31,3	36,6	45,2	59,8	66,0
Ciper	17,0	19,1	25,5	32,9	36,1	43,2
Latvija	22,1	25,2	28,0	33,4	37,4	44,1
Litva	20,8	23,4	26,0	33,4	39,3	44,9
Luksemburg	21,4	21,6	24,7	31,5	36,7	36,1
Madžarska	22,0	24,3	31,2	35,1	40,3	48,3
Malta	17,9	20,4	30,0	36,0	35,9	40,6
Nizozemska	20,0	22,2	29,0	36,7	41,6	38,6
Avstrija	22,0	26,3	30,3	40,8	50,4	53,2
Poljska	17,6	18,8	27,1	35,7	39,7	51,0
Portugalska	23,7	26,5	31,5	39,0	48,9	58,1
Slovenija	19,8	23,6	30,8	40,4	47,7	55,6
Slovaška	16,6	16,9	23,5	31,7	38,1	50,6
Finska	22,2	25,4	37,0	45,0	46,1	46,7
Švedska	26,9	28,0	34,4	38,5	41,5	40,9
Velika Britanija	23,9	25,1	30,3	37,4	43,8	45,3

Vir: Eurostat, maj 2006

V demografskih trendih so med državami in regijami Evropske unije precejšnje razlike; staranje prebivalstva v Luksemburgu, na Portugalskem in Irskem je 10 let počasnejše od povprečnega staranja Evropske unije. Staranje prebivalstva ima številne posledice na ravni razvoja posameznika kot tudi na ravni družbenega razvoja. Starejše prebivalstvo ima posebne potrebe po zdravstveni negi, socialni varnosti, izobraževanju, zaposlovanju, bivanju in druge

življenjske potrebe, za zadovoljevanje katerih je treba ustrezno spremeniti družbeno in ekonomsko ureditev. Spreminjanje starostne strukture prebivalstva globoko in neposredno učinkuje na človeške vire kot enega od proizvodnih dejavnikov in na ekonomijo v celoti. Ekonomska aktivnost prebivalstva je močno odvisna od življenjskih ciklov posameznikov. Opredelitev starostnih meja skupine starejših na trgu delovne sile ni enostavna. V Evropski uniji ni enotne opredelitve starejših; na Nizozemskem na primer štejejo med starejše aktivno prebivalstvo osebe, starejše od 55 let.

Slika 5: Delež prebivalcev po starostnih skupinah v državah EU v % leta 2004

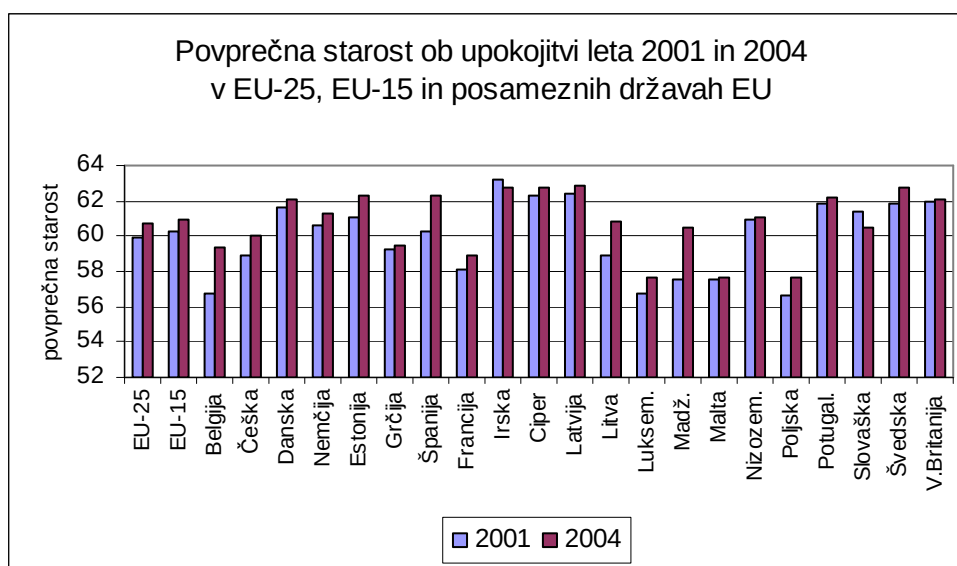
Vir: Eurostat, maj 2006

V Evropski uniji so posledice, ki jih ima staranje prebivalstva na delovno silo, ocenili kot eno resnejših težav. V devetdesetih letih so jo začeli reševati na ravni skupne politike EU in na ravni politik držav ter na ravni upravljanja človeških virov v podjetjih. Organizirane dejavnosti pri spremljanju tega problema so se začele z ustanovitvijo Evropskega observatorija za staranje in starejše ljudi, ki je bil ustanovljen leta 1990. V enem izmed prvih poročil so raziskovalci ocenili, da so starejši delavci v Evropski uniji diskriminirani pri zaposlovanju in odpuščanju, napredovanju ter usposabljanju na delovnem mestu. Hitre spremembe v svetu dela in v tehnologijah, ki vodijo do vse hitrejšega zastaranja znanja, pa ob staranju delovne sile vse bolj v ospredje postavljajo potrebo po uveljavljanju zasnove vseživljenjskega učenja in novih atipičnih, prožnejših oblik zaposlitvenih razmerij. Aktivna vloga države pri uveljavljanju zasnove vseživljenjskega izobraževanja je zagotavljanje dostopnosti do kakovostnega izobraževanja za vsakega posameznika in spodbujanje posameznikov in podjetij k povečevanju vlaganj v človeški kapital. Izkoriščanje priložnosti in

možnosti pa je pravzaprav edini odgovor posameznika in podjetij na hitre tehnološke spremembe.

V državah Evropske unije, v katerih so zaznali hitro povečevanje neaktivnega starejšega prebivalstva, so prenovili pokojninske sisteme. Cilj reform je bil zaostrovanje pogojev upokojevanja in posledično podaljševanja aktivnosti starejših. Tako so v Nemčiji, Italiji, Belgiji, Španiji in na Finskem dvignili starostno mejo upokojitve, v Franciji in Avstriji so zvišali število let delovne dobe, potrebne za upokojitev, v Luksemburgu in na Nizozemskem pa so omejili možnosti predčasnega upokojevanja. Možnost za postopno upokojevanje je uvedla večina držav Evropske unije. Takšen način upokojevanja omogoča starejšim delavcem, da zmanjšajo število delovnih ur in se deloma upokojijo. Uporaba tega načina upokojevanja nekatere države, kot na primer Belgija in Nemčija, spodbujajo s sofinanciranjem delodajalcev, ki na deloma sproščeno delovno mesto zaposlijo brezposelno osebo.

Slika 6: Povprečna starost ob upokojitvi leta 2001 in 2004 v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU

Vir: Eurostat, maj 2006

Do znatnega dviga povprečne starosti ob upokojitvi je prišlo na Madžarskem (s 57,6 na 60,5), v Španiji (s 60,3 na 62,3) in v Belgiji (s 56,8 na 59,4). Samo na Irskem in Slovaškem je prišlo do zniževanja povprečne starosti ob upokojitvi.

Splošno politično soglasje o potrebi podaljševanja aktivnosti starejših in opisani ukrepi niso imeli večjih učinkov na dejansko stanje. Večina omenjenih ukrepov se je namreč izkazala za dokaj neučinkovite. Formalno dvigovanje starostne meje za upokojitev samo po sebi še ne zagotavlja podaljševanje delovne aktivnosti starejših, saj je ta odvisna tudi od odnosa delodajalcev do zaposlovanja starejših. Neučinkovitost ukrepov zaposlovanja starejših

povzroča povečevanje razlik v izobrazbi in usposobljenosti med starejšimi in mlajšimi delavci ter prevladujoče ravnanje delodajalcev, da presežne delavce iščejo pretežno med starejšimi. Starejši, ki postanejo brezposelni, pa novo zaposlitev le težko najdejo. Neustavljivi demografski trendi ne puščajo veliko časa za temeljito ureditev položaja starejših na trgu delovne sile v Evropski uniji. Nekatere nujne spremembe, kot so spremembe vrednostnega sistema delodajalcev do starejših delavcev ali odnosa delojemalcev do vseživljenjskega izobraževanja, zahtevajo daljše časovno obdobje delovanja (Verša, 2002, str. 372-387).

Raziskave Organizacije združenih narodov kažejo, da bi EU morala sprejeti kar 674 milijonov imigrantov v obdobju od leta 2000 do 2050, če bi želela obdržati sedanje razmerje med deležem zaposlenega aktivnega in deležem upokojenega oziroma odvisnega prebivalstva. Velika Britanija naj bi sprejela več kot milijon imigrantov vsako leto, Francija 1,8 milijona, Nemčija kar 3,6 milijona in Italija 2,3 milijona na leto. Druge raziskave poudarjajo, da sprejemanje novih imigrantov ne more predstavljati zdravila za posledice, ki jih prinaša staranje prebivalstva. Rekrutiranje mladih migrantov lahko začasno zapolnjuje primanjkljaje na trgu dela, vendar pa ko so imigranti enkrat integrirani prevzemajo podobne vzorce rodnosti, ki so prevladujoči v novi družbi. Povečevanje števila sprejetih imigrantov bi v najboljšem primeru samo odložilo procese staranja prebivalstva za nekaj generacij, vendar pa to ne more predstavljati neke dolgoročne rešitve. Za radikalno povečanje imigrantov pa bi bilo vsekakor potrebno tudi soglasje javnosti. Priporočila komisije EU in OECD predlagajo, da naj dodatno sprejemanje imigrantov predstavlja zgolj del strategije za reševanje problema staranja prebivalstva. Ostali ukrepi naj se nanašajo na reformiranje pokojninskega sistema in diverzificiranje virov za pokojninske prihodke, vzpodbujanje starejših ljudi, da ostanejo dlje delovno aktivni ter uvajanje ukrepov za vzpodbujanje večje rodnosti. Bolj optimistične napovedi pa predlagajo, da bi krčenje delovno aktivnega prebivalstva v večji meri lahko odložili z večjim sodelovanjem na trgu dela trenutno brezposelnih oseb, samskih staršev, mater in starejših od 50 let. Vendar je vprašljivo, če bi te spremembe v polni meri zadostile bodočim potrebam na trgu dela (Boswell, 2003, str. 34-5).

4.2.3 Evropska politika zaposlovanja

Politika zaposlovanja je opredeljena v ožjem pomenu kot dejavnost države in njenih organov na področju zaposlovanja. V širšem smislu pa se nanaša na usklajevanje in prizadevanje za uresničitev širšega kroga socialnih dejavnikov, zainteresiranih za zaposlovanje, kot so delodajalci in njihova združenja, sindikati in organizirane socialne skupine, ki želijo na trgu delovne sile izboljšati ali utrditi svoj položaj. Politiko zaposlovanja lahko opredelimo kot postavljanje ciljev, oblikovanje programov in ukrepov ter zagotavljanje virov in izvajanje dejavnosti za njihovo uresničenje. O sistemih zaposlovanja lahko govorimo šele nekaj zadnjih desetletij, ko so se razvite države ponovno začele srečevati z naraščanjem zlasti strukturne brezposelnosti in ko se je država v sedemdesetih letih predvsem z aktivno politiko zaposlovanja in prenovo služb za zaposlovanje začela vse bolj neposredno vmešavati v to področje (Svetlik, 2002, str. 36).

Podpis pogodbe o EGS sovпада z obdobjem gospodarske rasti in nizke stopnje brezposelnosti. Pogodba je predvsem gospodarske narave. Socialna politika je bila močno odvisna od ekonomskih ciljev, predvsem oblikovanja in učinkovitega delovanja skupnega trga, kar je odvisno tudi od zagotavljanja svobodnega pretoka delovne sile. Socialne določbe so se tako nanašale na dva sklopa: na prosto gibanje delovne sile, kjer je Skupnost lahko sprejemala zavezujoče pravne akte, ter na tako imenovane širše področje socialne politike. Slednje je bilo dejansko omejeno na prekvalificiranje delavcev in iskanje nove zaposlitve zanje s pomočjo Evropskega socialnega sklada, predvsem zaradi spodbujanja in olajševanja prostega pretoka delovne sile. Na področju zaposlovanja, delovnega prava in delovnih razmer, poklicnega usposabljanja ter socialne varnosti je Pogodba o EGS predvidevala le tesno sodelovanje med državami članicami, ki naj bi ga spodbujala Komisija s pripravo raznih študij, organiziranjem posvetovanj ter sprejemanjem priporočil in mnenj. V osemdesetih letih so prevladovalе razprave o socialnih razsežnostih na notranjem trgu, o gospodarski in socialni koheziji v skupnosti, odpravljanju razlik v gospodarskem razvoju posameznih regij in nujnosti postopnega usklajevanja vseh temeljnih vprašanj, ki jih ureja delovno pravo, kar je prvi pogoj za vzpostavitev evropskega trga delovne sile. Najpomembnejša dokumenta v tem obdobju sta Enotna evropska listina iz leta 1986 in Listina o temeljnih socialnih pravicah delavcev, sprejeta leta 1989. V omenjenem obdobju je bila v Skupnosti socialna politika prvič videna kot pomemben pogoj za doseganje gospodarskega povezovanja in ekonomske uspešnosti. V Enotni evropski listini je bilo dodano tudi novo poglavje o gospodarski in socialni koheziji, s katerim je Skupnost skušala preprečiti nastajanje regionalnih razlik, ki bi se utegnile pojaviti zaradi uvajanja notranjega trga.

Na trgu delovne sile je program akcije za uresničevanje temeljnih načel iz Socialne listine predvidel različne usklajevalne dejavnosti držav članic in sprejem številnih akcijskih programov. Za čim boljše medsebojno obveščanje in usklajevanje je Komisija oblikovala različne programe statistike zaposlovanja in ustanovila informacijske sisteme, ki zbirajo informacije o stanju na področju zaposlovanja v posameznih članicah in o njihovih sprejetih ukrepih v boju proti brezposelnosti. Na podlagi zbranih informacij Komisija pripravlja poročila in biltene o stanju na evropskem trgu delovne sile. Omenjeni informacijski sistemi tako sestavljajo institucionalno ureditev politike zaposlovanja. Politika zaposlovanja je v devetdesetih letih doživela velik razmah. Brezposelnost v EU in državah članicah je ostajala eden najbolj perečih problemov, ki je zahtevala skupne akcije Skupnosti. Potreba po dejavnem razreševanju brezposelnosti je tako postala vse očitnejša in je močno zaznamovala vsebino Bele knjige o evropski socialni politiki (1994) in Bele knjige o rasti, konkurenčnosti in zaposlovanju (1993). V obeh knjigah je komisija poudarila pomen aktivne politike zaposlovanja pri odpravi brezposelnosti. Poudarjen je bil predvsem pomen usposabljanja za razpoložljiva delovna mesta, hitrega odzivanja na tehnološke spremembe ter izboljšanje storitev in služb za zaposlovanje. Leta 1994 je Evropski svet v Essnu sprejel priporočilo komisije za ukrepe zaposlovanja na ravni držav članic na petih ključnih področjih (spodbujanje naložb v poklicno usposabljanje, povečevanje zaposljivosti, zmanjševanje stroškov delovne sile, ki se namenja za plače, povečevanje učinkovitosti ukrepov aktivne politike zaposlovanja, povečevanje števila ukrepov za pomoč skupinam, ki jih je

brezposelnost najbolj prizadela). Na tej podlagi je Komisija leta 1996 predstavila pobudo z naslovom »Ukrepi zaposlovanja v Evropi: pakt zaupanja«. Namen pakta je bil oblikovanje tesnega sodelovanja med socialnimi partnerji in državo pri oblikovanju celovite, usklajene in učinkovite strategije zmanjševanje brezposelnosti. Ideja pakta je bila podprta tudi leta 1996, ko je Evropski svet sprejel t.i. Dublinsko deklaracijo o zaposlovanju. Zavzetost Skupnosti za reševanje brezposelnosti je opazna tudi v t.i. Amsterdamski pogodbi, ki je prinesla najštevilnejše in najpomembnejše novosti prav na področju zaposlovanja. Tako je glavne cilje Skupnosti navedla tudi spodbujanje gospodarskega in socialnega napredka ter doseganje visoke stopnje zaposlenosti. Novost pa je tudi novo poglavje o politiki zaposlovanja, ki poziva države članice k usklajevanju razvoja strategij zaposlovanja, predvsem na področju razvoja kvalificirane, usposobljene in prilagodljive delovne sile ter trgov delovne sile, ki se bodo sposobni odzivati na gospodarske spremembe (Kopač, 2002, str. 58-90).

Tabela 13: Cilji držav EU glede stopenj delovne aktivnosti do leta 2010 v %

Država	Stopnja delovne aktivnosti	Ženske	Starejši delavci
Cilji EU	70	najmanj 60	50
Belgija	70 čim prej	60 čim prej	50 čim prej
Češka	66,4 (leta 2008)	57,6	47,5
Danska	50.000-60.000 dodatnih delovnih mest	-	-
Nemčija	-	-	-
Estonija	67,2	65	54,8
Grčija	64,1	51	-
Španija	66	57	-
Francija	-	-	-
Irska	-	-	-
Italija	59,9	-	-
Ciper	71	63	53
Litva	68,8	61	50
Latvija	67	62	50
Luksemburg	-	-	-
Madžarska	63	57	37
Malta	57	41	35
Nizozemska	-	-	-
Avstrija	-	-	-
Poljska	-	-	-
Portugalska	70	63	50
Slovenija	67 (leta 2008)	-	35
Slovaška	80	-	-
Finska	70 (leta 2007) 75 (leta 2011)	-	-
Velika Britanija	80	-	-

Vir: Evropska komisija: Skupno poročilo o zaposlovanju, 2006

4.2.4. Lizbonski program skupnosti

Komisija je februarja 2005 predlagala nov začetek za lizbonsko strategijo in osredotočila prizadevanje Evropske unije na dve poglavitni nalogi – ustvarjanje novih delovnih in boljših delovnih mest ter vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti.

Cilj Lizbonskega partnerstva za rast in zaposlovanje je posodobitev ekonomije, da bi zagotovili socialni model za soočanje z rastočimi svetovnimi trgi, tehnološkimi spremembami, okoljskimi pritiski in starajočim se prebivalstvom. Na to strategijo je treba gledati tudi v širšem kontekstu zahteve trajnostnega razvoja. Zasnova in izvajanje makroekonomskih, mikroekonomskih in zaposlitvenih politik spadata prvotno pod odgovornost držav članic. Skupnost prispeva k celostni agendi gospodarskih in zaposlitvenih politik, tako da dokončuje notranji trg in izvaja skupne politike in dejavnosti, ki podpirajo in dopolnjujejo nacionalne politike. Skupnost se bo posebej osredotočila na nekatere ključne ukrepe z visoko dodano vrednostjo:

- *podpora znanju in inovacijam v Evropi;*
- *reforma politike državne pomoči;*
- *izboljšanje in poenostavitev ureditvenega okvira, v katerem deluje gospodarstvo;*
- *dokončanje notranjega trga za storitve;*
- *odstranitev ovir za fizično, delovno in akademsko mobilnost;*
- *razvoj skupnega pristopa k ekonomski migraciji;*
- *podpora prizadevanjem za obvladovanje socialnih posledic gospodarskega prestrukturiranja.*

Komisija je predlagala, da se programi, ki so podprti s Strukturnim in kohezijskim skladom, osredotočijo na naložbe v znanje, inovacije in raziskovalne zmogljivosti, kot tudi na izboljšano izobraževanje in poklicno usposabljanje, ter tako delavcem zagotovijo spretnosti, potrebne za obvladovanje sprememb in prehod k novim dejavnostim. Ti programi bodo pripomogli k izboljševanju privlačnosti držav članic, regij in mest s pomočjo podpore gospodarskih infrastruktur. Velike infrastrukturne naložbe v promet, okolje in energijo so potrebne v regijah, ki zaostajajo, posebej v novih državah članicah, da bi spodbudile rast in dolgoročno konvergenco z ostalo EU. Ob izboljšanju dostopnosti so učinkovite infrastrukturne mreže predpogoj za rast gospodarstva in ustvarjanje delovnih mest na teh področjih.

Če želi Evropa doseči polno zaposlitev, izboljšati kakovost in produktivnost dela ter okrepiti socialno in teritorialno kohezijo, mora privabiti k zaposlitvi več ljudi ter jih obdržati, povečati delovno moč, posodobiti sisteme socialne varnosti, izboljšati prilagodljivost delavcev in podjetij ter povečati naložbe v človeški kapital s pomočjo boljšega izobraževanja in usposabljanja. Ti cilji in prednostne naloge so tudi osnova nedavno uvedene Socialne agende in se odsevajo v integriranih smernicah za rast in delovna mesta. Medtem ko imajo glavno odgovornost za politike zaposlovanja, socialne varnosti, izobraževanja in usposabljanja nacionalni javni organi, bo skupnost dopolnjevala njihova prizadevanja.

Skupnost se je zavzela k izboljšanju predvidevanja in obvladovanja gospodarskega prestrukturiranja. Prestrukturiranje in selitve so neizogibne posledice gospodarskega napredka in tržnega povezovanja. Kadar pa se pojavijo, lahko imajo destabilizacijski vpliv na zadevne državljane in skupnosti. V teh primerih je treba izkoristiti vse razpoložljive instrumente za pomoč tistim, ki so prizadeti, da bi obvladali spremembe in jih spremenil v nove priložnosti, hkrati pa zagotoviti primerne mreže varnosti in zaščite. Komisija podpira in dopolnjuje prizadevanja držav članic na področju človeškega kapitala, izobraževanja, poklicnega usposabljanja, vključno s posebnim poudarkom na vključevanje mladih ljudi, kot temelj Evropskega pakta za mlade, da bi se povečala zaposlenost in produktivnost ter okrepila socialna kohezija. Komisija bo pomagala državam članicam pri razvijanju strategij aktivnega staranja, vključno z ukrepi za dvigovanje let zdravega življenja, da bi privabila več ljudi k zaposlitvi in jih tudi obdržale. Da bi izkoristili svetovni človeški kapital in njegovo bogastvo znanja, bo Komisija delovala v smeri skupnega okvira za upravljanje ekonomske migracije na ravni EU in predlaga pospešene postopke za izdajo dovoljenj za daljše bivanje raziskovalcem iz tretjih držav in izdajo enotnih viz za kratka bivanja.

4.3. Širitev Evropske unije in omejevanje prostega pretoka delovne sile

Za razvoj Evropske skupnosti je značilno, da je bil vsak glavni razvojni napredek, vsaka poglobljena integracija, povezan tudi z geografsko razširitvijo. Prvo geografsko razširitev je Skupnost doživela leta 1973, ko so se ji pridružile Velika Britanija, Irska in Danska. Norveška ni mogla pristopiti zaradi negativnega nacionalnega referenduma. Kasneje so podpisale pridružitveno pogodbo še Grčija leta 1979 in Španija in Portugalska leta 1986, tako da je takrat skupnost dosegla dvanajst članic. Članstvo se je ponovno razširilo leta 1995 s pristopom Avstrije, Finske in Švedske. Norveška je ponovno izvedla referendum, ki je bil spet proti vstopu v Evropsko skupnost. Torej je pred prvim majem 2004 Evropska unija imela petnajst držav članic.

Obstoj svobodnega notranjega trga med državami članicami Evropske skupnosti in vse tesnejše povezave med njimi ter strah, da bi Evropska skupnost postala zaščitna trdnjava, so sprožili vse večjo željo ostalih evropskih držav po pridružitvi k Uniji ali pa željo po sklenitvi mednarodnih trgovinskih sporazumov. Leta 1990 se je Vzhodna Nemčija spojila z Zvezno republiko Nemčijo in je tako avtomatično postala del Skupnosti.

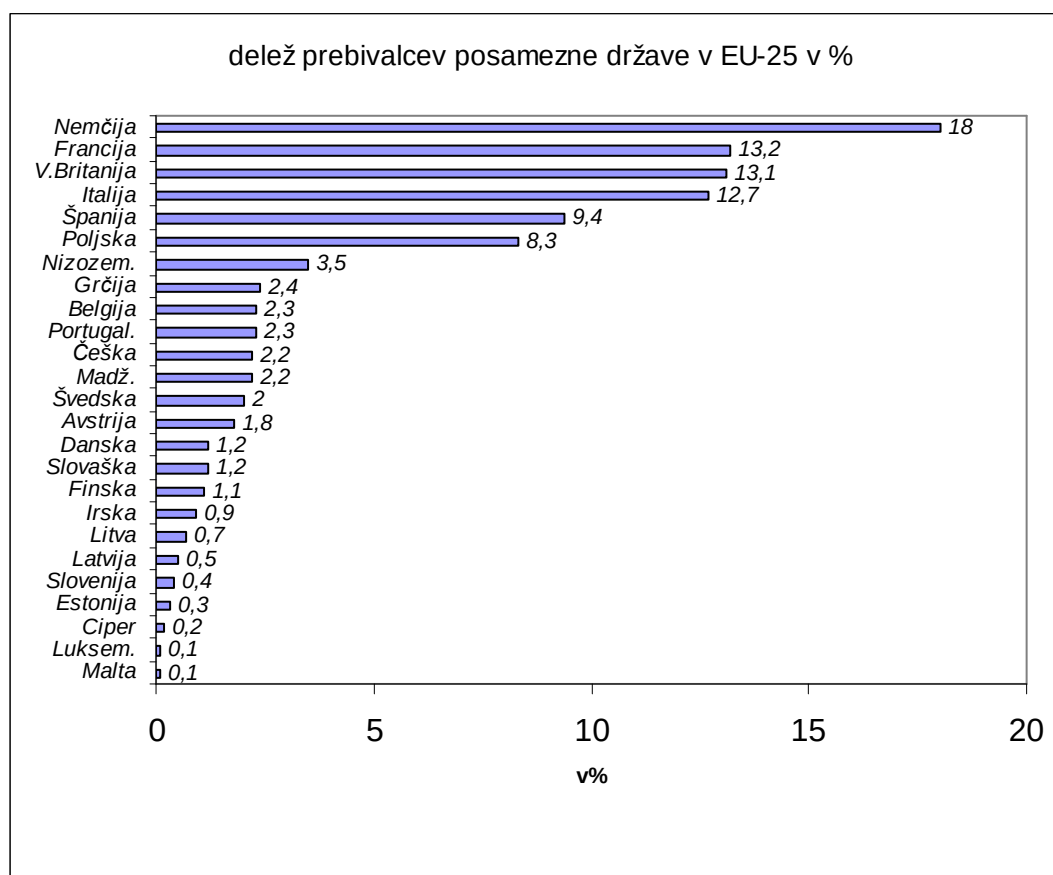
Nove prošnje za članstvo je Evropska unija sprejela od trinajstih držav. Vse države kandidatke so podpisale pridružitveni sporazum, katerega namen je bil, da se bodoče članice odprejo za prosto trgovino in v obdobju, ki je bil določen s sporazumom, uskladijo nacionalni pravni red in gospodarstvo z Evropsko skupnostjo.

Komisija je s tem namenom pripravila Agendo 2000, ki je imela za cilj olajšati pristop državam kandidatkam in v kateri so bili določeni trije kriteriji: političen kriterij, ki je zahteval spoštovanje demokracije in človekovih pravic, ekonomski kriterij, zahtevajoč sposobno tržno

gospodarstvo in sposobnost vzdržati pritisk konkurence in tržnih sil v Evropski uniji, tretji pogoj pa je predstavljal sposobnost sprejema pravnega reda Evropske unije. Agenda 2000 je tudi zagotovila finančna sredstva, ki so pomagala državam kandidatkam skozi zahteve pridružitvenega procesa. Pridružitvena pogajanja so se zaključila decembra 2002 s Kopenhagensko deklaracijo in Pogodba o pristopu desetih novih članic je bila podpisana 16. aprila 2003 v Atenah.

Prvega maja 2004 je torej Evropska unija doživela ponovno razširitev, in sicer vstop držav centralne Evrope v Evropsko unijo. Nove države članice s precej drugačno kulturno, ekonomsko in politično tradicijo, ki so se pridružile Evropski uniji iz političnih ali ekonomskih razlogov, so: Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija. Ta razširitev je bila s strani predsedstva Evropskega sveta opisana kot *»razširitev brez primere in kot zgodovinski mejnik v razvoju premagovanja zapuščine sporov in razdelitve Evrope.«* Tako je Evropska unija dosegla članstvo 25 držav.

Slika 7: Delež prebivalcev posamezne države v celotnem prebivalstvu EU-25 v %

Vir: Eurostat, maj 2006

Med novo pridruženimi članicami je največja Poljska, delež njenih prebivalcev v celotni populaciji EU-25 je 8,3-odstoten, delež Češke in Madžarske je 2,2 %, Slovaške 1,1 %, Litve

0,7 %, Latvije 0,5 %, Slovenije 0,4 %, Estonije 0,3 %, Cipra 0,2 % ter Malte 0,1 %. Skupaj državljani držav EU-10 predstavljajo 16,1 % v celotnem prebivalstvu EU-25.

Posebnosti širitve:

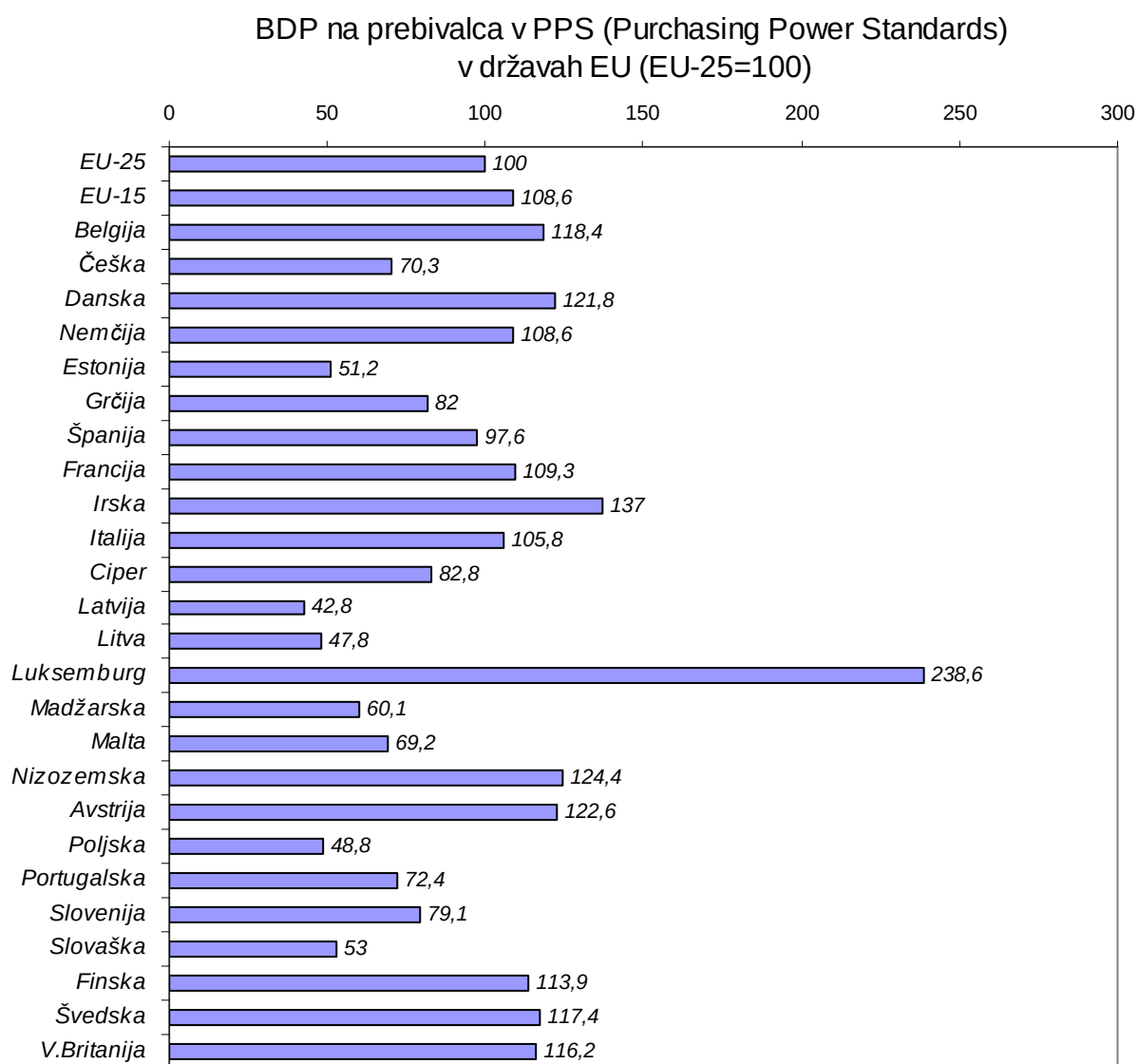
- *širitev na države vzhodne in srednje Evrope je po obsegu največja do sedaj;*
- *raven razvitosti novih članic je v povprečju bistveno nižja kot pri katerikoli od prejšnjih širitvah, poleg tega pa se v novih članicah še vedno čutijo posledice prehoda iz socialističnega v kapitalistični sistem;*
- *kompleksnost pravnega reda EU se je od predhodnih širitvah bistveno povečala in obsega nova področja vključno z ekonomsko in monetarno unijo;*
- *obdobje širitve in pogajanj je sovpadalo z upočasnitvami gospodarske rasti v EU in javnofinančnimi problemi največjih neto plačnic v evropski proračun, kar je zožalo manevrski prostor pri pogajanjih (Mrak, 2004, str. 140).*

V preteklosti se je EU ukvarjala z izgraditvijo institucij in postopnim prenosom nacionalnih suverenosti nanje, z odpravljanjem preprek za mobilnost proizvodov (blaga in storitev) in proizvodnih dejavnikov (dela in kapitala) ter z oblikovanjem enotnega evropskega trga, z zagotavljanjem evropskega socialnega modela s podporo kmetijstvu ter ekonomski in socialni koheziji ter s številnimi širitvami. Dosedanje aktivnosti EU so bile usmerjene v graditev primerne konkurenčnega okolja in enakovrednih razmer za vedno večje evropsko gospodarstvo, ob upoštevanju evropskega socialnega modela. Takšne usmeritve so se pokazale kot nezadostne za ohranjanje relativne gospodarske moči v razmerah globalizacije, hitrih tehnoloških sprememb, negativnih demografskih trendov, socialnih pritiskov ter najnovejših širitvah, ki bo bolj kot kdaj koli prej povečala razlike v EU. Vsebinski izzivi razširjene EU v prihodnosti so ekonomske narave, kot so stimulacija gospodarske rasti in povečanje zaposlenosti, doseganje socialne in ekonomske kohezije po širitvi in nadaljevanje reforme skupne kmetijske politike, ter na drugi strani politične narave, kot sta skupna zunanja politika in skupna varnostna in obrambna politika. Ključni vsebinski izzivi EU v prihodnjih letih je gospodarska rast, saj brez nje ni mogoče najti pravega odgovora na druge izzive (Mrak, 2004a, str. 120-125).

Kohezijska politika EU temelji na načelu solidarnosti, po katerem bolj razvite regije oziroma države financirajo manj razvite. Širitev predstavlja za načelo solidarnosti izziv, saj bodo nove članice kot skupina upravičene do vedno večjega dela kohezijskih sredstev, medtem ko se bo pomoč v starih članicah zmanjševala. Če naj bi se EU v prihodnosti skladno razvijala in zmanjševala razlike med regijami in državami, se mora načelo solidarnosti ohraniti, sicer grozi EU trajen prepad med razvitimi starimi in manj razvitimi novimi članicami. Najmanj razvite regije novih članic dosegajo komaj 30 % in 40% povprečnega BDP na prebivalca razširjene Unije, merjeno v standardih kupne moči, ob predvideni vključitvi Bolgarije in Romunije leta 2007 pa se bodo razlike še povečale (regije v teh dveh državah naj ne bi dosegale niti 30 % povprečja razširjene Unije. Da bi nove članice lahko pospešeno stopile na pot realne konvergence proti povprečju EU in da bi bila tako širitev na vzhod uspešna, jim bo

morala EU v novi finančni perspektivi nameniti bistveno večji del strukturnih sredstev. Ta sredstva bodo moral biti usmerjena v tiste programe in projekte, ki imajo največji potencial za spodbujanje regionalne oziroma nacionalne gospodarske rasti. V skladu z lizbonsko strategijo naj bi bila prihodnost strukturne pomoči bolj usmerjena v raziskave in razvoj, inovacije, izobraževanje ter prenos znanja med raziskovalnimi ustanovami in gospodarstvom (Mrak, 2004a, str. 121).

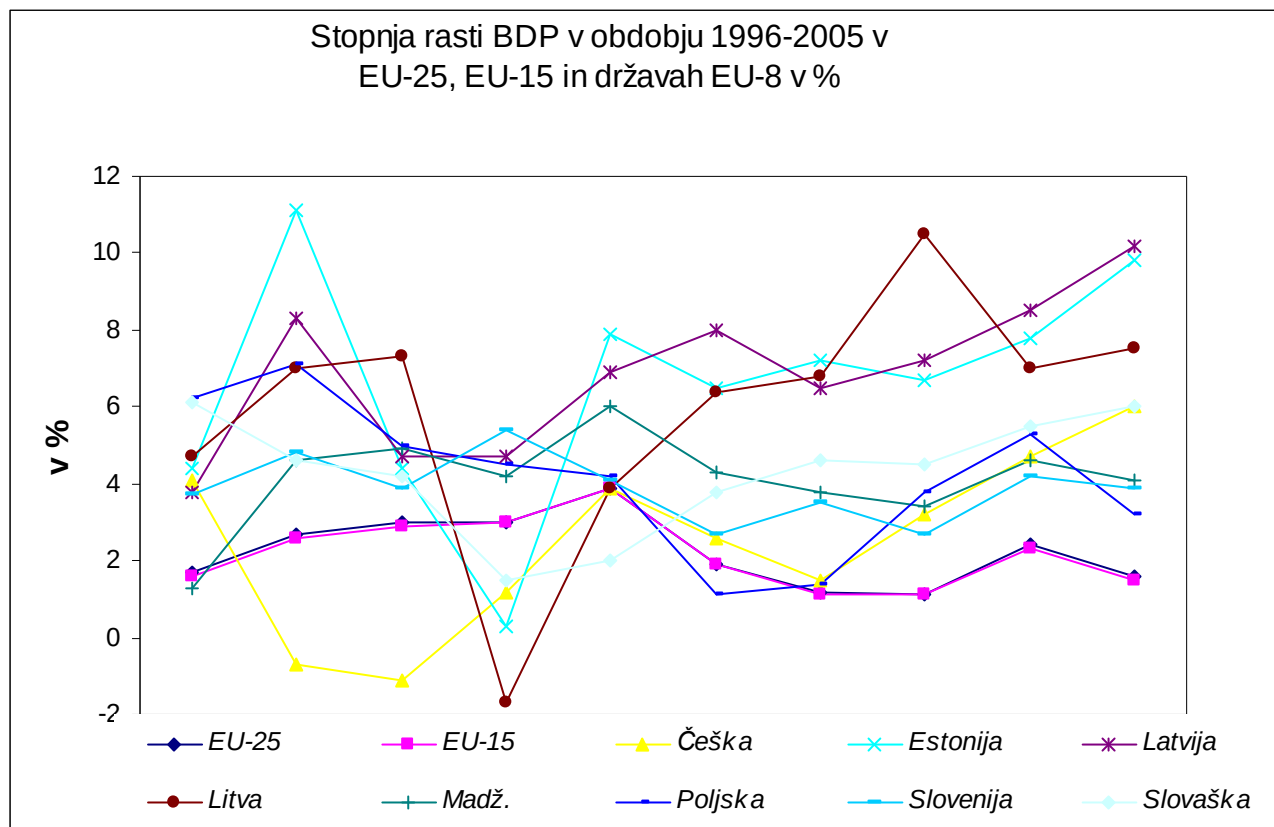
Slika 8: BDP na prebivalca v standardih kupne moči v državah EU leta 2004

Vir: Eurostat, maj 2006

Nove članice se po stopnji razvitosti med seboj razlikujejo. Tako so v letu 2004 dosegala Latvija 42 %, Litva 47 %, Poljska 58 %, Estonija 51 %, Slovaška 53 %, Madžarska 60 %, Malta 69 %, Češka 70 %, Slovenija 79 % in Ciper 82 % povprečnega BDP per capita EU-25, merjenega v standardih kupne moči.

Slika 9: Stopnja rasti realnega BDP v obdobju 1996-2005 v EU-25, EU-15 in v državah EU-8 v %

Vir: Eurostat, maj 2006

Trend dviga gospodarske uspešnosti kaže stopnja bruto domačega proizvoda. Najvišje stopnje rasti so v opazovanem obdobju dosegale Litva, Latvija, Estonija ter Slovaška in Češka, kar pomeni večja vlaganja v gospodarstvo v teh državah. Države z nizkim BDP na prebivalca lažje dosegajo visoke stopnje rasti, saj imajo v gospodarskem razvoju večje rezerve in lažje sledijo razvitejšim državam.

Tabela 14: Stopnja rasti BDP v obdobju 1996-2005 v EU-25, EU -15 in v posameznih državah EU v %

Država	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	1,7	2,7	3,0	3,0	3,9	1,9	1,2	1,2	2,4	1,6
EU-15	1,6	2,6	2,9	3,0	3,9	1,9	1,1	1,1	2,3	1,5
Belgija	1,2	3,3	1,9	3,1	3,9	1,0	1,5	0,9	2,6	1,2
Češka	4,2	-0,7	-1,1	1,2	3,9	2,6	1,5	3,2	4,7	6,0
Danska	2,8	3,2	2,2	2,6	3,5	0,7	0,5	0,7	1,9	3,1
Nemčija	1,0	1,8	2,0	2,0	3,2	1,2	0,1	-0,2	1,6	0,9
Estonija	4,4	11,1	4,4	0,3	7,9	6,5	7,2	6,7	7,8	9,8
Grčija	2,4	3,6	3,4	3,4	4,5	5,1	3,8	4,8	4,7	3,7
Španija	2,4	3,9	4,5	4,7	5,0	3,5	2,7	3,0	3,1	3,4
Francija	1,1	2,4	3,6	3,3	4,1	2,1	1,2	0,8	2,3	1,4
Irska	8,3	11,7	8,5	10,7	9,2	6,2	6,1	4,4	4,5	4,7
Italija	0,7	1,9	1,4	1,9	3,6	1,8	0,3	0,0	1,1	-0,0
Ciper	1,8	2,3	5,0	4,8	5,0	4,1	2,1	1,9	3,9	3,8
Latvija	3,8	8,3	4,7	4,7	6,9	8,0	6,5	7,2	8,5	10,2
Litva	4,7	7,0	7,3	-1,7	3,9	6,4	6,8	10,5	7,0	7,5
Luksemburg	1,5	5,9	6,5	8,4	8,4	2,5	3,6	2,0	4,2	4,0
Madžarska	1,3	4,6	4,9	4,2	6,0	4,3	3,8	3,4	4,6	4,1
Malta	:	:	3,4	4,1	6,4	0,4	1,5	-2,5	-1,5	2,5
Nizozemska	3,4	4,3	3,9	4,7	3,9	1,9	0,1	-0,1	1,7	1,1
Avstrija	2,6	1,8	3,6	3,3	3,4	0,8	1,0	1,4	2,4	1,9
Poljska	6,2	7,1	5,0	4,5	4,2	1,1	1,4	3,8	5,3	3,2
Portugalska	3,6	4,2	4,8	3,9	3,9	2,0	0,8	-1,1	1,1	0,3
Slovenija	3,7	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,2	3,9
Slovaška	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,6	4,5	5,5	6,0
Finska	3,7	6,1	5,2	3,9	5,0	2,6	1,6	1,8	3,5	1,5
Švedska	1,3	2,3	3,7	4,5	4,3	1,1	2,0	1,7	3,7	2,7
Velika Britanija	2,7	3,2	3,2	3,0	4,0	2,2	2,0	2,5	3,1	1,8

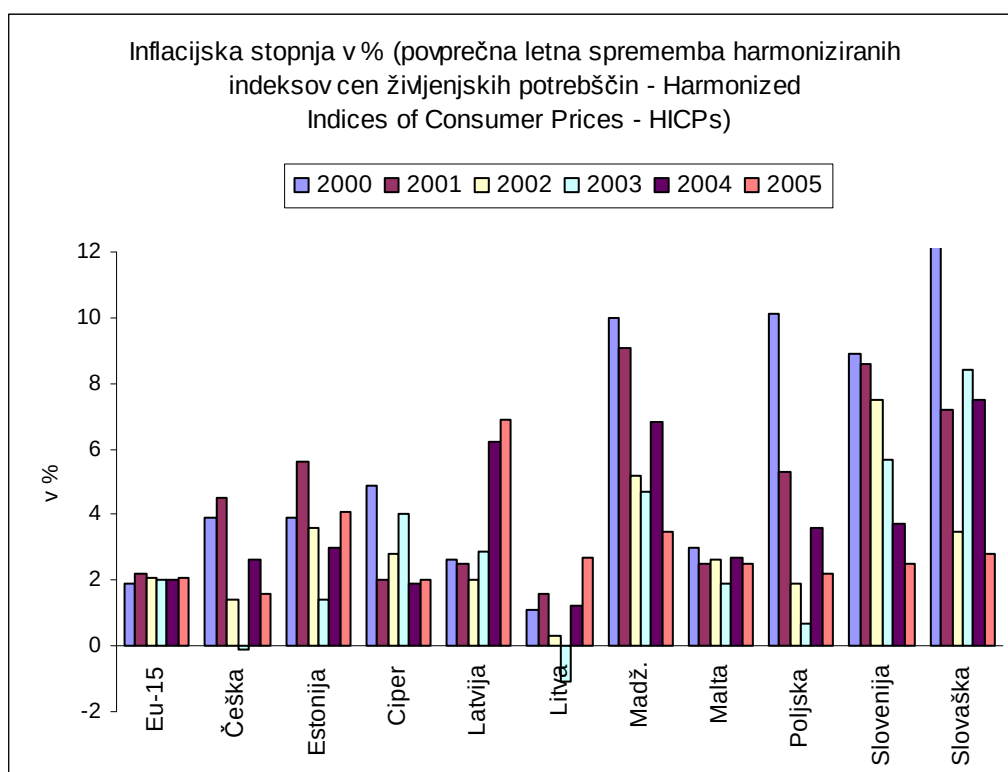
Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Medtem ko bo obseg izzivov, ki izhajajo iz širitve dokaj velik, izkušnja iz prejšnjih pristopov držav z BDP pod povprečjem Unije (npr. Irska, Grčija, Portugalska in Španija) potrjuje, da se lahko glavne izboljšave na področju socialnih razmer dosežejo z usklajenimi, stalnimi napori na državni ravni in ravni EU.

Proučevanje migracijskih tokov iz južne proti severni Evropi v času razširitve Evropske unije na Španijo, Portugalsko in Grčijo kažejo, da navkljub velikim dohodkovnim razlikam v razvitosti med takratnimi starimi in novimi članicami ni prišlo do večjih migracijskih tokov. Po pridružitvi Španije in Portugalske je prišlo je do nepričakovanega pojava vračanja španskih in portugalskih delavcev v izvorno okolje.

Slika 10: Inflacijska stopnja v EU-15 in državah EU-10 v obdobju od leta 2000 do 2005 v %

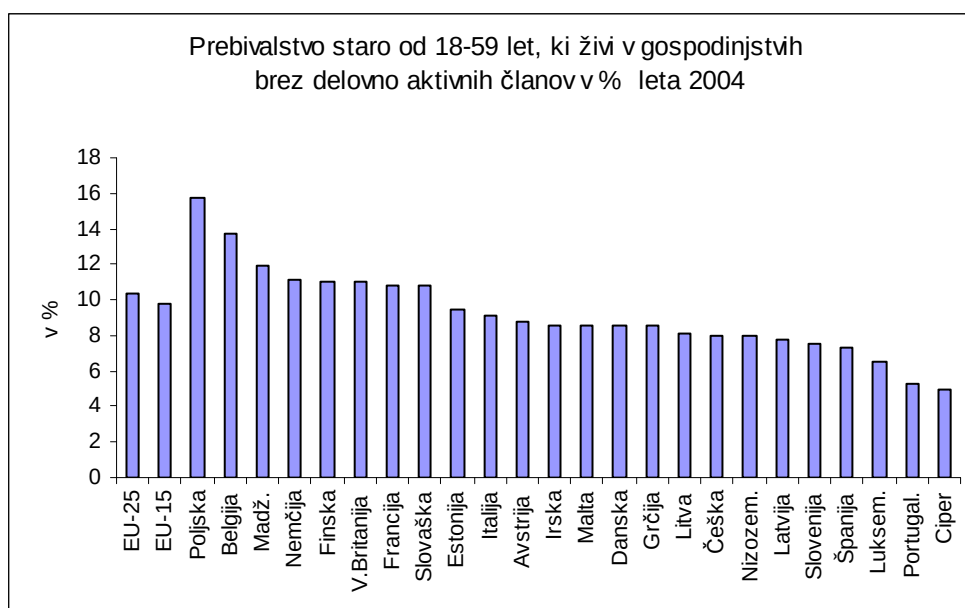

Vir: Eurostat, maj 2006

Države EU-10 so bile v opazovanem obdobju uspešne v zniževanju inflacije, Češka in Litva sta v letu 2003 beležile celo deflacijo, Češka – 0,1 % in Litva -1,1 %. Najvišje stopnje inflacije so beležile leta 2000 Madžarska in Poljska, okoli 10 %, ter Slovaška 12 %. V času približevanju EU je vsem državam uspelo znižati inflacijo. Najvišje stopnje so imele leta 2004 Latvija 6,2 %, Madžarska 6,8 % ter Slovaška 7,5 %. Podatki o stopnji inflacije so izraženi kot povprečna letna sprememba harmoniziranih indeksov cen življenjskih potrebščin. V opazovanem obdobju se je povprečna stopnja inflacije v državah EU-15 gibala od 1,9 % leta 2000 do 2,2 % leta 2001 in 2,1 % leta 2005.

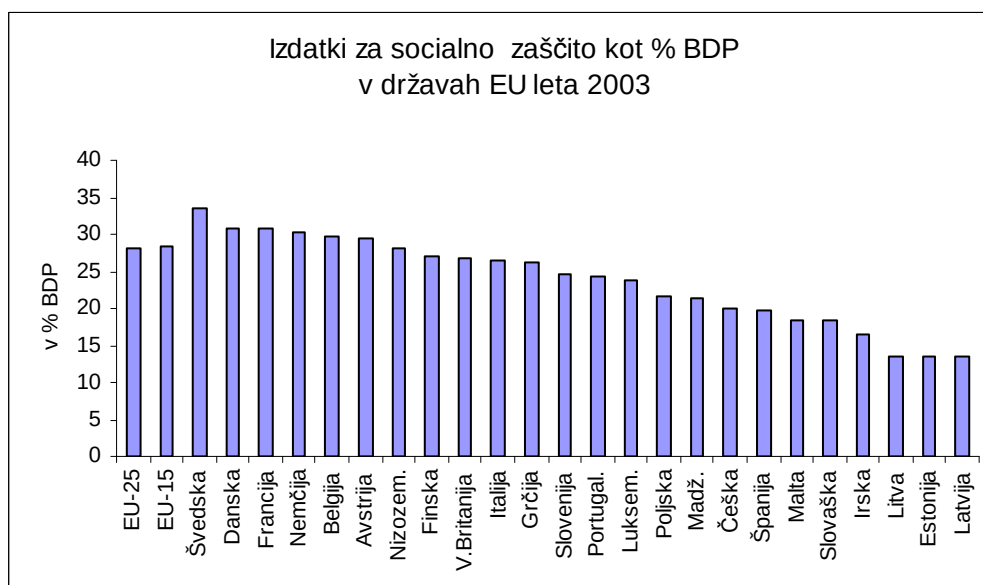
Pomemben vzrok za revščino in socialno izključenost je pomanjkanje delovnih mest. Leta 2004 je v EU-15 kar 10,3 % ljudi med 18 in 59 let živel v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov, v EU-15 pa 9,8 %. Delež prebivalcev, starih od 18 do 59 let, ki je živel v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v letu 2004, je bil najvišji na Poljskem, kar 15,8 %, v Belgiji 13,7 %, na Madžarskem 11,9 % in v Nemčiji 11,1 %. Najmanjši delež so imeli na Cipru 5 %, na Portugalskem 5,3 %, v Luksemburgu 6,5 % in v Španiji 7,3 %.

Slika 11: Delež prebivalcev starih od 18 do 59 let, ki je živel v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v letu 2004 v %

Vir: Eurostat, maj 2006

Slika 12 : Izdatki za socialno zaščito kot % delež BDP v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU leta 2003

Vir: Eurostat, maj 2006

Leta 2003 so izdatki za socialno zaščito predstavljali 28 % deleža BDP v državah EU-25. Najvišje deleže so socialni zaščiti namenili na Švedskem, kar 33,5 %, Danskem 30,9 % in v Franciji 30,9 %. Najmanj pa so za socialno zaščito namenil v Latviji 13,4 %, Estoniji 13,4 %, Litvi 13,6 %, na Irskem 16,5 % in v Slovaški 18,4 %. Med državami EU-10 je v letu 2003 najvišji delež BDP za socialno zaščito namenila Slovenija 24,6 %.

Raven razvitosti novih članic je bila ob vstopu v EU maja 2004 precej pod povprečjem razvitosti držav EU-15.

4.3.1. Omejevanje prostega pretoka delovne sile

Delavci novo pridruženih držav so imeli od 1. maja 2004 dalje v skladu s pravili o prostem gibanju delavcev pravico, da si poiščejo zaposlitev v drugih državah članicah. Vendar pa je veljalo prosto gibanje delavcev le glede zaposlovanja v novih državah članicah, medtem ko so si stare države članice v Aktu o pristopu pridržale možnost prehodnega obdobja. V Prilogi XIII Akta o pristopu, ki je sestavni del Pogodbe o pristopu k EU, je v zvezi s prostim gibanjem delavcev novih držav članic urejeno prehodno obdobje. Prehodno obdobje velja le za delavce, ki se zaposlijo pri drugi osebi in ne za tako imenovane samozaposlene. Za slednjo kategorijo ni nobenih omejitev. Enako je veljalo za delavce iz vseh držav pristopnic razen Cipra in Malte.

Dalje je potrebno razlikovati med starimi in novimi državami članicami. Glede novih držav članic ni nobenih omejitev med njimi, tako da se od 1. maja 2004 dalje uporabljajo vsi predpisi glede prostega prehoda delavcev. Starim državam članicam pa je bila dana možnost, da glede delavcev iz novih držav članic razen Cipra in Malte, uporabljajo prehodno obdobje, ki lahko traja največ 7 let, to je do 1. maja 2011. Pri tem obstaja možnost, da posamezne stare države članice s posameznimi novimi državami članicami sklenejo dvostranske sporazume, s katerimi se prehodni režim omili ali celo povsem ukine. V prehodnem obdobju lahko navedene države članice uporabljajo nacionalne ukrepe ali ukrepe iz dvostranskih sporazumov, ki urejajo dostop državljanov novih držav članic na njihove trge dela. Praktično gledano je šlo predvsem za ohranitev sistema delovnih dovoljenj. Tisti državljani novih držav članic, ki so bili 1. maja 2004 že legalno zaposleni v eni od držav članic, imajo prost dostop do trga dela te države članice, ne pa na trg dela drugih držav članic, ki uporabljajo nacionalne ukrepe. V času celotnega prehodnega obdobja pa morajo države članice, ki to obdobje uporabljajo, obravnavati državljane novih držav članic ugodneje kot državljane tretjih držav.

Z dvostranskimi sporazumi se lahko posamezne stare države članice s posameznimi novimi državami članicami dogovorijo za poseben režim, s katerim pridobijo delavci iz držav pogodbenic v času prehodnega obdobja poseben, ugodnejši status. Ta je lahko celo enako ugoden kot pravila o prostem pretoku, v vsakem primeru pa je bolj ugoden od obravnavanju delavcev iz novih držav članic, ki niso sklenile takšnega sporazuma. Na ta način lahko stare države članice v času prehodnega obdobja različno obravnavajo delavce iz različnih novih držav članic.

Če neka država članica glede delavcev nove države članice koristi možnost prehodnega obdobja, lahko tudi nova država članica glede državljanov tiste države članice uporablja omejevalne ukrepe pod enakimi pogoji, skozi celotno sedemletno obdobje.

Prehodno obdobje je razdeljeno v tri možne faze, v katerih je sklicevanje na prehodno obdobje za stare države članice vse težje. Prva faza je trajala dve leti (do 1. maja 2006) in države članice so se svobodno odločale o tem, ali bodo možnost prehodnega obdobja izkoristile ali ne. Pred koncem te faze pa je moral Svet na podlagi poročila, ki ga je pripravila komisija, preučiti delovanje prehodnih določb, države članice pa so morale prav tako pred

koncem tega obdobja obvestiti komisijo, ali želijo nadaljevati s prehodnim obdobjem še v drugi fazi (do 1. maja 2009) ali pa želijo vzpostaviti prost pretok. Če država članica ne sporoči ničesar, velja od 1. maja 2006 dalje prost pretok. V drugi fazi, med 1. majem 2006 in 1. majem 2009, lahko posamezna nova članica kadarkoli zahteva, da Svet ponovno preuči delovanje prehodnih določb, vendar lahko poda to zahtevo samo enkrat.

Država članica, ki do konca petletnega obdobja ohrani nacionalne ukrepe ali ukrepe iz dvostranskih sporazumov, lahko le v primeru resnih motenj na svojem trgu dela ali grožnje letih in po tem, ko uradno obvesti Komisijo, nadaljuje z uporabo teh ukrepov tudi v tretji fazi, to je do 1. maja 2011. Če takega uradnega obvestila ni, se prehodno obdobje konča po petih letih, torej 1. maja 2009.

Prehodna določila predvidevajo tudi tako imenovano varnostno klavzulo za tiste države članice, ki niso uporabile prehodnega obdobja ali ki so ga že ukinile, pa so se na svojem trgu srečale z motnjami, ki bi lahko resno ogrozile življenjsko raven ali raven zaposlenosti v določeni regiji ali poklicu. Na varnostno klavzulo se lahko države članice sklicujejo ves čas prehodnega obdobja, to je do 1. maja 2011.

Država članica mora o motnjah obvestiti Komisijo in druge države članice in jim priskrbeti vse potrebne podrobnosti. Na podlagi teh podatkov lahko ta država članica zahtev, da komisija popolnoma ali delno odloži uporabo določil o prostem gibanju delavcev, da bi se ponovno vzpostavilo normalno stanje v tej regiji oziroma poklicu. Komisija odloči najpozneje v dveh tednih po sprejemu take zahtev in o svoji odločitvi uradno obvesti Svet. Vsaka država članica pa lahko v dveh tednih od dne odločbe komisije od Sveta zahteva, da odločbo odpravi ali spremeni. Svet o zahtevi odloči s kvalificirano večino v dveh tednih. V nujnih in izjemnih primerih pa lahko država članica sama omeji gibanje delavcev in o tem naknadno uradno obvesti Komisijo. Glede državljanov novih držav članic, med katerimi velja prost prehod že od 1. maja 2004, pa lahko posamezna nova država članica uporabi pravkar opisano varnostno klavzulo, če in dokler vsaj ena od starih držav članic uporablja prehodno obdobje vsaj glede ene od novih držav članic.

Študenti novih držav članic imajo pravico študirati v drugi državi članici pod enakimi pogoji kot študentje, ki so državljani te države članice, kar na primer velja glede plačila šolnine in glede možnosti pridobitve štipendije. V skladu z direktivo, ki ureja položaj in pravico do bivanja za študente, morajo države članice zagotoviti pravico do bivanja vsem študentom iz drugih držav članic, ki nimajo te pravice že na osnovi drugih določb. Enako velja tudi za morebitnega študentovega zakonca in za otroke, ki jih preživljata. Študent pridobi pravico do bivanja, če izpolnjuje naslednje pogoje: pravica do bivanja obstaja, dokler študent izpolnjuje navedene pogoje in je sicer vezana na trajanje študija ter se izkazuje z dovoljenjem za bivanje, ki se lahko izda z enakim rokom veljavnosti kot traja študij ali za eno leto, če študij traja več kot eno leto, se rok veljavnosti vsako leto podaljšuje.

V državah članicah, ki so na področju prostega gibanja delavcev uvedle prehodno obdobje, kar pomeni, da je na področju zaposlovanja še vedno v veljavi njihova nacionalna zakonodaja državljanov novih držav članic za zaposlitev potrebujejo delovno dovoljenje. Izjema so bile le Irska, Švedska in Velika Britanija, ki so liberalizirale dostop za svoje trge dela. V času prehodnega obdobja državljanov novih držav članic niso izenačeni z domačini, vendar pa velja zanje načelo prednostne obravnave, ki zagotavlja, da imajo v teh državah pri zaposlovanju prednost pred državljanov tretjih držav. Nove države članice so od vstopa v EU dalje del sistema EURES, ki je enotni sistem ponudbe in povpraševanja na trgu dela EU, vključno z informacijami, kaj posameznik potrebuje za vstop na delovni trg, od stanovanja do drugih upravnih zadev.

Stare države članice, razen Irske, Švedske in Velike Britanije so na področju prostega gibanja delavcev uvedle prehodno obdobje. Delovno dovoljenje, izdano v eni državi članici EU, ki uveljavlja prehodno obdobje na področju prostega gibanja delavcev, ne velja v drugi državi članici, ki uveljavlja prehodno obdobje na področju prostega gibanja delavcev. Irska, Švedska in Velika Britanija so liberalizirale dostop na svoje trge za državljane novih držav članic, kar pomeni, da ti državljani v teh državah ne potrebujejo delovnega dovoljenja. Prosto gibanje delavcev je v veljavi tudi med novimi državami članicami. Te države sicer lahko izdajajo delovna dovoljenja za državljane novih držav članic, vendar ne pomenijo pogoja za dostop na njihov trg dela, ampak so izdana zgolj v statistične namene. Zaposlovanje državljanov tretjih držav v državah članicah EU ureja vsaka država s svojo nacionalno zakonodajo za zaposlovanje tujih delavcev, to pomeni, da delovno dovoljenje za zaposlitev v eni državi članici EU ne velja v drugi državi članici.

Prosti pretok oseb je ena izmed najbolj temeljnih svoboščin, ki jih zagotavlja zakonodaja skupnosti. Vključuje pravico državljanov EU, da se preselijo v drugo državo članico, da se zaposlijo in da se skupaj z svojimi družinskimi člani nastanijo v državi gostiteljici. Države članice EU ne smejo neposredno ali posredno diskriminirati delavcev migrantov in njihovih družin na podlagi njihove nacionalnosti. Delavci migranti EU in njihove družine imajo pravico do enakega odobravanja ne samo v zadevah z zaposlovanjem, ampak tudi kar zadeva nastanitev ter davčne in socialne ugodnosti. Odprava ovir pri mobilnosti med in znotraj držav članic ima tudi osrednje mesto v prenovljeni lizbonski agendi.

Prehodne ureditve iz pristopne pogodbe dovoljujejo omejena odstopanja od načel iz prejšnjega odstavka v prehodnem obdobju, ki se bo nepreklicno izteklo 30. aprila 2011. Omejitve se lahko uporabljajo samo za delavce migrante in za nobeno drugo kategorijo državljanov EU. Poleg tega se lahko omejitve uporabljajo samo za dostop na trg dela in lahko omejujejo samo dostop do zaposlitve v posamezni državi članici. Ko delavec vstopi na trg dela posamezne države članice, se uporablja zakonodaja Skupnosti o enakem obravnavanju glede plačila, ostalih zadev v zvezi z zaposlovanjem in glede uživanja socialnih in davčnih ugodnosti. Drugače povedano, dovoljena ni nobena oblika diskriminacije na podlagi nacionalnosti med zakonito zaposlenimi delavci ne glede na to, ali prihajajo iz držav članic EU-15 ali držav članic EU-10

4.3.2. Prehodna pravila ki urejajo prost pretok delavcev

Novi državljani EU, ki so želeli delati v Avstriji, so še vedno potrebovali delovno dovoljenje za katerega mora zaprositi delodajalec. Delavcu, ki je legalno zaposlen eno leto, se nato prizna pravica do svobodnega gibanja znotraj trga delovne sile, ki jo potrdi Urad za trg delovne sile. Članom delavčeve družine se ta pravica prizna po preteku 18 mesecev, pravica do svobodnega gibanja ugasne, če delavec zapusti ozemlje Avstrije za dobo, ki ni samo začasna. Postopek za iskalca zaposlitve določa, da mora posameznik najti delo, nato pa mora njegov delodajalec zaprositi za njegovo delovno dovoljenje. Merila za izdajo delovnega dovoljenja se nanašajo v glavnem na delodajalca.

Za zaposlitev v Belgiji mora državljan katere od novih članic EU imeti delovno dovoljenje. Pridobitev dovoljenja pomeni, da delodajalec v Belgiji pri pristojnem organu oblasti za tega državljana vloži prošnjo za izdajo dovoljenja za zaposlitev. Podelitvi dovoljenja za zaposlitev delodajalcu sledi podelitev delovnega dovoljenja delavcu. Iskalcu zaposlitve, ki prihaja iz ene od novih držav članic EU, v postopku ni potrebno izpolniti nobene formalnosti, njegov delodajalec pa mora vložiti prošnjo pri pristojnem organu. Dovoljenje za zaposlitev je dodeljeno samo v primeru, ko na trgu dela, celo po ustreznem strokovnem usposabljanju, ni možno v razumnem roku najti delavca, usposobljenega za predvideno delovno mesto. Sicer pa je po prvem delovnem dovoljenju, pridobljenem za čas najmanj enega leta, pridobivanje naslednjih dovoljenj lažje. Izjeme so predvidene v primeru delavcev, začasno napotenih v tujino.

Državljanom držav EU-8 se na Danskem odobrita delovno dovoljenje in dovoljenje za bivanje, kadar dobijo zaposlitev s polnim delovnim časom, urejeno s kolektivno delovno pogodbo. Prosilci ne smejo delati na Danskem, dokler jim danski urad za priseljevanje ne izda dovoljenja za bivanje. Dovoljenje velja le za tisto delovno mesto, za katero je bilo izdano. Oseba, ki si poišče novo delovno mesto, mora zaprositi za novo dovoljenje za bivanje. Če zaposlitev preneha, se dovoljenje za bivanje prekliče. Dovoljenje za bivanje se izda za največ eno leto naenkrat. Družinski člani iskalca zaposlitve tega lahko spremljajo na Danskem, pod pogojem, da ima ta prebivališče, ki ustreza splošnim zahtevam na Danskem. Državljan EU/EGP smejo prebivati na Danskem do tri mesece, iskalci zaposlitve pa do šest mesecev, vendar se morajo sami vzdrževati. Prosilci morajo prošnjo poslati najbližjemu veleposlaništvu, Danskemu uradu za priseljevanje ali lokalni policiji na Danskem. Poleg tega veljajo od 1. junija 2002 na Danskem posebna pravila za tista področja zaposlovanja, kjer primanjkuje delavcev. To pomeni, da tujci, ki dobijo zaposlitev na nekaterih določenih področjih, lahko takoj dobijo dovoljenje za delo. Ta pravila veljajo za nekatere tehnične sektorje, strokovnjake za naravoslovne vede in tehnologijo, zdravnike in medicinske sestre. Tem skupinam delavcev se lahko izda dovoljenje za bivanje do treh let.

Na Finskem je moral odločbo o redni zaposlitvi državljana zadevane države sprejeti zavod za zaposlovanje. Ta odločba temelji na predpisih o dovoljenju za bivanje delavca. Državljan EU-8, ki so bili na dan pristopa zaposleni na Finskem in imajo dovoljenje za delo na finskem trgu delovne sile za neprekinjeno obdobje vsaj enega leta, take potrditve na potrebujejo,

izvzeti so tudi družinski člani zaposlenih in osebe, ki so prišle na Finsko zaradi začasnega dela v storitvenih dejavnostih. Odločitev se sprejema na podlagi dejstva, da na finskem trgu delovne sile ni mogoče najti v razumnem časovnem obdobju delavca za delovno mesto, ki je na razpolago. Za dovoljenje za bivanje so lahko zaprosili tuji iskalci zaposlitve sami ali njihovi delodajalci. Delodajalec je moral k delavčevi prošnji predložiti obrazložitev ključnih pogojev za delo ter zagotovilo, da so ti pogoji v skladu s trenutno veljavnimi predpisi in kolektivnimi pogodbami za delo. Prošnjo so lahko predložili Finski diplomatski misiji, uradu za zaposlovanje ali lokalni policijski postaji na Finskem.

Francija je uveljavljala omejitve izključno za delavce iz EU-8, dostop na njihov trg je bil omejen, v veljavi pa je bila nacionalna zakonodaja o delu tujcev (državljanov tretjih držav). Vendar je s 1. majem 2004 začel veljati prost pretok za raziskovalce, študente (pod pogojem, da imajo socialno zavarovanje in zadostna sredstva) in ponudnike storitev; svobodno so se lahko naseljevali tudi samozaposleni z ustreznimi spričevali. Za delo v Franciji je potrebno obvezno imeti dovoljenje za bivanje in delovno dovoljenje. Za ti dovoljenji mora zaprositi delodajalec, ko je delavec še zunaj državnega ozemlja. Vrsta delovnega dovoljenja je odvisna od trajanja pogodbe o zaposlitvi:

- pogodba za manj kot eno leto ali napoteni delavci: gre za začasno delovno dovoljenje, ki se izda za devet mesecev in se lahko podaljša. Takšno dovoljenje ne dovoljuje zamenjavo delodajalca, niti bivanja v Franciji po preteku začasnega delovnega dovoljenja;
- pogodbe za eno leto ali več: izda se eno samo dovoljenje za bivanje in delo, gre za dovoljenje za začasno bivanje. To dovoljenje je veljavno eno leto in se lahko podaljša. Imetnik tega dovoljenja lahko zamenja delodajalca. Iskalec zaposlitve, ne more sam od sebe priti v Francijo iskat zaposlitev, ker mu dostop do trga dela ni dovoljen. Ponudbo za zaposlitev mora dati francosko podjetje. Delavec ne more začeti postopka za uvedbo tuje delovne sile samo na podlagi obljube za zaposlitev.

Iskalci zaposlitve iz novih držav članic niso mogli samostojno iskati zaposlitve v Grčiji. Potrebno je bilo vzpostaviti stik z grškim delodajalcem, ki želi zaposliti državljana nove države članice s posebnimi znanji in spretnostmi, ki jih zahteva delovno mesto. Vloga delodajalca se pošlje ustreznemu oddelku javne uprave, in če raziskava grškega trga dela pokaže, da obstoječa delovna sila v Grčiji ne more zadovoljiti zahtev delodajalca, se lahko državljan nove države članice sprejme na grški trg dela. Delodajalec je moral upoštevati zakon o zaposlovanju tujcev, zagotoviti mora enako obravnavo v zvezi s plačilom na podlagi kolektivne pogodbe o zaposlitvi, pokriti mora stroške trimesečne nastanitve in življenjske stroške v Grčiji državljanu nove države članice, ki ga želi zaposliti. Ta znesek je potrebno deponirati pri ustreznem oddelku javne uprave v Grčiji. Državljan novih držav članic EU, ki so bili na dan pristopa zakonito in neprekinjeno zaposleni za obdobje enega leta ali več, se v zvezi z dostopom do zaposlitve obravnavajo kot državljani Skupnosti.

Irska je ob širitvi izjavila, da podpira širitev in da bo v celoti izpolnila dane obljube v zvezi z uvedbo prostega gibanja delovne sile od 1. maja 2004 dalje. Državljan novih držav članic so

bili tako dobrodošli, da sprejmejo delo na Irskem pod istimi pogoji kot državljani obstoječih držav EU. Irska ni uvedla omejitev do dostopa na trg delovne sile. V skladu z zakonodajo EU imajo osebe, ki iščejo delo, pravico s tem namenom priti na Irsko. Med iskanjem službe pa niso upravičeni do socialne pomoči s strani irskih oblasti.

Od 1. maja 2004 naprej lahko državljani EU-8 vstopijo na italijanski trg dela na podlagi kvot, določenih z uredbo, ki dovoljuje vstop na trg dela državljanom novih članic. Poleg kvot, predvidenih v odredbah za pretok delavcev iz držav nečlanic Skupnosti, se je v letu 2004 v Italiji lahko zaposlilo še nadaljnjih 20.000 delavcev iz EU-8. Za sklenitev delovnega razmerja je potrebno izpeljati postopek, ki je primerno poenostavljen. Italijanski delodajalec ali tuj delodajalec s stalnim prebivališčem v Italiji, ki namerava v Italiji zaposliti delavca iz novih držav članic za določen ali nedoločen čas, mora za delovno dovoljenje zaprositi Deželni urad za delo. Ko ta opravi ustrezna preverjanja in ugotovi, da kvota ni presežena, izda delovno dovoljenje in ga pošlje delodajalcu ter pristojni policijski upravi, pri kateri bo moral delavec zaprositi za izdajo dovoljenja za bivanje zaradi zaposlitve. Delavci, ki pripadajo nekaterim kategorijam, so lahko vstopali na italijanski trg dela izven kvot. Gre za kategorije oseb, kot so: vodilni delavci ali visoko specializirano osebje, raziskovalci, profesorji, prevajalci, umetniki, plesalci, glasbeniki.

Državljan EU-8 so za delo na Islandiji potrebovali delovno dovoljenje v skladu s pred tem veljavnimi pravili. Potrebujemo začasno delovno dovoljenje, ki je odobreno delodajalcem, katerim je tako omogočeno, da najamejo tuje državljane. Poroka z državljanom Islandije ali državljanom EGP (razen novih držav članic), ki ima dovoljenje za bivanje na Islandiji pomeni, da se za državljana ne zahteva delovno dovoljenje. Začasna delovna dovoljenja se lahko izdajo v primeru pomanjkanja delovne sile na Islandiji. Iskalec zaposlitve mora imeti obljubljeno delo, delodajalec pa mora zaprositi za delovno dovoljenje. Nadalje mora biti podana prošnja za dovoljenje za bivanje, te se naslovijo na urad za priseljevanje. Na splošno velja, da mora biti dovoljenje pripravljeno, preden tuji državljan vstopi na Islandijo.

Katerikoli tuj državljan, ki najde zaposlitev v Luksemburgu, mora dobiti delovno dovoljenje. Delodajalčeva dolžnost je, da zaprosi za delovno dovoljenje pri Ministrstvu za delo in zaposlovanje. Uporabljeno merilo je položaj na trgu dela. Dopolnjeni zakon iz leta 1972 o zaposlovanju tujih delavcev navaja, da se vloga za izdajo in podaljšanje delovnega dovoljenja za tujega delavca lahko zavrne zaradi samega položaja ali sprememb na trgu dela ali njegove organizacije

Prvi dve leti prehodnega obdobja veljajo v Nemčiji za delavce EU-8 pravice do prostega gibanja delavcev in svobodnega opravljanja storitev ob upoštevanju prehodnih določb iz pristopne pogodbe. Te določajo, da se v celoti odloži pravica do prostega gibanja delavcev. Člani držav EU-8 se smejo v Nemčiji zaposlovati samo v skladu z nacionalnimi ukrepi ali meddržavnimi sporazumi (sporazumi o sezonskih delavcih, delavcih na začasnem delu in delovršnih pogodbah). Glede svobode opravljanja storitev pa razen za sektor gradbenih in sorodnih del, notranje opreme ter čiščenja stavb, opreme in prevoznih sredstev od 1. maja

2004 ni bilo nobenih omejitev. V teh sektorjih lahko delavci po delovršnih pogodbah dobijo dovoljenje na podlagi obstoječega dvostranskega sporazuma o delovršnih pogodbah. Število iskalcev zaposlitve, ki lahko dobijo dovoljenje, je določeno s kvotami, ki jih dodelijo matični državi. Tuji delavci morajo vedno pridobiti delovno dovoljenje, ki se izda, če skladno z uredbo o izjemah glede prepovedi zaposlovanja obstajajo izjemne okoliščine in če se pokaže, da na trgu dela ni iskalcev zaposlitve, ki bi imeli prednost (npr. Nemcev). Češki državljani morajo imeti tudi dovoljenje za bivanje veljavno vsaj že tri mesece. Potem ko iskalec zaposlitve najde delodajalca, ki ga je pripravljen zaposliti, se mora javiti na pristojnem zavodu za zaposlovanje in vložiti vlogo za delovno dovoljenje. Pristojen je zavod za zaposlovanje na območju, kjer je sedež podjetja. Iskalec zaposlitve pa se lahko prijavi tudi na agenciji za delo ali si sam poskusi najti zaposlitev prek informacijskega mesta o zaposlitvah.

Da lahko delavec iz EU-8 dela na Nizozemskem, mora imeti delovno dovoljenje, za katerega mora zaprositi delodajalec. Za pridobitev delovnega dovoljenja se lahko uporabita dva postopka: postopek dodelitve polnega delovnega dovoljenja, vključno s preverjanjem, ali bi delo lahko opravljal delavec iz Nizozemske ali druge »stare« države članice; številni sektorji in poklici so izvzeti iz običajnega postopka pridobivanja delovnega dovoljenja. V tem primeru se delavcem iz novih držav članic dodeli delovno dovoljenje v roku dveh tednov, brez preverjanja, ali bi delo lahko opravljal delavec iz Nizozemske ali druge »stare« države pod pogojem, da so pogodba o zaposlovanju in delovni pogoji v skladu z zakonom. Sektorji in poklici, na katere se nanaša drugi postopek, so začeli veljati 1. maja 2004 in se revidirajo vsake tri mesece. Za prvo in drugo obdobje treh mesecev se je skrajšani postopek uporabljal za skupine poklicev v mednarodnem prometu (mednarodni vozniki), v rečni plovbi (mornarji, krmarji), v zdravstvenem sektorju (asistenti v operacijski dvorani, osebje v radioterapiji) in v klavniškem sektorju (izkoščiščevalci, klavci). Posebne določbe veljajo za sezonska dela v kmetijstvu, v skladu s katerimi lahko delodajalci v določenih pogojih pridobijo delovna dovoljenja po hitrem postopku

Za državljane držav EU-8 so v zvezi s prostim pretokom delavcev na Norveškem v prehodnem obdobju veljale posamezne omejitve, in sicer enake, kot so v veljavi za obstoječe državljane EU/EGP. Za delavce, ki so kot delavci zakonito bivali na Norveškem vsaj zadnjih dvajset mesecev pred širitvijo, se prehodna pravila ne uporabljajo. Iskalci zaposlitve morajo imeti dovoljenje za delo (dovoljenje za bivanje, ki jim omogoča, da sprejmejo delo), preden lahko začnejo delati. Iskalci zaposlitve lahko za dovoljenje zaprosijo pri norveških veleposlaništvih in konzulatih v svoji domači državi ali osebno na policijski postaji na Norveškem. V imenu delavca lahko za dovoljenje zaprosijo tudi delodajalci. Iskalci zaposlitve morajo imeti izrecno ponudbo za zaposlitev s polnim delovnim časom, preden lahko dobijo dovoljenje za delo. Plača in pogoji zaposlitve morajo biti enaki kot za norveške delavce z enako službo. Plača ne sme biti slabša od tiste po veljavni kolektivni pogodbi, za poklice v panogah, kjer takšne pogodbe ne obstajajo, mora plača ustrezati stopnji, ki je običajna za zadevani kraj in poklic. Dokler delavec ne dobi dovoljenja za bivanje, ne sme začeti delati.

Za državljane novih držav članic so v prvi fazi prehodnega obdobja na Portugalskem veljali enaki predpisi, kot trenutno urejajo dostop delavcev iz tretjih držav na portugalski trg delovne sile. Portugalska je poudarjala možnost sklenitve bilateralnih sporazumov z državami, ki so za to pokazale zanimanje. Vsaki dve leti portugalska vlada določi kvoto, število državljanov iz tretjih držav, ki jim je na Portugalskem dovoljeno izvajati določeno strokovno dejavnost. Za vstop na portugalski trg delovne sile moral državljan imeti delovno dovoljenje, ki ga izda portugalsko veleposlaništvo v njegovi državi na osnovi veljavne delovne pogodbe. Iskalec zaposlitve je moral na Portugalskem najti delodajalca, ki ponuja delovno mesto v skladu z razpoložljivimi kvotami. Da bi pridobil delovno dovoljenje, je moral prosilec imeti pogodbo pravilno odobreno s strani pristojnih nacionalnih organov glede usklajenosti ponudbe delovnega mesta s sprejetimi kvotami, skupaj s carinskim potrdilom v zvezi z vstopom delavca na Portugalsko. Portugalska podjetja smejo zaposliti tuje delavce samo za določene strokovne dejavnosti.

Med dveletnim prehodnim obdobjem je bil postopek za osebe iz novih držav članic, ki bi želele delati v Španiji, urejen v skladu s splošnim sistemom, ki velja za tujce iz tretjih držav. Da bi lahko v Španiji zakonito delali, je bilo potrebno pridobiti dovoljenje za delo, kakor tudi dovoljenje za prebivanje. Zahtevana podlaga za dovoljenje za delo je ponudba za delo v Španiji. Postopke za pridobitev takega dovoljenja nato opravi delodajalec. Dovoljenje za delo je neposredno povezano s pridobitvijo ponudbe za delo in njeno odobritvijo, ob upoštevanju stanja na nacionalnem trgu dela. Iskalec zaposlitve, ki se je želel redno zaposliti v Španiji, je moral imeti neizpodbitno ponudbo za zaposlitev, da delodajalec lahko začne postopke za pridobitev dovoljenja za delo. Ponudbo za delo, ki jo predloži delodajalec, ki želi zaposliti tujega delavca, mora upoštevati stanje na nacionalnem trgu dela.

Švedski parlament je odločil, da Švedska ne bo uveljavljala nobenih posebnih ureditev, kar se tiče osmih novih držav članic EU.

Za prost pretok delavcev iz novih držav članic, ki pridejo v Veliko Britanijo, niso bile v veljavi nobene omejitve. Vendar pa je bil uveden sistem registracije zaradi spremljanja vpliva širitve na trg dela, kot tudi določena dopolnila k zakonodaji o socialni varnosti. Poleg tega so bila sprejeta tudi dopolnila k zakonu o preprečevanju dela na črno o spremembah vrst dokumentov, ki jih mora preveriti delodajalec, da se izogne zaposlitvi nelegalnih delavcev. Od iskalcev zaposlitve iz EU-8 se zahteva, da se registrirajo pri Notranjem ministrstvu v roku enega meseca od sklenitve delovnega razmerja. Delavci morajo biti zaposleni za neprekinjeno dobo enega leta, da dobijo pravico bivanja, če je zaposlitev prekinjena, mora delavec začeti novo delo v roku 30 dni in se ponovno registrirati, če naj se šteje, kot da je bil neprekinjeno zaposlen. Pristojbina se plača samo ob prvem vpisu v register delavcev (Worker Registration Scheme – WRS). Če se mora delavec ponovno registrirati, ni nobenih dodatnih pristojbin. Sistem se uporablja za delavce iz EU-8, ki so sklenili delovno razmerje 1. maja 2004 ali kasneje ali pa so delali pred 1. majem brez dovoljenja.

4.3.3. Zadnja širitev EU in migracijski tokovi

Iz Poročila o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006) (Komisija Evropskih skupnosti, Bruselj, 2006) je razvidno, da se je število delavcev iz držav EU-10 v državah članicah EU-15 od širitve dalje povečalo. Kljub povečanju pa je sorazmeren vpliv, opredeljen kot razmerje med številom izdanih dovoljenj za zaposlitev in aktivnim prebivalstvom v gostujoči državi, dokaj omejen. Poleg tega število kadar koli izdanih delovnih dovoljenj in dovoljenj za bivanje presega dejansko število državljanov EU-10, ki so se nastanili v državi gostiteljici, ker ne upošteva ljudi, ki se vračajo v svoje matične države, tj. povratnikov, in dolžine delovnih dovoljenj. To prav tako drži glede na dejstvo, da lahko podatki odražajo začasne dejavnike, kot je zakonsko urejanje statusa nezakonitih priseljencev, ki so se priselili v države članice EU-15 že pred širitvijo.

V Avstriji število izdanih dovoljenj leta 2004, od katerih je večina izdana za krajše obdobje, ustreza 1,2 % celotnega aktivnega prebivalstva, vendar pa povprečno letno število zaposlenih ljudi leta 2004 ustreza 0,7 % aktivnega prebivalstva. Poleg tega je treba opozoriti, da se je po prvem obdobju prilagoditve število državljanov EU-8 v Avstriji, kot je izmerjeno s povprečnim letnim številom, stabiliziralo.

Prav tako delovna dovoljenja, izdana v Nemčiji leta 2004 ustrezajo 0,9 % aktivnega prebivalstva, in če se upošteva dolžina veljavnosti delovnega dovoljenja, število delavcev iz držav EU-8 zdrsne na 0,2 % aktivnega prebivalstva.

Na Irskem število osebnih števil za dostop do javnih storitev, izdanim državljanom EU-10 med majem in decembrom 2004 ustreza 1,9 % aktivnega prebivalstva, kljub temu pa ta številka ni popolnoma primerljiva s številkami ostalih držav, saj ne odraža zgolj število zaposlitev, temveč se izdaja tudi za druge namene, na primer, za dostop do informacij, socialnega varstva, zdravstva in ostalih javnih služb, in to ne samo za delavce migrante, ampak tudi za njihove družinske člane. Število osebnih števil za dostop do javnih storitev, izdanih leta 2005, se je v obdobju med januarjem in novembrom 2005 povečalo na 3,8 %, vendar ni videti, da bi to povzročilo motnje na irskem trgu dela.

Tabela 15: Državljeni EU-10 in EU-15 kot odstotni delež aktivnega prebivalstva namembne države v letu 2004

Namembna država	Obdobje	Državljanstvo			
		EU-10		EU-15	
		število	% aktivnega prebivalstva	število	% aktivnega prebivalstva
Belgija	2003	9 351	0,1	184 695	2,7
	2004	12 918	0,2	183 019	2,7
	2005	15 408	0,2	178 155	2,6
Češka	2003	64 198	0,9	4 903	0,1
	2004	69 024	1,0	3 751	0,1
Danska	2004	4 911	0,1	6 825	0,2
Nemčija	2004	108 162	0,2	560 230	1,0
	2004	497 298	0,9	:	:
	2004 maj-2005 septem.	500 633	0,9	:	:
Estonija	2004	155	0,0	705	0,1
Grčija	2004	3 711	0,1	:	:
Španija	2004	11 255	0,0	21 986	0,1
Francija	2003	10 067	0,0	:	:
	2004	9 916	0,0	:	:
Irska	2004 maj- december	53 829	1,9	:	:
	2005 jan.-september	107 024	3,8	:	:
Italija	2004	26 324	0,1	:	:
	2005 jan.-september	49 454	0,1	:	:
Latvija	2004 maj-2005 april	497	0,0	742	0,0
Litva	2004	27	0,0	117	0,0
Madžarska	2004	1 455	0,0	2 727	0,0
Malta	2004-2005 april	215	0,1	2 095	0,8
Nizozemska	2003	12 541	0,1	:	:
	2004	24 424	0,2	:	:
	2005	14 612	0,1	:	:
Avstrija	2004	40 420	0,7	:	:
	2005 jan.-junij	40 861	0,7	:	:
	2004	68 449	1,2	:	:
	2005 jan.-junij	32 265	0,6	:	:
Poljska	2004	456	0,0	4 311	0,0
Portugalska	2004	43	0,0	1 082	0,0
Slovenija	2004-2005 junij	1 471	0,1	416	0,0
Slovaška	2004	142	0,0	151	0,0
Finska	2004	1 651	0,0	727	0,0
Švedska	2004	3 514	0,0	2 698	0,0
Velika Britanija	2004 maj-december	134 530	0,4	:	:
	2005 jan.-september	156 165	0,4	:	:

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Opombe: ':' se ne uporablja ali podatki niso na voljo

Podatki za Belgijo, Dansko, Estonijo, Grčijo, Španijo, Latvijo, Litvo, Malto, Poljsko, Portugalsko, Slovaško, Finsko in Švedsko se nanašajo na izdana dovoljenja za bivanje.

Podatki za Nemčijo, Francijo, Nizozemsko, Avstrijo (druga vrstica) in Slovenijo se nanašajo na izdana delovna dovoljenja.

Vse številke se nanašajo na število prosilcev, izdanih zahtevkov/registracij/dovoljenj, razen za Češko, kjer se številke nanašajo na število delavcev, in Nemčijo, kjer se prva vrstica nanaša na število delavcev, ter Avstrijo, kjer se prva vrstica nanaša na povprečno letno število zaposlenih. Razen za Belgijo se številke o dovoljenjih za prebivanje nanašajo na dovoljenja, izdana samo zaradi zaposlitvenih razlogov.

Številke za Francijo, Italijo, Avstrijo in število delovnih dovoljenj za Nemčijo se nanašajo na EU-8. Številka za Belgijo se nanaša na dovoljenja za bivanje, izdana za vse namene. Številka za Irsko se nanaša na osebne številke za dostop do javnih storitev, ki niso izdane samo zaradi zaposlitvenih razlogov, ampak tudi za administrativne namene, vključno s socialnim varstvom, zdravstvom in ostalimi javnimi storitvami.

Kar zadeva trajanje veljavnosti dovoljenj, podatki kažejo, da je znaten odstotni delež dovoljenj za prebivanje in delovnih dovoljenj izdan za kratko obdobje ali sezonsko delo. To velja za naslednje države:

V Avstriji je bilo od vseh dovoljenj, dodeljenih državljanom EU-8 leta 2004, 87 % izdanih za obdobje do 6 mesecev (85 % v prvi polovici leta 2005), 12 % (14 % v letu 2005) za obdobje od 6 mesecev do 1 leta in 2 % (0 % leta 2005) za obdobje daljše od 1 leta.

V Nemčiji je bilo 95 % od približno 500.000 delovnih dovoljenj izdanih s časovnimi in drugimi omejitvami. 30. junija 2004 je bilo število zaposlenih državljanov EU-10, ki so v Nemčiji bivali dlje od strogo omejenega obdobja in ki so torej morali plačevati prispevke za socialno varnost, samo okoli 100.000 oziroma 0,2 % aktivnega prebivalstva.

Na Nizozemskem je bilo leta 2004 izdanih približno 24.000 dovoljenj. Vendar to zaradi velikega števila sezonskih delavcev ustreza samo okoli 13 000 »delovnim letom«.

V Italiji je bilo 76 % delovnih dovoljenj leta 2004 in 71 % leta 2005 izdanih sezonskim delavcem.

V Franciji je bilo leta 2004 izmed delovnih dovoljenj 74 % izdanih sezonskim delavcem, 11 % začasnim delavcem, 5 % delavcem, zaposlenim za nedoločen čas, in 10 % ostalim upravičencem.

V prvem četrtletju 2005 je bil delež aktivnega prebivalstva iz držav članic EU-10 v državah EU-15 precej majhen – od 1 % v Franciji in na Nizozemskem do 1,4 % v Avstriji in 2 % na Irskem. Poleg tega so te številke ostale stabilne v primerjavi z obdobjem dveh let pred širitvijo, tj. 1. četrtletje 2003 in 1. četrtletje 2004.

Tabela 16: Delež aktivnega prebivalstvo po državljanstvu v posameznih državah v obdobju 2003-2005 v %

Namembna država	Državljanstvo					
	EU 15			EU 10		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Belgija	5,4	5,8	5,8	0,2	0,2	0,2
Danska	1,0	1,1	1,1	:	:	:
Nemčija	2,7	2,6	2,8	:	:	0,7
Grčija	0,2	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4
Španija	1,1	1,2	1,2	0,2	0,2	0,2
Francija	1,9	2,1	1,9	0,1	0,1	0,1
Irska	3,4	3,3	3,0	:	:	2,0
Luksemburg	37,2	37,6	37,6	0,3	0,3	0,3
Nizozemska	1,5	1,5	1,4	0,1	0,1	0,1
Avstrija	1,7	1,8	1,9	0,7	0,8	1,4
Portugalska	0,3	0,4	0,4	:	:	:
Finska	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Švedska	2,2	2,2	2,3	0,2	0,2	0,2
V. Britanija	1,8	1,8	1,7	0,2	0,3	0,4
EU 15	2,0	2,1	2,1	0,2	0,2	0,4
EU 10	:	0,2	0,2	:	0,1	0,2
EU 25	1,9	1,7	1,7	0,1	0,1	0,3

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Opombe: ':' podatki niso na voljo ali niso zanesljivi zaradi majhne velikosti vzorca
Italija ni vključena, ker svojih podatkov ne razčlenjuje po državljanstvu

Prav tako je pomembno poudariti, da je v državah članicah EU-15 odstotni delež državljanov iz držav nečlanic EU znatno večji od deleža državljanov EU-10. To se lahko pojasni z zgodovinskimi razlogi in z dejstvom, da je priseljevanje iz držav EU-10 razmeroma novo oziroma ni zelo obsežno in da je preseljevanje iz držav nečlanic EU precej bolj pogost pojav kot mobilnost znotraj EU, znotraj držav EU-15 in EU-25.

Mobilnost delavcev je odvisna od dejavnikov v zvezi s pogoji ponudbe in povpraševanja. Pravzaprav prehodne ureditve lahko samo zavrejo prilagoditve trge dela, pri čemer obstaja nevarnost, da nastanejo stalni »pristranski« vzorci izbire smeri migriranja. Na splošno lahko omejitve v zvezi z dostopom do trga dela zvišajo stopnjo dela na črno. Če ga spremljajo še pomanjkljivosti pri izvajanju obstoječe zakonodaje Skupnosti, ima lahko ta pojav nezaželene socialne posledice tako za neprijavljene delavce kot tudi za delovno silo z urejenim statusom.

Tabela 17: Aktivno prebivalstvo po državljanstvu v posameznih državah v letu 2005 v %

Namembna država	Državljanstvo			
	Domače	EU 15	EU 10	Nedržavlj. EU
Belgija	91,3	5,8	0,2	2,8
Danska	96,4	1,1	:	2,4
Nemčija	89,5	2,8	0,7	7,0
Grčija	94,0	0,3	0,4	5,3
Španija	90,5	1,2	0,2	8,1
Francija	94,4	1,9	0,1	3,6
Irska	92,3	3,0	2,0	2,8
Luksemburg	57,9	37,6	0,3	4,2
Nizozemska	95,7	1,4	0,1	2,8
Avstrija	89,2	1,9	1,4	7,5
Portugalska	97,0	0,4	:	2,6
Finska	98,3	0,4	0,3	1,0
Švedska	94,8	2,3	0,2	2,7
V. Britanija	93,8	1,7	0,4	4,1
EU 15	92,4	2,1	0,4	5,1
EU 10	98,4	0,2	0,2	1,2
EU 25	93,7	1,7	0,3	4,3

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

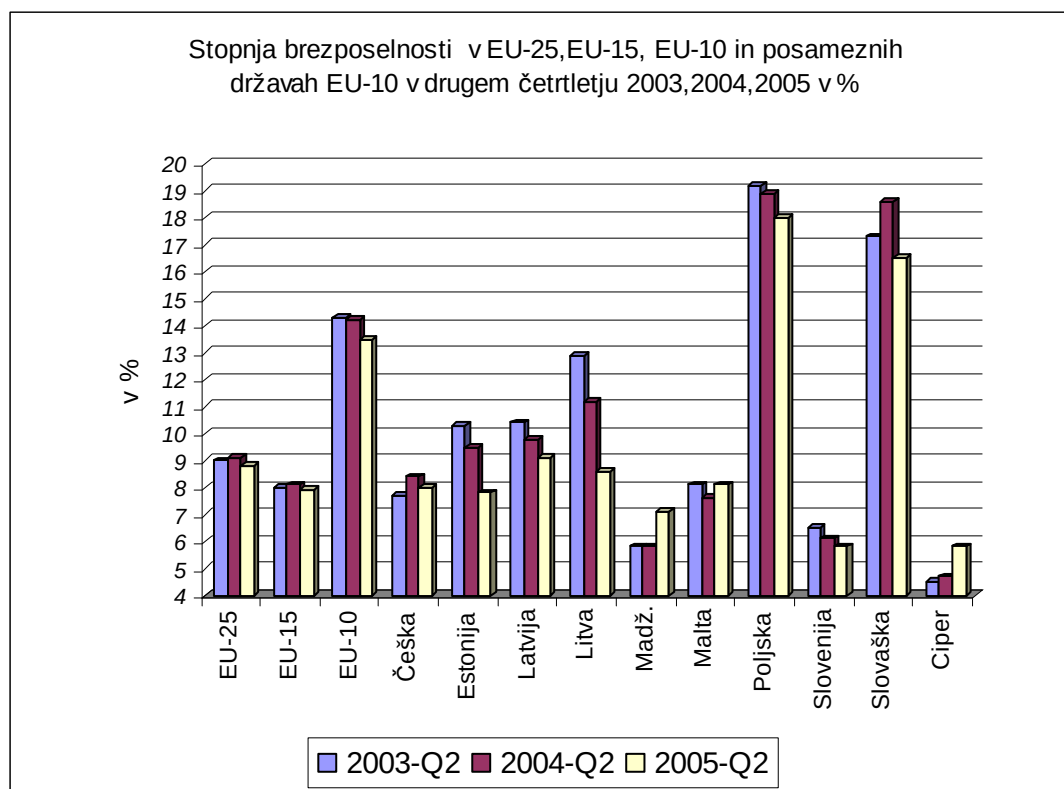
Opomba: ':' podatki niso na voljo ali niso zanesljivi zaradi majhne velikosti vzorca

Glede prehodnih ureditev podatki administrativnih virov ali raziskave o delovni sili kažejo, da ni neposredne povezave med obsegom mobilnosti delavcev iz držav članic EU-10 in obstoječimi prehodnimi ureditvami. Zlasti pritok v Veliko Britanijo in Švedsko, državi članici, ki nimata omejitev za delavce držav članic EU-8, je primerljiv, če ne celo nižji od tistega v države s prehodnimi ureditvami. Izkušnje nordijskih držav, ki imajo primerljive trge dela in gospodarsko uspešnost, to dokazujejo. Priseljevanje iz držav EU-8 na Norveško je znatno večje kot v vse ostale nordijske države skupaj, ki imajo ali nimajo prehodnih ureditev. Švedska nima omejitev, medtem ko jih Norveška, Danska in Finska in Islandija uporabljajo. Od slednjih držav imata Danska in Norveška bolj liberalen režim.

Od širitve je bil razvoj na trgu dela v državah članicah EU-8 spodbuden, pri čemer se je stopnja brezposelnosti v skoraj vseh državah znatno zmanjšala. To pomeni, da ne gre pričakovati povečanega pritiska za selitev iz držav članic EU-8, tudi zato, ker obeti za gospodarsko rast ostajajo dobri in ker znatno povečani strukturni skladi in skladi za razvoj podeželja začenjajo prinašati dobre rezultate pri pospeševanju gospodarske rasti in ustvarjanju delovnih mest.

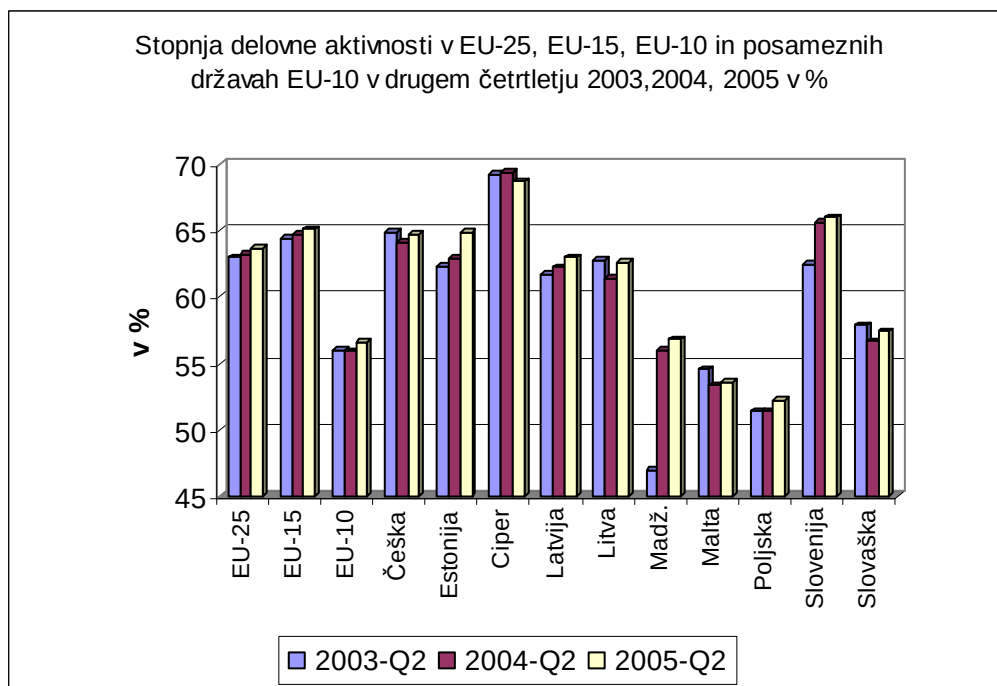
Učinki trga dela za državljane iz držav EU-10 v državah članicah EU-15 predstavljajo osrednji vidik za analizo. Za tiste države članice EU-15, za katere je na voljo dovolj statistično pomembnih podatkov.

Slika 13: Stopnja brezposelnosti v EU-25, EU-15, EU-10 in posameznih državah EU-10

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Slika 14: Stopnja delovne aktivnosti v EU-25, EU-15, EU-10 in posameznih državah EU-10

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Stopnja delovne aktivnosti je zelo različna v posameznih državah. Najvišje stopnje aktivnosti imajo Danska, Nizozemska, Švedska in Velika Britanija, najnižje pa imajo Poljska, Slovaška in Madžarska. V opazovanem obdobju pa je v večini držav prišlo do dvigovanja stopnje zaposlenosti.

S priključitvijo desetih novih članic k EU so se pojavila vprašanja, kako razvit je njihov trg dela in kako se lahko prilagajajo ekonomskim spremembam. Delodajalci so v konkurenčnem okolju začeli uvajati nove oblike zaposlovanja in dela, od pogodb za določen čas, samozaposlovanja, posredovanih delavcev, do dela s skrajšanim delovnim časom. Ponekod delodajalci od zaposlenega pričakujejo, da si namesto stalne zaposlitve uredijo status samozaposlene osebe. To prinaša delavcem kar nekaj slabosti, med drugim jih delodajalec ne obravnava več kot zaposlene, pač pa kot poslovne enote, zato izgubijo vse delavske pravice, ki so jih morda imeli kot zaposleni. Delavci podležejo pritiskom zaradi velike brezposelnosti in majhne pogajalske moči. V novih članicah dosegajo fleksibilnost na trgu dela v veliki meri s pogodbami za določen čas, kar je za številne delavce velika sprememba, saj so bili marsikje navajeni na delo za nedoločen čas. Nova oblika zaposlovanja v novih članicah so zaposlovalne agencije, ki posredujejo delavce podjetjem. Najpogostejša oblika fleksibilnosti v novih državah članicah pa je samozaposlovanje, tako je leta 2003 na Poljskem delalo 23 % delavcev, 17 % v Litvi in 13 % na Madžarskem, medtem ko je evropsko povprečje 14 %. Delo s skrajšanim delovnim časom v nasprotju z drugimi fleksibilnimi oblikami v novih državah članicah ni tako razširjeno. Delodajalci ga uporabljajo pri zaposlovanju upokojencev, invalidov, začetnikov in brezposelnih

Stopnja delovne aktivnosti je ključni kazalec trga dela, ponavadi imajo državljani držav članic EU-10 takšne stopnje delovne aktivnosti v vsaki državi, ki so primerljive s stopnjami posameznikov, ki so državljani te države in drugih držav EU-15. Poleg tega so te večinoma višje kot za nedržavljanke EU. Na Irskem, v Španiji in Veliki Britaniji imajo državljani EU-10 celo višje stopnje zaposlenosti kot njihovi domači delavci. Iz tega je razvidno, da državljani EU-10 v vsaki državi članici pozitivno prispevajo k splošni uspešnosti trga dela, trajni gospodarski rasti in stanju javnih financ.

Tabela 18: Stopnja delovne aktivnosti po državljanstvu v posameznih državah leta 2004 in 2005 v %

Namembna država	2004	2005			
		Državljanstvo			
	EU 10	Domače	EU 15	EU 10	Nedržavlj. EU
Belgija	64	62	60	55	35
Nemčija	:	67	68	51	48
Grčija	47	60	53	47	71
Španija	68	62	64	78	71
Francija	61	64	69	62	44
Irska	:	67	69	85	57
Nizozemska	63	74	76	64	41
Avstrija	58	69	72	66	60
Finska	67	69	67	55	45
Švedska	62	74	73	62	45
V. Britanija	72	72	69	75	58
EU 15	59	67	68	62	55
EU 10	:	57	59	68	63
EU 25	59	65	67	62	55

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Opomba (:): podatki niso na voljo zaradi majhne velikosti vzorca

Zanimivo je dejstvo, da se je od širitve stopnja delovne aktivnosti državljanov EU-10 v številnih državah članicah EU-15, vključno s Španijo, Francijo, Nizozemsko, Avstrijo in Veliko Britanijo, povečala, v nekaterih primerih kar precej. To bi lahko pojasnili z dvema dejavnikoma:

- širitev je morda pomagala razkriti del sive ekonomije, kjer so delali prej neprijavljeni delavci iz držav EU-10, z znanimi pozitivnimi učinki, kot je večja usklajenost z zakonskimi delovnimi standardi, boljša socialna kohezija po zaslugi manjšega tveganja za marginalizacijo vpletenih in večji dohodki države iz naslova davkov in prispevkov za socialno varnost. To pomeni tudi, da bi bilo lahko povečanje mobilnosti delavcev iz držav članic EU-10 zaradi širitve morda celo manjše kot kažejo podatki,
- do dejanskega izboljšanja stopnje zaposlenosti državljanov EU-10 po širitvi je morda prišlo zaradi spremembe odnosa delodajalcev, boljših priložnosti za ustanovitev podjetij, boljše ozaveščenosti in pravne ureditve.

Dimenzija pojava mobilnosti delavcev ni edino vključno vprašanje, pomembno je tudi, ali delavci EU-zamenjujejo domače delavce in se potegujejo za podobna delovna mesta ali imajo dopolnjevalno vlogo. Sektorska sestava delovne sile kaže, da se sestava nacionalne delovne sile v letih 2003, 2004 in 2005 ni veliko spremenila, kar kaže na to, da omejen pritok delovne sile iz držav članic EU-10 ni izrinil nacionalnih delavcev, kljub temu se ne da izključiti, da ima v nekaterih primerih priseljevanje iz držav EU-10 določen vpliv na regionalni ali poklicni

ravni. Domačih delavcev je sorazmerno več v storitvenem sektorju in zlasti v javni upravi, šolstvu, zdravstvu in medtem ko so delavci iz držav članic EU-10 sorazmerno bolje zastopani v gradbenem sektorju. Podatki torej kažejo, da ima mobilnost iz držav članic EU-10 v EU-15 pozitivne učinke za trge dela, tako da ublaži pomanjkanje delovne sile na nekaterih področjih. Ustvarijo se lahko nova delovna mesta, na primer v gradbeništvu in sektorjih storitev za dom in gostinski dejavnosti, ki se jih drugače v nekaterih državah ne bi zasedlo. Visoko usposobljeni delavci iz držav članic EU-10 lahko s pomočjo kopičenja človeškega kapitala pripomorejo k ustanavljanju podjetij in dolgoročni rasti. Spodbujanje človeškega kapitala in vseživljenjskega učenja je ena od najpomembnejših dimenzij kohezijske politike. Poveča se lahko tudi učinkovitost trga dela, ker se tuji delavci ponavadi bolje prilagajajo na regionalne razlike v gospodarskih priložnostih. Pred drugo fazo prehodnih ureditev je bilo v veljavi veliko različnih nacionalnih pravnih sistemov za dostop do trgov dela držav EU-15. Države, ki so popolnoma odprle svoje trge dela, so bile optimistične glede rezultatov te odločitve, medtem ko nekatere od tistih, ki so obdržale omejitve, poudarjale njihovo uporabnost in zlasti navajale nacionalne okoliščine.

Sklepi na podlagi statističnih analiz nacionalnih podatkov:

- *mobilnost delavcev med državami EU-10 in EU-15 je bila zelo omejena in enostavno ni dovolj obsežna, da bi na splošno vplivala na trg dela EU, poleg tega je bila mobilnost delavcev iz držav članic EU-10 v države članice EU-15 in med državami članicami EU-10 v glavnem zanemarljiva;*
- *odstotni delež državljanov EU-10 v domačem prebivalstvu vsake države članice EU-15 je bil pred širitvijo in po njen razmeroma stabilen, povečal se je le v Veliki Britaniji ter nekoliko v Avstriji in na Irskem, vendar pa v Avstriji podatki kažejo, da se je število državljanov EU-8 leta 2005 stabiliziralo;*
- *ni nobenih podatkov, ki bi kazali na neposredno povezavo med stopnjo mobilnosti delavcev iz držav članic EU-10 in obstoječimi prehodnimi ureditvami, mobilnost delavcev je odvisna od dejavnikov v zvezi s pogoji ponudbe in povpraševanja, pravzaprav lahko prehodne ureditve samo zavrejo prilagoditve trga dela;*
- *stopnja zaposlenosti državljanov EU-10 v državah članicah EU-15 je podobna stopnji zaposlenosti domačih državljanov in je celo višja v nekaterih državah;*
- *migracijski tokovi po širitvi so imeli pozitivne učinke na gospodarstva držav članic EU-15, državljani EU-10 so pozitivno prispevali k splošni uspešnosti trga dela, trajni gospodarski rasti in boljšemu stanju javnih financ;*
- *stopnja zaposlenosti se je po širitvi v številnih državah povečala, širitev je pomagala formalno urediti sivo ekonomijo, kjer so delali prej neprijavljeni delavci iz držav EU-10, obveščenosti in pravne ureditve;*
- *sektorska sestava nacionalne delovne sile EU-15 se od širitve ni veliko spremenila, kar kaže na to, da omejen pritok delovne sile iz držav članic EU-10 ni izrinil nacionalnih delavcev, državljani EU-10 imajo dopolnjevalno vlogo, pripomorejo k dolgoročni rasti s pomočjo kopičenja človeškega kapitala (Komisija evropskih skupnosti, 2006).*

4.3.4. Druga faza omejevanja prostega pritoka delavcev

Komisija je pozivala države članice, da pri pripravi in objavi obvestil glede njihovih namer za drugo fazo ne samo ustrezno upoštevajo statistične podatke, ampak da tudi na svoje državljane naslovijo pozitivno sporočilo v zvezi z obeti prostega pretoka delovne sile po vsej EU.

Na seji Skupine na visoki ravni septembra 2005 je bila večina socialnih partnerjev za ukinitve omejitev v zvezi z dostopom do trgov dela. Socialni partnerji so pozvali svoje nacionalne organe, da se z njimi posvetujejo v zvezi z njihovimi stališči za drugo obdobje. Mnogi so poudarili, da bi omejitve lahko vplivale na odložitev nujno potrebnih reform tako na trgih dela držav EU-15 kot EU-8. Socialni partnerji so ob priznavanju, da so bili migracijski tokovi iz držav EU-8 v države EU-15 skromni, odločno poudarili, da se je potrebno izogibati krčenju delovnih standardov in socialnemu dumpingu. Prav tako so poudarili, da omejitve zakonitega dela dejansko povzročajo širjenje dela na črno, t.i. samozaposlovanja ter navideznih ponudnikov storitev in oddaje del podizvajalcem. Ugotovljen so bile tudi pomanjkljivosti pri izvajanju zakonodaje Skupnosti ter zlasti direktive o napotnih delavcih. Velika večina socialnih partnerjev se je izrekla v prid odpravi omejitev, da bi vsi imeli enake pogoje.

Izmed tistih držav članic EU-15, ki so uporabljajo omejitve, so nekatere povedale, da so jim omejitve omogočale upravljanje migracij iz sosednjih držav članic EU-8. Dve državi članici sta menili, da so ukrepi v bližnji prihodnosti nujni ob upoštevanju nacionalne absorpcijske sposobnosti, potrebe po vključevanju vseh migrantov, vključno s tistimi iz nečlanic EU, in spremljevalnih notranjih strukturnih reformah. Kljub temu je bilo ugotovljeno, da so omejitve lahko spodbudile državljane EU-8, da iščejo druge načine za izvajanje gospodarske dejavnosti v državah članicah EU-15, kar se odraža v izredno velikem pritoku napotnih delavcev ali delavcev, ki trdijo, da so samozaposelni. Kar zadeva države članice EU-8, so vse pozvale k odpravi omejitev. Poudarile so temeljno pravico svojih državljanov, da se kot delavci prosto gibljejo v državah EU-25 in opozorile na statistično dejstvo, da njihovi državljani sploh niso preplavili trgov dela države EU-15, niti niso povzročili povečanja stroškov za socialno varstvo s strani držav članic EU-15. Poudarile so tudi vlogo njihovih državljanov pri ublažitvi težav, ki so nastale zaradi starajoče se delovne sile v državah EU-15. Po ugotovitvah komisije so imele omejitve pri dostopu na trge dela skromen vpliv na migracijska gibanja iz EU-8 v EU-15. Največjo težo imajo pogoji ponudbe in povpraševanja na trgih dela v posameznih državah. Kakršno koli odločitev bodo države članice sprejele na tej stopnji, se bodo morale pripraviti na odprtje svojih trgov dela, da bi izpolnile svoje obveznosti v okviru pogodb. Namen prehodnih ukrepov je, da se jim omogoči, da se čim prej pripravijo na dosego tega končnega in nepreklicnega cilja.

Na Finskem, Portugalskem, v Španiji in v Grčiji se bodo delavci iz EU-8 po 1. maju 2006 lahko zaposlovali brez omejitev. Špansko odločitev o odprtju španskega trga dela za iskalce zaposlitev iz novih članic EU pa je vlada pojasnila z besedami, da bo uveljavitev ukrepa pozitivno vplivala na španska podjetja in gospodarstvo. Španska vlada meni, da mobilnost delovne sile velja za ključni dejavnik na področjih rasti in zaposlovanja, na katere se

osredotoča lizbonska strategija in s političnega in socialnega vidika tvori eno od prvin, ki osmišljajo evropski narod. Španija laže kot katera koli država razume, kako pomembno je za nove države članice, da čim prej dosežejo priznanje načela mobilnosti delovne sile. Španija je morala ob priključitvi EU sprejeti prehodno obdobje sedmih let, ki se je kasneje skrajšalo za eno leto in se zaključilo konec leta 1991. V naslednjih letih je bil neto pritok delovne sile takratnih desetih držav članic na ozemlje Španije večji od odhoda domačih delavcev iz Španije. Španija je bila država, ki je privabila izseljence in državljane drugih držav Unije. Temeljita gospodarska in družbena preobrazba Španije v zadnjih letih jo uvršča v državo članico Unije, ki trenutno omogoča več zaposlitvenih možnosti in rast priseljenega prebivalstva. Vlada se pri tem trudi nuditi zakonito jamstvo in socialne ugodnosti vsem delavcem in njihovim družinam. V tem smislu vidi španska vlada приход delovne sile iz novih držav članic kot dinamičen dejavnik gospodarstva in družbe.

Predlog za končanje obdobja omejevanja prostega pretoka delovne sile iz novih držav članic je Finska vlada sprejela na podlagi poročila o stanju na trgu dela, ki je pokazalo, da je bila mobilnost delavcev iz EU-8 manjša od pričakovanj, z izjemo Velike Britanije in Irske, v primeru katerih je šlo za odzive na povpraševanje na trgu dela. Finska vlada se je obenem tudi odločila, da omejitev za delovno silo iz Bolgarije in Romunije, ki naj bi skladno z načrti v EU vstopile leta 2007 sploh ne bo uvedla.

Avstrija je svojo odločitev pojasnila s podatki, po katerih naj bi bil v Avstriji zaposlen že sorazmerno visok delež tujcev, nadaljevanje omejitev je utemeljila z bližino novink EU-8 in omejeno zmogljivostjo avstrijskega trga dela. Kljub temu je v zadnjih dveh letih že omilila pogoje za zaposlovanje delavcev iz tretjih držav, z Madžarsko in Češko je sklenila dvostranska sporazuma.

Belgija je s 1. majem 2006 delno sprostila omejitve za dostop državljanov EU-8 na njen trg dela. Delavce iz teh držav bo v državo spuščala upoštevajoč pomanjkanje delovne sile v posameznih sektorjih. Belgijska vlada je naročila regijam naj sestavijo seznam poklicev, ki jih najbolj primanjkuje. Bruseljska regija je zaprosila za privilegirano obravnavo medicinskih sester, inštalaterjev, električarjev, mehanikov, gradbenikov, arhitektov, računovodij in računalniških strokovnjakov iz EU-8. Zahtevani profili naj bi delovno dovoljenj dobili po hitrem postopku v roku petih dni. Belgija je ena izmed držav, ki so se odločile da omejitve ne bodo popolnoma ukinile jih bodo pa nekoliko omilile. V takšno odločitev so belgijsko vlado prisilili delavski sindikati, ki se ob prilivu delavcev iz EU-8 bojijo znižanja plač in pomanjkanje dela za Belgijce, medtem ko so skupine delodajalcev dosegle delno sprostitev omejitev. Ta naj bi doprinesla k odpravi dela na črno.

Luksemburška vlada se je odločila, da bo tudi v prihodnje ohranila omejitve dostopa do nacionalnega trga dela za delavce iz novih držav članic EU. Določena izjema bodo le trije sektorji, kjer primanjkuje delavcev, in sicer kmetijstvo, vinogradništvo in hotelirstvo. V teh sektorjih bo moč avtomatično dobiti dovoljenje za delo. Vlada se je za podaljšanje omejitev po izteku prve faze prehodnega obdobja odločila zaradi težkih razmer na nacionalnem trgu

dela. Luksemburg se sooča z visoko brezposelnostjo – v začetki leta 2006 je bilo brez dela 6,5 odstotka aktivne populacije, vlada pa je izdala v lanskem letu 500 dovoljenj za delo delavcem iz novih držav članic EU. Luksemburg bo tako omejitve za delo ohranjal naslednja tri leta, hkrati pa namerava nekoliko olajšati postopke za pridobivanje dovoljenj za delo, predvsem naj bi ti postali krajši.

Danska je sporočila, da bo še za tri leta podaljšala omejitve za zaposlovanje delavcev iz EU-8. Na podlagi političnega sporazuma, ki so ga sklenile danske politične stranke, država sicer načrtuje nadaljnjo liberalizacijo trga delovne sile, s čimer naj bi delavcem iz EU-8 olajšala iskanje zaposlitve. V skladu s političnim sporazumom bo danska vlada s posebnimi pobudami pomagala podjetjem zaposlovati tuje delavce v sektorjih, kjer primanjkuje domače delovne sile. Nekatera podjetja bodo lahko v skladu s temi pobudami pridobila posebna dovoljenja za zaposlovanje delavcev iz EU-8, ne da bi jim bilo treba zaprositi za delovno dovoljenje za vsakega delavca posebej. Delavci iz EU-8 se bodo ob tem po novem lahko zaposlili tudi za skrajšan delovni čas, in sicer za najmanj 30 ur tedensko. Študenti iz EU-8 bodo imeli enake možnosti zaposlovanja kot študenti iz drugih držav članic. Zaposleni pa bodo lahko opravljali svoje delo, medtem ko bodo oblasti preučevale njegovo prošnjo za delovno dovoljenje, predvidevajo nove pobude danske vlade, ki vključujejo tudi preprečevanje dela na črno. Danski državni svet za zaposlovanje pa bo vsaj enkrat na leto ovrednotil razvoj na trgu dela.

Francija je napovedala postopno in nadzorovano odpiranje svojega trga dela za delavce iz novih, srednje- in vzhodnoevropskih držav članic EU, predvsem v sektorjih, kjer se sooča s pomanjkanjem delavcev. Francoski sindikati v veliki večini podpirajo ukinitve omejitev na dostop do trga dela za delovno silo iz novih članic. Med sektorji, ki naj bi jih pestilo pomanjkanje delovne sile, pa so v ospredju socialna in zdravstvena oskrba, hotelirstvo, gostinstvo, gradbeništvo, promet, kmetijstvo, strojništvo in predelovalna industrija.

Italija je potrdila, da vsaj še dve leti ne bo odprla trga dela za državljane EU-8. Slovenija si z Italijo prizadeva skleniti dvostranski sporazum, ki bi našim državljanom omogočal lažje zaposlovanje, predvsem prebivalcem obmejnih območij.

Nizozemska je sporočila, da bo z začetkom leta 2007 odprla trg dela za državljane EU-8. Omejitve, ki jih je uvedla ob zadnji širitvi, bo začela sproščati s 1. januarjem 2007, ko bodo pričeli delavce iz EU-8 na Nizozemskem obravnavati enako kot nizozemske delavce. Do prihodnjega leta bodo delavci iz EU-8 še naprej potrebovali delovno dovoljenje, a bo postopek pridobivanja teh dovoljenj lažji. Ukrepe za omejitev prostega prehoda delavcev bi Nizozemska v skladu s pristopno pogodbo lahko podaljšala še za naslednje triletno obdobje, vendar je po oceni nizozemske vlade prost pretok delavcev neizogiben. Nizozemska vlada pričakuje, da bo možnost zaposlovanja na Nizozemskem ob sprostitev trga dela dejansko izkoristilo le omejeno število delavcev iz EU-8. Pri tem se sklicuje na dejstvo, da naj bi v prvem letu po sprostitev trga dela na Nizozemskem delo poiskalo med 53.000 in 63.000 delavcev iz EU-8. V celoti naj bi novi delavci predstavljali med 0,4 in 0,5 odstotka celotne delovne sile.

Po mnenju nemške vlade ni mogoče pozitivnih izkušenj Velike Britanije, Švedske in Irske prenesti v Nemčijo. Odprava omejitev v Nemčiji, ki ima pet milijonov brezposelnih oseb, bi bila »nerazumna in nesprejemljiva«, poleg tega ima Nemčija pred vrati Poljsko. V Nemčiji so tuji delavci iz držav EU-8 zastopani v vseh sektorjih gospodarstva, v večji meri so zastopani proizvodni dejavnosti, gradbeništvu, čiščenju, kmetijskih dejavnostih, edine izjeme so javne službe, bančni in finančni sektor, kjer so tujci zastopani v zelo majhni meri.

Število tujcev, ki se uvrščajo v kategorijo samozaposlenih delavcev, je močno naraslo v zadnjih letih, leta 2004 je to število doseglo 274.000 delavcev. Vendar naj bi kar polovica vseh tako imenovanih samozaposlenih delavcev ne imela nobene samozaposlitve. Takšna rešitev, da si tuji delavci uredijo status samozaposlene osebe, kaže na pomanjkanju drugih možnosti na trgu dela.

Strah, da bi migranti utegnili imeti negativen vpliv na plače, je eden temeljnih razlogov za nenaklonjenost sindikatov do večjih imigracij. Kljub temu da večina raziskav, opravljenih za nemški trg delovne sile, kaže, da je negativen vpliv migrantov na plače zelo majhen, v nekaterih primerih pa je ta vpliv celo pozitiven. Tuji delavci naj bi vplivali predvsem na plače nizkokvalificiranih delavcev, vendar je ta vpliv zelo majhen (povečanje tujih delavcev za 1 % vodi k znižanju plač nizkokvalificiranih delavcev za 0,02 %), hkrati pa pride do rahlega povečanja plač kvalificiranih delavcev. Raziskave v Nemčiji so potrdile, da imigrantski delavci nimajo večjega vpliva na zaposlenost ali na plače oziroma da je njihov vpliv zanemarljiv. Druge raziskave kažejo, da tujci, ki živijo v Nemčiji manj kot deset let, predstavljajo neto breme za državo, vendar pa celotna številka, ki jo imigranti prispevajo pomeni veliko olajšanje za javne finance, saj znaša preko 15 milijard evrov letno.

Spomladi 2005 je kontroveržno vprašanje o vplivu imigrantov na plače zopet postalo del političnih vprašanj. Kljub temu da je državljanom držav EU-8 onemogočen prost dostop na nemški trg dela za določeno obdobje, so ti že našli vrsto načinov, s katerimi je mogoče zaobiti predpise. Primer za to je veliko število mesarjev, delavcev v kmetijstvu in gradbenih delavcev iz držav EU-8, ki se na nemškem trgu pojavljajo kot samozaposlene osebe in tako ponujajo svoje usluge. Skoraj vsi, ki so se pojavili kot samozaposleni, delajo kot zaposleni pri nekom drugem. Za svoje delo prejemajo tudi 9,50 evra na uro, kar je znatno manj kot zahtevajo za svoje delo nemški delavci. To je vodilo do izrivanja domačih delavcev in k propadanju določenih podjetij. Vzpodbudilo je zahteve, da se določijo minimalne plače v nekaterih ključnih sektorjih, z namenom, da se prepreči, da bi na novo prihajajoči delavci zniževali ceno dela v posameznih panogah. Tako je prišlo do pogovorov za določitev minimalne plače s strani sindikatov in zaposlenih v gradbeništvu.

Pojavila so se vprašanja, ali so vse skupine delavcev na boljšem zaradi imigrantov oziroma katere so tiste skupine delavcev v Nemčiji, katerim imigranti najbolj koristijo in katerim skupinam najbolj škodijo. Največ škode naj bi imeli tisti delavci, ki tekmujejo z novimi imigrantskimi delavci za delo, stanovanja in javne storitve. Skupina nizko kvalificiranih delavcev je tista, ki naj bi imela največ škode zaradi novih tujih delavcev. Medtem ko je

skupina ki razpolaga s komplementarnimi proizvodnimi faktorji, kot sta kapital in know-how, tista, ki naj bi imela največ koristi s prihodom tujih delavcev.

Januarja 2005 je število brezposelnih oseb v Nemčiji preseglo pet milijonov. Visoka stopnja brezposelnosti je vsekakor ovira pri razumevanju javnosti odnosa med potrebami trga dela in novimi imigranti. Kljub temu pa vprašanje novih imigrantov ne bi smelo biti izrazito negativno obarvano zaradi visoke stopnje brezposelnosti. Zagovorniki imigrantske politike poudarjajo dva vidika, zaradi katerih je potrebno kljub visoki stopnji brezposelnosti vzdrževati selektivno imigrantsko politiko. Prvi vzrok je demografska situacija in staranje prebivalstva, drugi razlog pa se nanaša na pokrivanje primanjkljajev na trgu dela. Staranje prebivalstva vodi k upadanju potenciala nemškega trga dela, naraščanju deleža starejših oseb in zmanjševanju deleža aktivnega prebivalstva. Danes je v Nemčiji sprejeto mnenje, da tudi zelo selektivna imigrantska politika sama ne more biti rešitev za vse demografske težave. Potrebna je strategija sestavljena iz različnih ukrepov, kot so dvigovanje starostne meje za upokojevanje, zmanjševanje možnosti za zgodnje upokojevanje, povečevanje sodelovanja žensk na trgu dela, podaljševanje celotnega delovnega obdobja posameznika, krajšanje izobraževanja v srednjih šolah in pospeševanje izobraževanja na ravni univerze. Imigracijska politika bi morala biti pomemben del strategije reševanja demografskih težav, vendar še ni prišlo do uveljavljanja sistematične imigracijske politike, ki bi upoštevala demografske potrebe. V okviru sedanje imigracijske politike v Nemčiji niso upoštevani demografski vidiki. Kljub visoki brezposelnosti ostajajo primanjkljaji na trgu delovne sile, v posameznih poklicih, regijah in službah. Visoka stopnja brezposelnosti je predvsem med nekvalificiranimi in nizko kvalificiranimi delavci, tako, da ne obstaja večja potreba po nizko kvalificirani delovni sili. Imigrantska politika ki bi učinkovito pokrila potrebe trga dela bi morala letno sprejeti vsaj 225 tisoč delavcev, od tega 35 % visoko izobraženih visoko kvalificiranih delavcev s posebnimi znanji, 50 % kvalificiranih in izkušenih delavcev in samo 15 % nizko kvalificiranih delavcev. Sedanja obstoječa sestava kvalifikacij imigrantskih delavcev bi morala biti temeljito spremenjena, da bi dosegli pozitivne učinke na trgu dela. Trenutna sestava imigrantskih delavcev je precej drugačna od zaželenne, saj jo sestavlja 63 % nizko kvalificiranih delavcev, 33 % polkvalificiranih in samo 4 % visoko kvalificiranih delavcev.

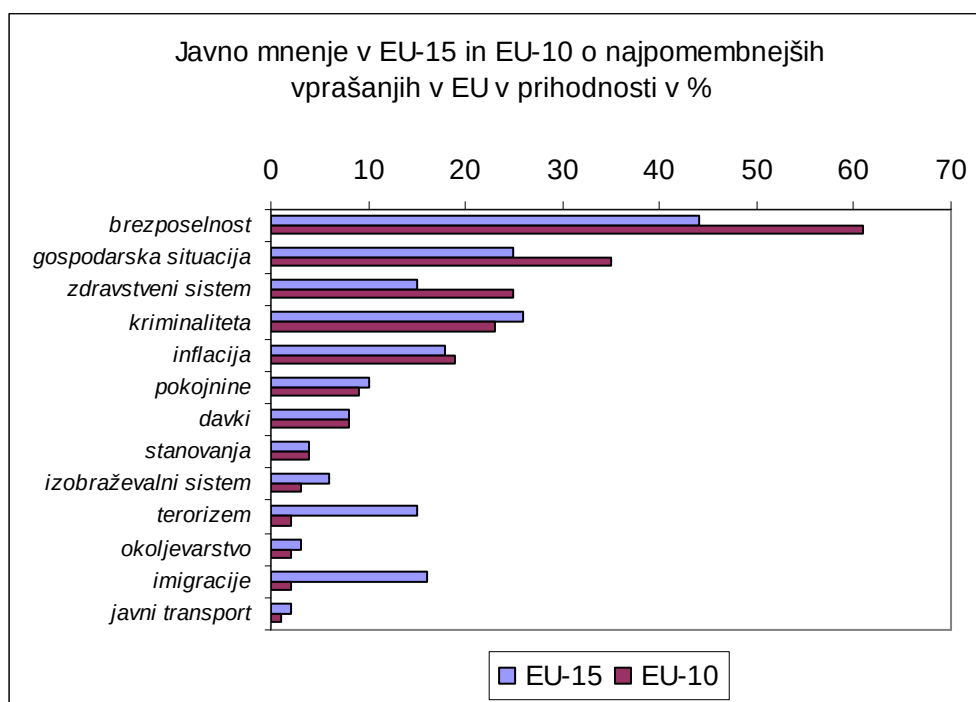
Primanjkljaje na trgu dela je težko definirati oziroma napovedati ravno zaradi časovnih zamikov med prepoznavanjem primanjkljaja, definiranjem in zagotavljanjem potrebnih delavcev. Kljub visoki stopnji brezposelnosti in visoki stopnji dolgotrajne brezposelnosti pa je v Nemčiji ves čas prisotna tudi potreba po nizko kvalificiranih imigrantskih delavcih. Brezposelni nemški delavci se ne odločijo za delo v nizko produktivnih in slabo plačanih poklicih na dnu socialne lestvice. Imigrantski delavci, ki nimajo dostopa do socialnih pomoči in nadomestil za brezposelnost, pa so prisiljeni sprejemati dela s slabšimi pogoji. Na ta način imigrantski delavci pomagajo pri vzdrževanju določenih segmentov industrije z nizko produktivnostjo in tako preprečujejo, da bi se ti segmenti industrije selili v države s cenejšo delovno silo. Nizko kvalificirani imigrantski delavci v tem primeru niso nadomestni domačim delavcem oziroma jih ne izrivajo, saj ne tekmujejo z njimi za ista delovna mesta. Pomembna skupina med nemškimi imigrantskimi delavci so sezonski delavci. Ta skupina predstavlja

komplementaren del nemške delovne sile, ne zgolj zaradi pomanjkanja pripravljenosti domačih delavcev za sezonska dela, temveč tudi zaradi dejstva, da pomembno prispevajo v določenih sektorjih gospodarstva, zlasti v kmetijstvu in turizmu. Nemški predpisi omogočajo sezonskim delavcem delo za določeno obdobje. Delovna dovoljenja, ki se izdajajo za sezonska dela na osnovi predpisov iz devetdesetih let, omogočajo določene izjeme. Število izdanih delovnih dovoljenj za sezonska dela naj bi predstavljalo zgolj vrh ledene gore, saj se ocenjuje, da veliko število sezonskih delavcev v omenjenih sektorjih dela brez veljavnih delovnih dovoljenj. Ne glede na javno mnenje ostajajo primanjkljaji tako v sektorjih nizko kvalificiranih in visoko kvalificiranih delavcev. Leta 2005 je Nemčija pričela z zmanjševanjem socialnih pomoči za brezposelne, kar naj bi ustvarilo pritisk za domače delavce, da sprejemajo tudi nizko plačana dela, kar bi posredno zmanjšalo potrebe po sprejemanju novih imigrantskih delavcev na trg dela (Niessen, 2005).

5. UREJANJE MIGRACIJ

Evropa je bila v zadnjih desetletjih usmerjena predvsem k omejitvam in preprečevanju migracij. Danes so države EU zaskrbljen zaradi vzdržnosti njihovih socialnih modelov, stagniranjem gospodarstva, visokih stopenj brezposelnosti, pomanjkanja visokokvalificiranih kadrov in staranja prebivalstva.

Slika 15: Javno mnenje v EU-15 in EU-10 o najpomembnejših vprašanjih v prihodnosti

Vir: European Commission, julij 2004

Opomba: Candidate Countries Eurobarometer, 2004

Vprašanje: Kateri dve vprašanji sta v tem trenutku najpomembnejši za vašo državo?

Državljeni novih držav članic so najbolj zaskrbljeni zaradi brezposelnosti (61 %), ekonomske situacije (35 %), in zdravstvenega sistema (25 %) v lastni državi. Vprašanja v zvezi z izobraževalnim sistemom (3 %), terorizmom (2 %), okoljevarstvom (2 %), migracijami (2 %) in javnim transportom se jim zdijo manj pomembna. Državljeni EU-15 prav tako menijo, da so trenutno najpomembnejša vprašanja brezposelnost (44 %), gospodarska situacija (25 %) in kriminaliteta (26 %). Zanimivo je, da kar 16 odstotkov državljanov EU-15 meni, da so vprašanja v zvezi z imigranti zelo pomembna, kar menita samo 2 % državljanov EU-10.

Migracije so se začele pojavljati tudi kot tema v zunanjih politikah posameznih držav. Zanimivi sta predvsem dve temi: prispevek in vpliv migrantov na njihovo izvirno okolje, ki ga imajo zaradi pošiljanja denarja in prenosa znanja, ter na drugi strani odliv človeških virov. Obe temi sta pomembni, vendar posamezne države še niso razvile popolnoma jasnih stališč. Odliv prebivalstva se navadno označuje kot negativna posledica, predvsem kadar gre za visoko izobražene posameznike in države v razvoju. Prav tako pa se tega problema močno zavedajo in bojijo tudi evropske države. Predvsem »nove« države članice se bojijo, da bodo njihovi mladi in visoko izobraženi kadri poskušali poiskati svoje delovno mesto v »starih« državah EU. Ta pojav pa močno skrbi stare članice EU, saj njihovi domači visoko izobraženi kadri odhajajo drugam. Beg možganov se velikokrat pojavlja v argumentih proti migracijam, vendar pa je na drugi strani vedno vprašanje pravic posameznika in osebne svobode.

Razumevanje ekonomske potrebe po imigrantih je zelo različno od države do države. Nekatere države poudarjajo, da so imigranti nujni za gospodarstvo in razvoj posamezne države, medtem ko druge države imigrantov ne želijo zaradi domače ekonomske stagnacije ali visoke stopnje brezposelnosti. Argumenti v prid migracijam govorijo o tem, da so le-te nujne za trajnostni razvoj ekonomije, za rast, inovacije ter za zapolnjevanje potreb na trgu dela, zapolnjevanje potreb po posebnih znanjih. Preko migracij se povečuje in izboljšuje človeški kapital, preko ostalih prispevkov lahko ugodno vplivajo na splošno blaginjo. Argumenti proti migracijam trdijo, da migracije lahko odlagajo modernizacijo ekonomije, povečujejo stopnjo brezposelnosti ter ustvarjajo ugodno klimo za socialni dumping.

Državljeni EU-15 so na vprašanje o tem, katera bo najpomembnejša tema pri naslednjih volitvah, na prvo mesto postavili vprašanje zaposlovanja, na drugem mestu je vprašanje varnosti, tretje najpomembnejše pa je vprašanje o imigrantih. Med posameznimi državami obstajajo velike razlike, tako so Britanci najbolj zaskrbljeni zaradi vprašanj povezanih z imigranti, kar 62 odstotkov, sledijo jim Španci s 53 odstotki. Francozi so najbolj zaskrbljeni zaradi brezposelnosti - kar 78 odstotkov in samo 34 odstotkov jih je izbralo probleme povezane z migracijami. Portugalci in Finci so najmanj zaskrbljeni zaradi imigrantov, samo 22 odstotkov.

Slika 16: Javno mnenje v EU-15 o najpomembnejših vprašanjih pri naslednjih volitvah v %

Vir: European Comission, julij 2004

Opomba: Standard Eurobarometer 61, marec, 2004

Na vprašanje, ali je vloga EU pri urejanju migracij pozitivna ali negativna, je kar 40 odstotkov državljanov EU-15 ocenilo negativno vpliv EU pri urejanju migracij in samo 24 odstotkov jih je menilo, da je vloga EU pozitivna (Standard Eurobarometer 61, marec 2004).

5.1. Prepoznavanje primanjkljajev na trgu dela

Ocene o ekonomskih učinkih migracij so v nekaterih državah bolj pozitivne in v drugih bolj negativne. Iz poročil številnih držav je razvidno, da države uvajajo restriktivne ukrepe poleg ukrepov, ki naj bi pritegnili nove migrante. Restriktivni ukrepi se nanašajo na begunce, iskalce azila in družinske člane. Za to skupino migrantov se smatra, da predstavljajo breme za družbo in jih je težko integrirati. Ukrepi za privabljanje novih migrantov pa na kvalificirane in visoko izobražene delavce ter vse bolj na študente. Te skupine migrantov naj bi bile vitalnega pomena za njihove ekonomije in jih je mogoče lažje integrirati. Zaradi takšnih argumentov je v večini držav migracijska politika sestavljena iz togih pravil, kar se tiče prosilcev za azil in beguncev, ter družinskega združevanja in na drugi strani iz strategij za rekrutiranje določenih skupin zaželenih migrantov. Restriktivni predpisi so vplivali na upad števila sprejetih beguncev v zadnjih letih, učinkovitost migracijskih ukrepov pa bo vidna šele v prihodnjih letih. Priznanje dejstva, da imigracije pozitivno vplivajo na posamezne ekonomije, kaže migracije v nekoliko svetlejši luči. Vsekakor je s tega stališča razumno in smiselno, da posamezne države iščejo migrante s potrebnimi in zaželenimi znanji. Izziv migracijskim

politikam je, da ne bi prišlo do ustvarjanja različnih skupin migrantov, katere ne bi našle svojega mesta v družbi, ter da ne bi prihajalo do situacij, da je število ljudi, ki migrirajo, mnogo večje od števila migrantov, ki so ga posamezne države pripravljeni sprejeti in integrirati v družbo (Nieessen, 2005a).

Urejanje migracij se nanaša na kvalitativne in kvantitativne potrebe različnih sektorjev gospodarstva na regionalni in nacionalni ravni. Na najvišjem nivoju gre za segment visoko kvalificiranih migrantov s posebnimi znanji. Kvalifikacije se lahko nanašajo na številne karakteristike posameznika, vključujoč kvalifikacije, delovne izkušnje, znanje jezika in ostalo. V nižjih sektorjih prav tako obstajajo primanjkljaji delovne sile in potrebe po migrantih, do katerih prihaja zaradi nepripravljenosti domačih delavcev za opravljanje določenih slabo plačanih del na dnu družbene lestvice. Poleg tega zaradi zgodnjega upokojevanja in staranja prebivalstva naraščajo potrebe po delavcih v vseh sektorjih gospodarstva. Primanjkljaji se na trgu dela pojavljajo v sektorjih z visoko kvalificiranimi delavci in v sektorjih, kjer je potrebna nizka ali skoraj nobena kvalifikacija.

Države uporabljajo različne mehanizme, statistične analize in napovedi za prepoznavanje in ocenjevanje primanjkljajev na trgu delovne sile. S pomočjo analiz primanjkljajev na trgu dela je mogoče ustvariti profile potrebnih delavcev v posameznih panogah. Ti profili morajo upoštevati vrsto različnih karakteristik, od bolj posebnih za posamezne poklice do bolj splošnih, pomembna pa je tudi zaposljivost migrantov, razvijanje novih znanj in prilagodljivost. Kljub temu pa je težko zanesljivo oceniti primanjkljaje na trgu dela in vsaka projekcija je lahko kratkoročna v hitro spreminjajočem ekonomskem okolju. Možnost uspešnega identificiranja in zapolnjevanja primanjkljajev na trgu dela je zelo majhna ravno zaradi časovnih zamikov med identifikacijo primanjkljaja, iskanjem, urejanjem in relociranjem delavcev. Potrebe gospodarstva se ves čas spreminjajo, poleg tega pa je geografska, industrijska in profesionalna mobilnost delavcev, po tem ko so že enkrat zaposleni, majhna. Zaradi vsega tega je razmerje med primanjkljaji na trgu dela in njihovim zapolnjevanjem še toliko bolj negotovo. Države uporabljajo različne strategije za rekrutiranje delavcev. Ponekod jih vodijo sami delodajalci z omejenim vmešavanjem države. Drugje gre za tripartitno dogovarjanje med delodajalci, sindikati ter lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi oblastmi. Rekrutiranje lahko poteka tudi s pomočjo države izvora migrantov. Metode se razlikujejo med sabo po učinkovitosti pri doseganju zastavljenega cilja ter potrebnih stroškov. Zanimivo je, da v večini držav nacionalne strategije zaposlovanja pripravljajo v okviru Evropske strategije zaposlovanja in da skorajda ne govorijo o imigrantih. Poročila o zaposlovanju vsebujejo malo priporočil in smernic, ki bi zadevale urejanje migracij.

Posamezne države uporabljajo določene predpise, s katerimi ocenijo, ali potencialni imigrant ustreza določenim pogojem. Ko se ugotovi, da oseba izpolnjuje zahtevane pogoje, ji je dan legalni status za določeno ali nedoločeno obdobje. Oseba pridobi dovoljenje za bivanje, delo ali študij. Tisti, katerim ne uspe urediti, si legalni status neredko zaobidejo urejanje ter se

vključijo v družbo in trg dela ter legalizirajo svoj status kasneje. Legalni okvir se neprestano spreminja, spremembe pa so mnogokrat odraz širšega dogajanja v EU.

Odločanje o teh zadevah na evropskem nivoju še ni dovolj transparentno. Evropski parlament ima zgolj omejeno moč, kar nam delno pojasni dejstvo, zakaj je relativno majhno število organizacij, ki opazujejo in so sposobne vplivati na procese odločanja v teh zadevah. Sprejeti ukrepi za urejanje migracij so opazovani na nacionalni ravni s strani nevladnih organizacij, katerih cilj je, da ne bi prihajalo do nadaljnjih zniževanj minimalnih standardov. Delodajalci so najpogosteje najbolj zavzeti pri pogajanjih o gospodarstvu in migracijah. Kadar se le-ti zavzemajo za bolj liberalno migracijsko politiko ter za združevanje družin, so različne organizacije za človekove pravice na njihovi strani, vendar pa je to zaveznišтво pogosto kratkotrajno. Zlasti ko gre za pravice delavcev v dilemah o integraciji imigrantov, so delodajalci v največji meri odsotni.

5.1.1. Omejitve pri urejanju migracij

Obstajajo določene omejitve kar zadeva urejanje migracij. To nam jasno kaže dejstvo, da ljudje migrirajo in najdejo delo ne glede na vladne politike. To je najbolj očitno v državah z velikim številom neregularnih, ilegalnih migrantov. S strani delodajalcev je bilo veliko kritik v zvezi s kvotami dovoljenih imigrantov v posameznih državah, ki niso bile dovolj velike, da bi zadostile potrebam na trgu dela. V takšnih primerih se delodajalci obrnejo na ostale razpoložljive delavce v manjši ali večji meri ter njihov status legalizirajo kasneje.

Kadar govorimo o urejanju migracij, je videti, kot da govorimo o kontroli migracij, vendar je v realnosti mogoče gibanje ljudi samo ovirati v večji ali manjši meri. Ljudje migrirajo takrat, ko vidijo priložnost, politika lahko v najboljši meri odgovarja na izzive, kadar se ti pojavijo. Izziv za posamezne države je, da se boljše pripravijo na bodoče tokove in odgovarjajo nanje, še preden se ti pojavijo. Države morajo preko analiz razvijati ne samo sektor visoko kvalificiranih delavcev, ampak tudi nižjih slojev »low wage« sektorjev, kjer je prispevek migrantov največkrat podcenjen, delovni pogoji so slabi, konkurenca huda ter njihov bodoči potencial spregledan. Če bi države pristopile k urejanju migracij preko urejanja trga dela, bi bili izidi migracij lahko ugodnejši, tako v smislu ekonomskega prispevka migrantov ter njihove integracije v družbo.

Vpliv imigrantov na celotno gospodarstvo in družbo ima mnogo dimenzij. Imigrante bi bilo potrebno ocenjevati z vidika njihovega vpliva na zaposlenost, plače in širše fiskalne učinke. V večini držav takšnih ocen ni bilo, v državah, ki pa so jih izvajale, pa so primerljive študije pokazale različne rezultate. Večina raziskav je prišla do zaključka, da so splošni ekonomski vplivi imigrantov na posamezno družbo majhni, vendar pa je očitno, da so v celotnem procesu tisti, ki pridobijo več, in tisti, ki zgubijo.

Skupine, ki čutijo večje posledice, so:

- *delodajalci in visoko kvalificirani delavci v državi prejemniki migrantov imajo v največji meri korist od nizko kvalificiranim imigrantov,*

- *v najslabšem položaju so nizko kvalificirani delavci pogosto imigranti z urejenim statusom,*
- *visoko kvalificirani in nizko kvalificirani delavci so na boljšem zaradi visoko kvalificiranih imigrantov,*
- *koristi od imigrantov so večje tem večje je dopolnjevanje imigrantov in domačih delavcev (Niessen, 2005a)*

Narašča zanimanje za študentske migracije. Kljub temu pa obstajajo še vedno številni predpisi, ki omejujejo njihove možnosti, ko enkrat končajo študij. Pogosto nimajo pravice ostati v državi, kjer so dokončali študij. Te omejitve bi bilo smiselno spremeniti, saj gre za visoko izobražene kadre. Njihova integracija bi bila dejansko mnogo lažja, saj jim ne bi bilo potrebno dokazovati kvalifikacij ter poznavanja jezika.

5.1.2. Demografski problemi in migracije

Ideja, da bi z migranti zapolnili praznino zaradi demografskih sprememb, je bila v Evropi zelo slabo sprejeta. Večina evropskih držav upa, da bo demografski upad skušala rešiti s prijaznejšimi politikami do družin in večjo aktivnostjo starejše populacije. Večina vladnih in nevladnih skupin, ki delujejo na področju migracijskih politik, smatra, da migracije lahko prispevajo k rešitvi skupaj z drugimi ukrepi samo kot del celotne strategije. S te perspektive bi lahko zagovarjali bolj liberalne migracijske politike. Kar se tiče vzrokov za demografska neravnovesja, obstajajo velike razlike med posameznimi državami in tudi načini, kako se spopadajo z njimi. Skupni cilj je neka stopnja sodelovanja vseh evropskih držav, ki bi omogočalo prepoznavanje skupnih trendov ter pomagalo iskati najboljše poti za reševanje tega problema.

Večino držav bi danes lahko označili kot države imigracije in emigracije, nekatere tradicionalno imigrantske države pa so sedaj v obdobju, ko več posameznikov odhaja, kot pa prihaja. Kar ustvarja nove izzive za vladne in nevladne službe in postavlja vprašanje, ali bodo te države, ki danes sprejemajo migrante, zmogle zagotoviti pravice in pogoje, ki so jih same v preteklosti zahtevale za svoje emigrante. Vprašanja, povezana z migracijami, imajo pogosto precej čustven naboj, predvsem zaradi bojazni pred negativnimi učinki migracij, potencialnimi izgubami dela, zmanjšanja kvalitete javnih storitev ter širšega vpliva na družbo kot celoto. Posamezni incidenti močno vplivajo na stereotipe o migrantih. Teroristični napadi v ZDA, Madridu in Londonu so imeli močan negativen vpliv na predstave o migrantih.

5.2. Večja poklicna in geografska mobilnost

EU je leto 2006 razglasila za evropsko leto mobilnosti delavcev s poudarkom na dveh vidikih mobilnosti delavcev:

- *zaposlitvena mobilnost, ki se nanaša na pogostost zamenjave delovnega mesta delavcev in*

- *geografska mobilnost, ki se nanaša na gibanje delavcev iz ene regije v drugo v isti državi ali na gibanje med državami.*

Delavci z izkušnjami zaposlitvene mobilnosti so ponavadi bolj usposobljeni za obvladovanje sprememb. Sprememba delovnega mesta lahko pomaga razviti nove spretnosti in znanja okrepi zadovoljstvo z delom in poveča zaposljivost. Geografska mobilnost četudi je manj običajna, se pa bo zaradi globalizacije po vsej verjetnosti povečala. Preselitev v drugo državo zaradi dela je lahko zelo koristna izkušnja, tako s poklicnega vidika kot osebnega, kar ni vedno preprosto. Prva ovira je najti delo na neznanem trgu dela, nato se lahko zgodi, da se v državi gostiteljici ne priznajo kvalifikacije in izkušnje delavcev ali pa se od delavcev zahteva, da že imajo določeno stopnjo znanja jezika države gostiteljice. Obstajajo tudi neizogibni upravni, pravni in osebni stroški, ki so povezani s preselitvijo v drugo državo. Ključni izziv, s katerim se spopada Evropa danes, je vprašanje, kako olajšati geografsko mobilnost z zmanjševanjem preostalih ovir, bodisi pravne, praktične ali družbene narave.

Evropsko leto mobilnosti delavcev je organizirano tako, da poteka hkrati s številnimi zakonodajnimi ali ne zakonodajnimi pobudami iz politične agende na ravni EU. Pričakuje se sprejetje pomembnih odločitev v zvezi s prehodno ureditvijo prostega pretoka oseb v razširjeni EU in nadaljnje ukrepanje na podlagi Akcijskega načrta o kvalifikacijah in mobilnosti: leta 2006 bo vzpostavljen nov spletni portal o prostih delovnih mestih v Evropi. Pričakuje se tudi napredek v zvezi s predlogom o izboljšanju prenosljivosti pokojninskih pravic ter napredek v zvezi z izvajanjem projekta evropske kartice zavarovanja. Podatki za leto 2003 kažejo da je bila zaposlitvena mobilnost delavcev v državah EU precej različna. Na Danskem in v Veliki Britaniji je bila letna zaposlitvena mobilnost okrog 13 odstotkov, v Grčiji in na Švedskem pa samo okrog 5-odstotna.

EU si z razglasitvijo leta 2006 za Evropsko leto mobilnosti delavcev prizadeva doseči tri konkretne cilje:

- *ozaveščati o pravicah delavcev do prostega gibanja med državami članicami ter o obstoječih možnostih za geografsko in zaposlitveno mobilnost ter službah, ki obstajajo za podpiranje teh možnosti; nuditi pomoč pri ovirah, s katerimi se spopadajo potencialno mobilni delavci tako v državah članicah kot med njimi in potrebi po ukrepanju podpornih služb;*
- *spodbujati izmenjavo dobre prakse med zainteresiranimi stranmi, zlasti med organi oblasti, javnimi ustanovami, socialnimi parterji in zasebnim sektorjem;*
- *spodbujati podrobnejše študije o obsegu in naravi geografske in poklicne mobilnosti v EU.*

V okviru evropskega leta mobilnosti so organizirane štiri vrste dejavnosti. Te vključujejo:

- *dejavnosti in dogodke na ravni EU za spodbujanje mobilnosti in izboljšanje razumevanja izzivov in koristi, ki jih prinaša mobilnost;*

- *dejavnosti na nacionalni, regionalni, čezmejni ali nadnacionalni ravni, ki so skladne s splošnimi cilji leta in ki jih spodbujajo zainteresirane strani na vseh ravneh; projekti, ki jih bo sofinancirala EU, bodo izbrani prek razpisa za zbiranje predlogov;*
- *študije in raziskave na nacionalni in nadnacionalni ravni ter na ravni EU;*
- *druge pobude vseh javnih ali zasebnih organizacij se lahko povežejo z evropskim letom, če njihova dejavnost prispeva k enemu ali več ciljem leta.*

Evropske službe za zaposlovanje EURES povezujejo Evropsko komisijo in javne zavode za zaposlovanje v državah Evropskega gospodarskega prostora. Vključeni so tudi drugi regionalni in nacionalni organi, ki se ukvarjajo z vprašanji zaposlovanja, ter lokalne in regionalne oblasti. Mreža EURES nudi storitve delavcem in delodajalcem ter državljanom, ki želijo izkoristiti prednosti, ki jih ponuja načelo prostega pretoka oseb. Cilj je zagotavljanje storitev iskalcev zaposlitve, delodajalcem in tudi drugim državljanom, ki želijo informacije in druge storitve v zvezi s prostim pretokom delavcev. V mrežo so vključeni člani EURESA (nacionalni javni zavodi za zaposlovanje in Evropska komisija), v okviru čezmejnega sodelovanja pa tudi partnerji, kot so sindikati in delodajalske organizacije ter lokalne in regionalne oblasti. Mobilnost delavcev v okviru evropske zaposlitvene strategije je ne le ena izmed temeljnih pravic državljanov, temveč predstavlja tudi pomoč trgu delovne sile pri prilagajanju na razvojne spremembe. EURES igra vedno večjo vlogo pri ugotavljanju presežka in primanjkljaja delovne sile v različnih gospodarskih sektorjih ter pri premagovanju ovir zaradi neustrezne izobrazbe. Delavcem, predvsem mladim, prek poklicnih izkušenj v tujini poveča možnost za zaposlitev. EURES sodeluje pri oblikovanju skupnega evropskega trga delovne sile, v določenih obmejnih območjih pa tudi integriranega regionalnega trga delovne sile. Preko spletnih strani so na voljo prosta delovna mesta, pri katerih delodajalci iščejo kandidate iz drugih držav. Prav tako pa se lahko iskalci zaposlitev prijavijo v bazo podatkov, ki je na voljo delodajalcem.

5.2.1. Programa EU Leonardo da Vinci in Socrates

Programi EU predstavljajo vrsto instrumentov, na podlagi katerih Evropska komisija z namenom krepitve notranjega trga, gospodarske učinkovitosti in višje kakovosti življenja dodeljuje ugodna posojila, garancije ali nepovratna sredstva za vnaprej dogovorjene cilje in za podporo in doseganje teh ciljev.

Program Leonardo da Vinci je najpomembnejši instrument EU za razvoj poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Evropi. Področje poklicnega izobraževanja je del izobraževanja ki je najbolj občutljiv na spremembe v gospodarstvu in trgu dela, zato je prav usklajevanje tega programa medresorsko najbolj zahtevno, saj jasno poudarja prav tista področja, kjer se v bazi vzpostavlja ravnovesje med ponudbo izobraževanja in usposabljanja ter trgom dela in potrebami gospodarstva. Prihodnji cilji razvoja izobraževanja poudarjajo prost pretok ljudi, znanja, znanosti, odprtosti v okolje, izboljšanje kakovosti ter učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, olajševanje dostopa do izobraževanja in usposabljanja ter odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje. S svojo

razsežnostjo program Leonardo da Vinci posega v razmerja partnerskih odnosov med izobraževanjem, gospodarstvom in zaposlovanjem, s poudarjenim decentraliziranim odzivanjem na potrebe regionalnih in lokalnih okolij (Arh, 2005, str. 160).

Leonardo program sofinancira šest tipov projektov, ki jih lahko razdelimo v dve večji skupini: projekti mobilnosti ter ostali projekti, ki jih s skupno besedo imenujemo razvojni projekti. Ti so namenjeni razvoju vsebin in orodij, ki prispevajo k izboljšanju kvalitete, prilagodljivosti in inovativnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja glede na potrebe trga. Projekti mobilnosti so namenjeni praktičnemu usposabljanju posameznikov (dijakov, študentov, mladih delavcev, vajencev, mentorjev, učiteljev, strokovnjakov) v tujini. Prijavitelji projektov mobilnosti so matične organizacije, kjer se posamezniki šolajo oziroma so zaposleni. Temeljni cilj projektov je pridobivanje novih poklicnih znanj, spretnosti in izkušenj, izboljšanje jezikovnega znanja, povečanje posameznikove zaposljivosti, mednarodnega sodelovanja, medkulturnosti, strpnosti, spoznavanje različnosti, delovnih navad itn. (Arh, 2005, str. 162).

Z izmenjavo ljudi in idej lahko evropsko sodelovanje pripomore k dvigu splošne kakovosti učnih metod in pripomočkov in k razvoju primernejših načinov soočanja z novimi izzivi pri učenju. Program Socrates nima za cilj poenotenje izobraževalnih sistemov, ampak skuša v čim večji meri izkoristiti njihovo raznolikost v različnih državah. Podpira mednarodno sodelovanje kot sredstvo za iskanje izvirnih rešitev, ki so primerne za določen razmere. Poznavanje drugih držav, jezikov in načinov življenja postaja vse bolj potrebno za izobraževalno in poklicno posodobitev. Mobilnost in projekti izmenjav so zato zelo pomembna lastnost tega programa. Program hkrati daje evropsko razsežnost učenju tako doma kot v tujini. V ta celostni pristop spadajo skupni razvoj kurikulumov, šolski projekti, izmenjava učiteljev in univerzitetnega osebja, uporaba računalniško podprtih metod, učenje na daljavo in evropsko mrežno povezovanje med izobraževalnimi ustanovami. Program daje poseben poudarek zagotavljanju sodelovanja revnejših in bolj oddaljenih regij, poudarjajo se izobraževalne potrebe in enake možnosti vseh.

5.2.2. Pobuda EQUAL

Pobuda skupnosti EQUAL je novejši instrument EU za spodbujanje evropske in socialne kohezije in predstavlja del dejavnosti Evropskega socialnega sklada, ki jo tudi financira. Evropska kohezija zadeva zmanjšanje razlik v razvojnem potencialu med različnimi območji, medtem ko se socialna kohezija usmerja v posameznike s ciljem zmanjševanja razlik v življenjskem standardu. Prizadevanje za ekonomsko in socialno kohezijo je eden temeljnih ciljev EU. Da bi s skupnimi močmi prispevale k premagovanju razvojnih razlik in k pospeševanju kohezije, so države članice z reformo evropskih strukturnih skladov leta 1988 uvedle tudi posebne programe, znane kot pobude skupnosti, ki so namenjene skupnemu odpravljanju posebnih problemov, ki zadevajo večino držav članic, hkrati pa podpirajo nove, inovativnejše pristope s poudarkom na področjih, na katerih so potrebne nove rešitve, vključujejo tudi transnacionalno izmenjavo izkušenj, prenos znanja in oblikovanje mrež na področjih skupnega interesa. Pobuda EQUAL je bila ustanovljena v programskem obdobju

2000-2006 in predstavlja del strategije EU za zagotavljanje boljših in številnejših zaposlitev ter za preprečevanje vsakršnega izključevanja. Značilen projekt v okviru te pobude združuje ključne akterje na nekem geografskem območju ali v določenem sektorju.

V ospredje postavlja preizkušanje novih metod za izvajanje politik trga dela, katerih cilj je bolj proti diskriminaciji in neenakosti. Predstavlja okvir za preizkušanje novih zamisli, ki bi lahko spremenile prihodnjo politiko in prakso zaposlovanja in usposabljanja v državah članicah. Gre za transnacionalno sodelovanje in učenje s ciljem izmenjave dobrih praks med državami članicami. Tematska področja v obdobju 2000-2006, ki se nanašajo neposredno na evropsko strategijo zaposlovanja, posebej pa je pozornost namenjena tudi prosilcem za azil, so naslednja:

- *pomoč vsem, ki se spoprijemajo z ovirami pri vključevanju ali vrnitvi na trg dela,*
- *boj proti rasizmu in ksenofobiji na trgu dela;*
- *podpora pri ustanavljanju podjetij ter pri iskanju možnosti za odpiranje delovnih mest v urbanih in ruralnih območjih;*
- *socialna ekonomija;*
- *spodbujanje vse življenjskega učenja, ki podpira zaposlovanje in ohranjanje delovnih mest vseh tistih, ki se soočajo z diskriminacijo in neenakostmi na trgu dela;*
- *prilagodljivost podjetij in zaposlenih spremembam in novim komunikacijskim tehnologijam;*
- *usklajevanje družinskega in poklicnega življenja s spodbujanjem razvoja fleksibilnih oblik dela in podpornih storitev;*
- *zmanjšanje razlik med spoloma na delovnih mestih;*
- *socialna in poklicna integracija prosilcev za azil.*

Cilj tematskega pristopa je iskanje in preizkušanje novih načinov za spopadanje s težavami, ki so skupne različnim vrstam diskriminacije in neenakosti. Vsaka država članica izbere tematska področja, na katerih želi poiskati in preizkusiti nove zamisli v sodelovanju z drugimi državami (Kušer, 109-11).

5.2.3. Evropski okvir za kvalifikacije

Da bi omogočili poklicno in geografsko mobilnost in odprli zaposlitvene možnosti, ki izhajajo iz vseevropskega trga delovne sile, bo Komisija odstranila ovire za mobilnost delovne sile. Komisija bo nadgrajevala sprejete Direktive o priznavanju poklicnih kvalifikacij in predlagala Evropski okvir za kvalifikacije, tako da bo podpirala priznavanje kvalifikacij in sposobnosti z ustvarjanjem pogojev za transparentnost in vzajemno zaupanje. Tako bo omogočila akademsko in poklicno mobilnost v širšem kontekstu kot le za poklice, urejene s predpisi.

Za iskanje zaposlitve v drugi državi članici gre prosilec državljani druge države članice, ki se želi zaposliti v reguliranem poklicu v državi gostiteljici, skozi postopek priznavanja poklicne kvalifikacije pri pristojnih organih države gostiteljice, kar pa ni potrebno, če se prosilec želi

zaposliti v nereguliranem poklicu. Reguliran poklic oziroma regulirana poklicna dejavnost je tisti poklic oziroma poklicna dejavnost, katerih pogoje opravljanja določa zakon ali podzakonski akt. V vsaki državi članici obstaja nacionalna kontaktna točka za priznavanje poklicnih kvalifikacij, kjer lahko prosilci izvejo, kateri poklici so regulirani in kam naj se obrnejo za priznanje kvalifikacij v svojem poklicu. Za zagotavljanje prostega pretoka oseb je bil vzpostavljen sistem vzajemnega priznavanja poklicnih kvalifikacij. Obstaja splošni sistem za vse poklice ter sektorski sistem, ki pokriva področje medicine, odvetništva in arhitekture. Splošni sistem priznavanja poklicnih kvalifikacij zagotavlja osebam, ki so usposobljene za opravljanje določenega poklica v eni državi, da opravljajo ta poklic tudi v drugi državi članici. Tako jim ni potrebno izpolnjevati posebnih zahtev gostiteljic, kot so priznavanje diplom ali dodatni preizkusi. Vendar pa je možno in dopustno, da se osebi, ki sicer ima diplomu, katere vsebina se bistveno razlikuje od nacionalne, naloži opravljanje dodatnega staža ali pa da se znanje preveri z dodatnimi izpiti. Če bo država uporabila to možnost, je odvisno od presoje kvalifikacij vsakega posameznega prosilca. Običajno ta problem nastopi pri tistih poklicnih kvalifikacijah, pri katerih se pojavljajo velike razlike v dobi šolanja med državo, kjer je posameznik pridobil kvalifikacijo, ter državi, ki naj bi jo priznala. Dodaten staž oziroma izpiti se lahko zahtevajo za vse poklice, z izjemo sedmih: za zdravnike, zobozdravnike, medicinske sestre, babice, veterinarje, arhitekte in odvetnike, kjer je priznavanje urejeno s sektorskimi direktivami, ki določajo vsebino ter trajanje izobraževanja za vsak posamezni poklic.

NARIC (National Academic Recognition Information Centres) je mreža, ki je nastala leta 1984 na pobudo Evropske komisije in jo sestavljajo informacijski centri držav članic EU in kandidatk. Mreža je namenjena lažjemu in hitrejšemu pretoku informacij s področja visokega šolstva, načinov priznavanja diplom in spričeval ter spodbujanju preglednosti obeh sistemov, kar omogoča tudi lažje vrednotenje.

Tujci zlasti priseljenci iz tretjih držav so tudi v primeru izdanih dovoljenj za delo diskriminirani pri vstopu na trg delovne sile. Tu je izobrazba prvi selektivni pogoj za uveljavljanje enakih možnosti v dejanskem dostopu do dela. Ponekod ti postopki priznavanja kvalifikacij niso standardizirani in nimajo opredeljenih meril ocenjevanja, torej tudi ne omogočajo pritožb. Drugje pa so postopki tako podrobni, da načeloma skoraj nobena šolska izobrazba ne more biti primerljiva s tisto, ki je pridobljena v nacionalni državi. Gre za posredno diskriminacijo, ki številnim nedržavljanom v praksi skoraj povsem onemogoča uveljaviti enake možnosti pri izobraževanju in pri zaposlitvi za kvalificirana dela v formalnem sektorju. V praksi zato trg delovne sile številnih držav EU v bistvu poudarja le domeno nacionalnega povpraševanja, ne omogoča pa uveljavljanje enakopravne ponudbe s strani tuje delovne sile. Taka posredna diskriminacija kvalifikacij prizadene ne le etnične priseljence iz tretjih držav, temveč tudi državljane drugih držav EU na nacionalnem trgu delovne sile države priselitve (Verlič Christensen, 2002).

5.3. Osnove migracijske politike

Celovit pristop k upravljanju migracijskih tokov uveljavlja dialog v razmerjih med državami izvora, prehoda in ciljnim državami, upošteva politične in razvojne potrebe vseh ter

temeljne človekove pravice in svoboščine. Ključni elementi v upravljanju so med drugim: ukrepi za sistematično preprečevanje nezakonitih migracij, tihotapljenje migrantov in trgovanja z ljudmi, razvoj skupne vizumske politike, politike vračanja tujcev, vzpostavitev pravosodnega in policijskega sodelovanja, pretok in preglednost informacij ter pomoč državam izvora in prehoda.

V razmerah zelo velikih razlik v razvitosti med razvitimi in nerazvitimi državami razvite države praktično ne potrebujejo posebnih ukrepov za spodbujanje priseljevanja iz drugih držav. Vendar pa nobena razvita država danes nima odprtih meja za nemoteno priseljevanje iz drugih držav. Večina vodi izrazito selektivno migracijsko politiko, lahko pa uporabljajo tudi sistem kvot. Na ta način dovoljujejo priseljevanje le tistim priseljencem, ki so iz ekonomskih ali drugih razlogov koristni za državo. Prednost imajo bolj izobraženi in višje kvalificirani priseljenci po možnosti iz držav, ki so tradicionalno povezane z imigracijsko državo ali pa so se šolali v državi priselitve. Razvite države dosežejo zaprtost meja s sistemom viz, dovoljenj za bivanje in delo ter z drugimi administrativnimi omejitvami. Omejevalna imigracijska politika je izrazito administrativna in kot taka v nasprotju z nekaterimi človekovimi pravicami. Te politike neposredno omejujejo pravico posameznika, da bi si prostovoljno in svobodno izbral kraj stalnega bivališča in zaposlitve. Kljub temu je nerealno pričakovati, da bi v bližnji prihodnosti nacionalne države in večje ekonomske skupnosti odpravile omejitve za priseljevanje tujcev. To se bo verjetno postopoma dogajalo samo znotraj širših ekonomskih skupnosti, kot je na primer Evropska unija (Malačič, 2006, str. 284-5).

V EU bo v prihodnosti ne glede na začetno prehodno obdobje za večino novih članic, veljal prost pretok oseb. To dejansko pomeni sproščanje notranje migracije v skupnosti. Sodelovanje med državami članicami EU na področju zunanjih migracij, zlasti velja to za države podpisnice schengenskega sporazuma, pa vodi k nastajanju vse bolj enotne in koordinirane migracijske politike (Malačič, 2005, str. 16).

5.3.1. Migracijska politika EU

V večini držav članic EU delovno in bivalno dovoljenje ni potrebno za državljane EU, kar jim pripada po skupnem sporazumu od leta 1992. Maastrichtska pogodba, dopolnjena pozneje z Amsterdamsko (1999) navaja vrsto socialnih pravic (volilna pravica, zdravstvo, pravica do izobraževanja, do zaposlovanja itd.) in pravic iz dela (delovna doba, pokojnine, obdavčevanja dohodkov), ki naj jih države članice spoštujejo za vse priseljene iz drugih držav članic in jim tako omogočijo enakopravnost z državljani in socialno integracijo. Še vedno pa so morali pri realizaciji selitve iz ene države v drugo tudi državljani ene od članic EU izpolnjevati vrsto pogojev: to so dokazila o sredstvih za preživetje iz lastnih dohodkov ali imeti zaposlitev, pokrito socialno in zdravstveno zavarovanje ter zagotovljeno bivališče.

Z aprilom 2006 se je iztekel dveletni rok, v času katerega so morale države članice EU v nacionalno zakonodajo prevzeti nova pravila o pravicah državljanov in njihovih družin do gibanja in bivanja v državah EU. V celoti so to v roku storile le Avstrija, Slovaška in Slovenija, vendar pa pravila kljub temu veljajo. Evropski komisar za pravosodje, varnost in

svobodo je državljanom EU svetoval, naj se v primeru, da bi naleteli na birokratske ovire, obrnejo na nacionalno sodišče. Direktiva omogoča državljanom EU, da se med državami članicami gibljejo pod podobnimi pogoji, kot se selijo oziroma spreminjajo naslov v svoji državi. Med ključnimi točkami z majem 2006 uveljavljene direktive je jasno opredeljen sveženj pravil, ki zagotavlja enostaven in enoten pravni instrument o temeljni pravici gibanja in bivanja ter uveljavlja en sam pravni režim za vse državljane EU. Med drugim direktiva širi pravico do združevanja družin državljanov na registrirane partnerje pod določenimi pogoji ter zagotavlja družinskim članom pravico do bivanja, tudi v primeru smrti nosilca ali razpada zveze oziroma izгона. Direktiva nadalje poenostavlja administrativne postopke in povečuje zaščito pred izgonom. Med glavnimi novostmi je pravica do stalnega bivališča v članici po petih letih bivanja v njej, ki ne bo več predmet vrste pogojev ter bo zagotavljala enakopravno obravnavo domačih in drugih državljanov EU.

Priseljeni državljani iz tretjih držav niso vključeni v prosto mobilnost na skupnem trgu delovne sile EU. To se pogosto omenja kot razlog za visoke socialne stroške brezposelnih ali za zelo skromne življenjske razmere migrantov. Za zaposlitev vsakega tujca je treba dokazovati imigracijskemu uradu, da ni bilo mogoče zaposliti domačina. Pravice iz naslova stalnega bivanja in tiste, ki izhajajo iz državljanstva, se odmikajo (socialne, ekonomske in politične pravice), tudi pogoji pridobitve državljanstva po naturalizaciji pa se zaostrejejo v vrsti držav na različne načine.

Unija si bo v prihodnosti prizadevala za skupno migracijsko politiko, ki bo na vseh nivojih zagotavljala učinkovito urejanje migracij. Demografski upad in staranje prebivalstva sta najpomembnejša faktorja, ki opozarjata na potrebe po novi in dolgoročnejši migracijski politiki. Zlasti je pomembno vprašanje, kako bi lahko s pomočjo migracijske politike vplivali na konkurenčnost celotne EU v okviru doseganja ciljev lizbonske strategije. V prihodnosti posamezne države članice EU ne bodo imele možnosti v celoti samostojno odločati o lastni migracijski politiki oziroma o številu migrantov, ki bi jih bile pripravljene sprejeti na domači trg delovne sile. Tudi če bo v prihodnjih letih prišlo do uspešnega doseganja ciljev, opredeljenih v lizbonski strategiji, bo zaradi demografskega upada prišlo do slabitve oziroma do zmanjšanja celotne delovne sile v EU-25. Kljub temu da večji migracijski tokovi niso popoln odgovor na demografske izzive in staranje delovne sile, bodo v prihodnosti potrebni, da bi zagotovili potrebe trge dela v EU. Ob tem se mora EU zavedati dejstva, da večina svetovnih centrov danes tekmuje med sabo v privabljanju migrantov, predvsem visoko kvalificiranih migrantov.

EU mora z urejeno migracijsko politiko nuditi urejene legalne razmere in zagotoviti pravice, ki bi omogočale integracijo sprejetih migrantov. Potreba po skupni evropski strategiji je nujna tudi s stališča, da bodo ob njeni odsotnosti potekali migracijski tokovi, ki bodo z večjo verjetnostjo zaobšli nacionalna pravila in zakonodajo. Brez skupnih kriterijev na ravni EU bo prihajalo do priliva večjega števila nelegalnih migrantov, ki bodo vstopali na trg EU, ne da bi imeli urejene možnosti za zaposlitev. Odločitev za sprejem migrantov iz tretjih držav na ravni posamezne države članice vpliva tudi na ostale države članice (pravica do gibanja znotraj

schengenskega območja, pravica do izvajanja storitev v drugih državah članicah, pravica do selitve v drugo državo članico, ko ima delavec z urejeno pravico do daljšega bivanja) in na celotni trg dela EU.

Komisija ocenjuje, da so nujna skupna bolj transparentna in bolj harmonizirana pravila ter kriteriji na ravni EU za sprejem migrantov iz tretjih držav. Za sprejem državljanov tretjih držav na trg dela mora posamezna država članica zagotoviti, da določenega delovnega mesta ni mogoče zasedeti z domačim delavcem. Nekatere države članice sprejemajo posamezne kategorije migrantov, zlasti visoko kvalificirane delavce in sezonske delavce ter delavce v sektorjih, kjer obstajajo primanjkljaji delovne sile na podlagi posebnih predpisov, hitrih postopkov, zelenih kart. Takšen način sprejemanja novih delavcev bi bilo mogoče preizkusiti na ravni celotne EU. Prednost pri zaposlovanju imajo domači delavci, sledijo jim delavci iz drugih držav EU in delavci nedržavljeni EU z urejenim statusom in ki zakonito prebivajo v državi članici in že pripadajo urejenemu trgu dela. Ob tem je ključno vprašanje, ali naj bi imeli državljanov tretjih držav z urejenim statusom, ki že bivajo v eni od držav članic prednost pred novimi migranti iz tretjih držav. To ne bi omejilo pravice držav članic, da same odločajo, koga naj sprejmejo na svoj trg delovne sile, bi pa omogočilo boljše rekrutiranje ter hitrejše in bolj učinkovito zapolnjevanje primanjkljajev na trgu delovne sile, kjer se ti pojavijo. Države EU bi v tem primeru lahko računale na delavce, ki so že delno integrirani. Te pravice bi bilo mogoče razširiti tudi na delavce, ki so že nekaj let delali v državah EU, preden so se začasno vrnili v svoje izvirno okolje. To bi prispevalo h kroženju možganov, državljanom tretjih držav bi se dopustila možnost, da se poskusijo reintegrirati v svoje izvirno okolje, hkrati pa bi jim bili omogočeni ugodnejši pogoji v primeru, da bi se želeli ponovno vrniti na delo v države EU. Pomembno je tudi vprašanje, ali se naj državljanom tretjih držav omogoči vstop na trg dela v EU samo v primeru, da obstaja specifičen primanjkljaj na trgu dela oziroma prosto delovno mesto, ali naj se uvede bolj fleksibilen sistem z namenom, da se pritegne več delavcev za zapolnjevanje kratkoročnih in dolgoročnih potreb trga dela.

Horizontalni pristop k ekonomskim migracijam na ravni EU predvideva iskanje primerne delavca za razpisano delovno mesto na ravni EU in zaposlitev delavca iz tretjih držav samo v primeru, da na ravni EU ni bilo mogoče najti primerne delavca. Različni sistemi rekrutiranja delavcev bi lahko prispevali k večji fleksibilnosti. Države članice bi lahko s pomočjo testov za ugotavljanje ekonomskih potreb po migrantskih delavcih določili letne prilive migrantov in strukturo kvalifikacij, za posamezne regije ali sektorje pa ne bi bilo potrebno izvajati testov za dokazovanje primanjkljajev. Isti koncept bi se lahko uporabljal za določitev kvot, kar bi omogočalo državam članicam, da izpolnjujejo svoje obveznosti do tretjih držav. Migrantskim delavcem je potrebno zagotoviti trden legalni sistem, ne glede na to ali se nameravajo vrniti v svojo državo izvora ali želijo trajno ostati v državi gostiteljici. Delavci iz tretjih držav morajo biti deležni enake obravnave kot drugi državljanov EU, zlasti glede osnovnih ekonomskih in socialnih pravic preden jim je odobreno bivanje za daljše obdobje (Commission of the European Communities; Green paper, 2004a).

5.4. INTEGRACIJA MIGRANTOV

Integracijska politika v ožjem smislu politika do priseljencev, tistih, ki so že prisotni v družbi in bodočih, se nanaša na ukrepe države in družbe, ki zagotavljajo ugodne pogoje za kakovost življenja priseljenih, vključno z aktivnim preprečevanjem diskriminacije, ksenofobije in rasizma, ter spodbujajo integracijo in omogočajo, da priseljenci postanejo odgovorni udeleženci družbenega razvoja.

Med čedalje pomembnejše cilje migracijskih politik se v zadnjem času postavlja integracija priseljencev, tako tistih, ki že dlje časa živijo v imigrantski državi, ter tistih, ki bodo šele prišli. Glavni cilj integracijski politik je vključitev priseljencev v večinsko družbo tako, da postanejo njen funkcionalni člen, da enakopravno sodelujejo pri njenem razvoju in imajo možnost za samostojno življenje. Poti do uresničitve tega cilja so v različnih državah različne, odvisne predvsem od tega katere vrednote postavlja v ospredje večinska družba. Integracija priseljencev v vseh družbah poteka ves čas, ne glede na obstoj oziroma ne obstoj formalne integracijske politike, vendar pa primeren formalnopravni okvir zagotovo pripomore k hitrejšemu in učinkovitejšemu integracijskemu procesu. To koristi obema stranema vključenima v ta proces – priseljencem in večinski družbi. Integracija je oziroma bi morala biti vedno dvostranski proces, ki zahteva prilagajanje tako priseljencev kakor večinske družbe. Zato morajo biti ukrepi integracijske politike usmerjeni na obe populaciji, da bi bilo z njima mogoče doseči zastavljene cilje (Bešter, 2003, str. 83-4).

Koncept integracije se v širšem smislu nanaša na proces vključitve imigrantov in etničnih manjšin v gospodarstvo, družbo in politično življenje v državi prejemnici. Ekonomsko in socialno dimenzijo integracije je najlažje definirati, saj gre za vključevanje na trg dela in v izobraževalni sistem ter v sistem blaginje. Nekoliko težje je določiti stopnjo kulturne integracije, kjer gre za poznavanje jezika ter poznavanje osnovnih družbenih značilnosti in spoštovanje družbenih norm večinske družbe. Politična integracija se nanaša na pravico posameznika voliti in kandidirati na volitvah, to pravico posameznik pridobi z naturalizacijo. V številnih državah se ravno to smatra kot zaključna faza uspešnega procesa integracije (Boswell, 2003, str. 74). Številne države programov integracije priseljencev nimajo, kar pa ne pomeni, da tujcev ne sprejemajo ali da je to nujno slabše za priseljence. Velik del držav EU s priseljevanjem in migracijsko politiko nima dovolj izkušenj, problemom pa se posveča ob pomanjkanju strokovnega znanja in ob nezadostnem raziskovanju različnih problemov.

V praksi pa ostajajo številne nacionalne in ideološke variante pričakovanj, do katere mere naj bi se imigrant prilagodil novi družbi. Do katere mere naj bi sprejel njeno kulturo in vrednote ter do katere mere naj bi sodeloval v družbenem in političnem življenju v državi prejemnici. Obstajata dva dominantna koncepta integracije. Prvi je koncept multikulturalizma, kjer so pričakovanja glede prilagoditve imigrantov večinski družbi nižja. Koncept multikulturalizma dopušča koeksistenco različnih etničnih skupin z različnimi kulturami, normami in celo jeziki. Razlogi za takšen pristop so lahko čisto pragmatični. Nerealno in neproduktivno je pričakovati, da se bodo imigranti popolnoma odrekli lastni identiteti. Po drugi strani pa je mogoče kulturni pluralizem označiti z idejo, da je kulturna raznolikost v družbi zaželen.

Koncept multikulturalizma je značilen predvsem za anglosaksonske liberalno pluralistične države. Značilnosti, ki ga označujejo so predvsem individualna svoboda, dopuščanje prostora za večjo kulturno raznolikost, minimalna tendenca k vzpostavljanju skupne identitete, manjša oziroma omejena vloga države pri spreminjanju socialno–ekonomskih razlik ter višja toleranca do razlik v bogastvu med posameznimi etničnimi skupinami. Drugi je koncept asimilacije, kjer se od imigranta pričakuje ali vsaj od njihovih otrok, da bodo v večji meri sprejeli vrednote, značilnosti in navade večinske družbe. Koncept asimilacije je tesno povezan z zavedanjem, kaj pomeni biti član neke družbe oziroma državljan. Oba koncepta se med sabo razlikujeta predvsem po tem, kaj predstavlja želeni končni rezultat integracijskega procesa. Koncept asimilacije se uporablja v kontekstu modela francoske države in zahodnega pojmovanja narodov. Od posameznika se pričakuje večja stopnja prilagoditve večinski družbi. Izvira iz bolj etnocentričnega koncepta skupne nacionalne in kulturne identitete. Razlike v konceptih integracije so povezane z načinom, kako različne države pojmujejo lastno nacionalno identiteto in kaj pomeni biti član neke družbe. Različne tradicije so se razvijale preko oblikovanja nacionalne države, mednarodnih in civilnih konfliktov in demokratizacije posameznih držav (Boswell, 2003, str. 75-6).

Vse bolj je tudi prisotno zavedanje o nujnosti družbene integracije migrantov. Uspešnost migracijskih politik je v veliki meri povezana z uspešnostjo integracije migrantov; usmerjeno rekrutiranje migrantov, kreativno uveljavljanje njihovih znanj, enako obravnavanje vseh ter možnost poklicne mobilnosti omogočajo potencialno integracijo migrantov. Ekonomski argumenti o pozitivnih učinkih migracij lahko močno vplivajo na migracijske in integracijske politike. Pri integraciji migrantov gre za zelo kompleksen proces, saj ne zadeva zgolj migrante ampak tudi družbo, v katero naj bi se vključili. Vprašanje je, ali tradicionalne družbe lahko dajo odgovore in sprejemajo vse posledice globalizacijskih procesov, hkrati pa se postavlja v ospredje vprašanje vrednot in individualizma oziroma kako lahko različni ljudje z različnimi sistemi vrednot živijo skupaj. Če posamezne države ugotovijo, da je bila integracija neuspešna, je krivda na obeh straneh, tako na strani imigrantov kot na strani družbe. Smatra se, da je bila imigracijska politika preblaga, predlagajo se novi ukrepi in imigranti naj prevzamejo večji del odgovornosti za lastno integracijo (s pogodbami o integraciji in različnimi prisilnimi ukrepi). Dosedanji politike naj bi bile neustrezne, saj se predlagajo ukrepi, ki se nanašajo na socialno–ekonomska slabosti posameznih skupin. V obeh primerih je nujno razlikovati med »starimi« in »novimi« priseljenci, med mlajšimi in starejšimi ter med moškimi in ženskami.

Družinsko združevanje je manj zaželena oblika imigracije, ki ni v popolni kontroli države. Države pogosto menijo, da pri različnih oblikah družinskega združevanja prihaja do zlorab. Trend je v nadzorovanju porok in omejevanja družinskih članov. Migrant, katerega družina naj bi se mu pridružila, je finančno odgovoren za vso družino. Država jih omejuje pri ekonomskem udejstvovanju in mobilnosti. Politike o združevanju družinskih članov naj bi se v prihodnosti z novimi družinskimi politikami na nacionalni in evropski ravni usmerila k enakosti spolov, pravica do življenja in dela, vse življenjsko učenje, življenje brez revščine. Enakost ostaja temeljna vrednota v evropskih integracijskih politikah in v nacionalnih proti

diskriminacijskih programih, kateri so okrepljeni s sprejemanjem evropskih standardov. Pristop o individualnih pravicah je povezan z zavzemanjem za enakost vseh. Integracijske strategije se oblikujejo s sodelovanjem institucij, migrantov, javnega in zasebnega sektorja in z namenom, da se upošteva potrebe različnih populacij. Na ta način se strategije oddaljujejo od ideoloških vprašaj o integracijskih modelih, ki se tradicionalno gibljejo med oznakama asimilacija in multikulturalizem, k bolj praktičnim vprašanjem o aktivnih pravicah posameznika.

Pri vprašanjih integracije posameznih etničnih skupin se pogosto pojavlja strah večinske družbe pred ohranjanjem etničnih skupin, ki bi lahko ogrozile ali pa celo že ogrožajo koherentnost neke družbe in s tem slabijo konkurenčne sposobnosti države v sodobni mednarodni skupnosti. Nova etnična heterogenost, ki sama po sebi niti ne ogroža stabilnosti neke družbe oziroma države niti ne ruši reda v njej, je sodobni izziv upravljanja države in družbenih procesov. Prav novi izzivi, ki jih s sabo prinašajo nove trajnejše oblike etnične heterogenosti, zahtevajo od političnih elit inovativne metode ter nove spremenjene politike, ki zadevajo zagotavljanje enakopravnosti za vse. Obravnavanje posameznih etničnih skupin ali tujcev kot »probleme manjšin« je v največji meri konstrukt večinske družbe. Pogosto se takšno obravnavanje pojavi zaradi preusmeritve pozornosti od dejanskih vzrokov za probleme v družbi, kot so brezposelnost, revščina, regionalne razlike v razvitosti, k etničnosti kot domnevnemu vzroku za nastale težave (Roter, 2005, str. 201).

6. SKLEP

Novo dinamiko migracijskih tokov spremljajo nove oblike upravljanja z migracijami. Z zmanjšano rastjo priliva v aktivno prebivalstvo in ob vedno večjih potrebah po delavcih, še posebno visoko strokovno usposobljenih, v nekaterih primerih pa tudi nekvalificiranih, se v začetku 21. stoletja v razvitem svetu in še posebno v Evropi dogajajo velike spremembe, ki vplivajo na intenzivnost in kvaliteto migracijskih tokov. Rastoči trend upravljanja migracij in upravljanja migracijskih politik na regionalnih ravneh, od katerih je Evropska unija najizrazitejša, lahko vidimo kot proces različnih interesov za definiranje kategorij migracij.

Države zahodne Evrope so v času podaljšane poveljne gospodarske rasti vodile liberalno migracijsko politiko, ki je bila v skladu z interesi imigrantskih držav. Kasneje pa je migracijska politika držav EU postala usmerjena predvsem k omejitvam in preprečevanju oziroma k večji selektivnosti novih migracijskih tokov. EU si bo v prihodnosti prizadevala za skupno migracijsko politiko, ki bo na vseh nivojih zagotavljala učinkovito urejanje migracij. Demografski upad in staranje prebivalstva sta najpomembnejša faktorja, ki opozarjata na potrebe po novi in dolgoročnejši migracijski politiki. Ideja, da bi z migranti zapolnili praznino zaradi demografskih sprememb, je bila v državah EU zelo slabo sprejeta. Večina držav upa, da bo demografski upad skušala rešiti s prijaznejšimi politikami do družin in večjo aktivnostjo starejše populacije ter smatrajo, da bi migracije lahko prispevale k rešitvi skupaj z drugimi ukrepi samo kot del celotne strategije.

Večina raziskav je prišla do zaključka, da so splošni ekonomski vplivi imigrantov na posamezno družbo majhni, vendar pa je očitno, da so v celotnem procesu tisti, ki z migracijami pridobijo, in tisti, ki so zaradi migracij na slabšem. Skupine, ki čutijo večje posledice, so:

- *delodajalci in visoko kvalificirani delavci v državi prejemnici imigrantov imajo v največji meri korist od nizko kvalificiranih imigrantov;*
- *visoko kvalificirani in nizko kvalificirani delavci so na boljšem zaradi visoko kvalificiranih imigrantov;*
- *v najslabšem položaju so nizko kvalificirani delavci, pogosto imigranti z urejenim statusom;*
- *koristi od imigrantov so večje tem večje je dopolnjevanje imigrantov in domačih delavcev.*

Primanjkljaji se na trgu dela pojavljajo v sektorjih z visoko kvalificiranimi delavci in v sektorjih, kjer je potrebna nizka ali nobena kvalifikacija, zaradi nepripravljenosti domačih delavcev za opravljanje določenih slabo plačanih del na dnu družbene lestvice. Mobilnost delavcev je v prvi vrsti odvisna od dejavnikov v zvezi s pogoji ponudbe in povpraševanja. Prehodne ureditve, ki omejujejo prosto gibanje delavcev med nacionalnimi okolji, ki jih je večina držav uvedla ob širitvi EU leta 2004 za delavce iz osmih novih držav članic, lahko prispevajo k zaviranju potrebnih prilagoditev trgov dela.

Na splošno lahko omejitve v zvezi z dostopom do trga dela zvišajo stopnjo dela na črno. Če so ob tem prisotne še pomanjkljivosti pri izvajanju obstoječe zakonodaje Skupnosti, lahko ima ta pojav nezaželene socialne posledice tako na neprijavljene delavce kot tudi za delovno silo z urejenim statusom v državi gostiteljici. Širitev je morda pomagala razkriti del sive ekonomije, kjer so prej delali neprijavljeni delavci iz držav EU-10, kar je imelo vrsto pozitivnih učinkov, kot je večja usklajenost z zakonskimi delovnimi standardi, večji dohodki države iz naslova davkov in prispevkov za socialno varnost ter boljša socialna kohezija.

Znotraj dimenzije pojava mobilnosti delavcev pa je ključno vprašanje, ali delavci iz novih držav članic zamenjujejo oziroma izrivajo domače delavce, s tem ko se potegujejo za ista delovna mesta, ali pa imajo na trgu dela dopolnjevalno vlogo. Sektorska sestava nacionalne delovne sile v EU-15 se od širitve ni veliko spremenila, kar kaže na dejstvo, da omejen pritok delovne sile iz držav članic EU-10 ni povzročil izrivanja domačih delavcev. Državljeni EU-10 so imeli na trgih dela v državah EU-15 dopolnjevalno vlogo.

Podatki kažejo, da je imela mobilnost iz novih držav članic pozitivne učinke na trgih dela tako, da je prišlo do zapolnjevanja vrzeli ter do zmanjševanja pomanjkanja delovne sile na posameznih področjih, hkrati je prišlo do ustvarjanja novih delovnih mest. Še posebno pozitivno prispevajo visoko usposobljeni delavci, ki preko kopičenja človeškega kapitala prispevajo k ustanavljanju novih podjetij in dolgoročni rasti. Povečala pa se tudi učinkovitost

trga dela, saj se tuji delavci ponavadi bolje prilagajajo na regionalne razlike v gospodarskih priložnostih.

Mobilnost delavcev med državami EU-10 in EU-15 je bila v prvem prehodnem obdobju zelo omejena in ni bila dovolj obsežna, da bi lahko v večji meri vplivala na trge dela v EU. Ni nobenih podatkov, ki bi kazali na neposredno povezavo med stopnjo mobilnosti delavcev iz držav članic EU in obstoječimi prehodnimi ureditvami.

Tako lahko potrdimo hipotezo magistrskega dela, da po širitvi EU leta 2004 ne bo prihajalo do večjih migracijskih tokov iz novih držav članic v stare države članice EU, kljub velikim razlikam v razvitosti med njimi.

Ob začetku druge faze prehodnega obdobja, ki traja do 1. maja 2009, v katerem države EU-15 uveljavljajo ukrepe za omejevanje prostega pretoka delavcev iz novih EU-8 držav, so se samo Španija, Portugalska, Grčija in Finska odločile, da odpravijo ovire za zaposlovanje delavcev iz držav EU-8. Avstrija, Belgija, Luksemburg, Danska, Francija, Italija, Nizozemska in Nemčija so se odločile za nadaljevanje omejevanja dostopa do nacionalnih trgov dela.

Z aprilom 2006 se je iztekel dveletni rok, v času katerega so morale države članice EU v nacionalno zakonodajo prevzeti nova pravila o pravicah državljanov in njihovih družin do gibanja in bivanja v državah EU. Direktiva omogoča državljanom EU, da se med državami članicami gibljejo pod pogoji, kot se selijo oziroma spreminjajo naslov v svoji državi. Direktiva poenostavlja administrativne postopke in povečuje zaščito pred izgonom. Med glavnimi novostmi je pravica do stalnega bivališča v članici po petih letih bivanja v njej, ki ne bo več predmet vrste pogojev, ter bo zagotavljala enakopravno obravnavo domačih in drugih državljanov EU.

7. LITERATURA IN VIRI

Literatura

1. Appleyard Reginald T.: International Migration: Challenge for the Nineties. Geneva: IOM. 1991. 83 str.
2. Arh Jelka: Programi Leonardo da Vinci II, Socrates II, in Mladina. Worstner Peter: Kako do denarja EU. Ljubljana: Gospodarski Vestnik, 2005, str. 159-173.
3. Bešter Romana: Politike vključevanja priseljencev v večinsko družbo. Bešter Romana et al.: Migracije, globalizacija, Evropska unija: Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003, str. 83-116.
4. Borjas George J.: The Impact of immigrants on employment opportunities of natives. The Changing Course of International Migration. Paris, OECD, 1993, str. 191-196.
5. Böhning W.R.: Elements of a Theory of International Economic Migration to Industrial Nation States. Kritz Mary M, Kelly Charles B., Tomasi Silvano M., ed., Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements. New York: The Center for Migration Studies of New York, 1983, str 28-43.
6. Boswell Christina: European Migration Policies in Flux Changing Patterns of Inclusion and Exclusion. London: The Royal Institute of International Affairs, 2003. 125 str.
7. Castles Stephen: The Impacts of Emigration on Countries of Origin. Yusuf Shahid et al.: Local Dynamics in an Era of Globalization. New York: Oxford University press, 2000. str. 45-54.
8. Castles Stephen: International Migration and The Nation-State in Asia. Siddique M.A.B. ed., International Migration into the 21st Century. Cheltenham, Edward Elgar, 2001, str. 178-199.
9. Drolc Aleš: Imigranti med evropsko migracijsko politiko in posebnostmi prostora. Bešter Romana et al.: Migracije, globalizacija, Evropska unija. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003, str. 147-165.
10. Emmerij Louis: The International Situation, Economic Development and Employment. The Changing Course of International Migration. Paris, OECD, 1993, str. 123-130.
11. Fassmann Heinz, Münz Rainer: Patterns and Trends of International Migration in Western Europe. Fassmann H. and Münz R., ed., European Migration in the Late Twentieth Century. Adlersot: Edward Elgar, 1994, str. 3-35.
12. Gammeltof Peter: Remittances and Other Financial Flows to Developing Countries. International Migration, Washington, 40 (2002), 2, str. 18.
13. Hammar Tomas: Politics of Immigration Control and Politicisation of International Migration. Siddique M.A.B. ed., International Migration into the 21st Century. Cheltenham, Edward Elgar, 2001, str. 15-27.
14. Hollifield James F.: Immigrants, Markets, and States. Cambridge: Harvard University Press, 1992. 305 str.

15. Klinar Peter: Mednarodne migracije. Založba Obzorja, Maribor, 1976. 246 str.
16. Klinar Peter: Kontinuiteta prisilnih migracij. Teorija in praksa, Ljubljana, (30) (1993a), 7-8, str. 615-624.
17. Klinar Peter: Osnove migracijske politike. Teorija in praksa, Ljubljana (30) (1993b), 7-8, str. 646-650
18. Klinar Peter: Liberalizem in nacionalizem v migracijski politiki. Teorija in praksa, Ljubljana, (30) (1993c), 7-8, str. 663-664.
19. Klinar Peter: Mednarodne migracije v kriznih razmerah. Založba Obzorja, Maribor, 1985. 210 str.
20. Komac Miran, Medvešek Mojca: Percepcije slovenske integracijske politike. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2005, 791 str.
21. Kopač Anja, Hazl Vanja, Svetlik Ivan. Evropska politika zaposlovanja. Svetlik Ivan, ed., Politika zaposlovanja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2002, str. 58-91.
22. Kovač Bogomir: Globalizacija, migracijski tokovi in ekonomski razvoj na obrobju slovenskih migracijskih dilem. Bešter Romana et al.: Migracije, globalizacija, Evropska unija. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003, str. 43-78.
23. Kovačev Ana Nina: Akulturacija imigrantov v zahodnih družbah. Teorija in praksa, Ljubljana, 30 (1993), 7-8, str. 699-705.
24. Kofman Eleonore et al.: Gender and International Migration in Europe: employment, welfare, and politics. London: Routledge, 2000. 203 str.
25. Kušer Nika: Pobuda skupnosti EQUAL. Wostner Peter: Kako do denarja EU. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2005, 109-116.
26. Livi-Bacci Massimo: South-North Migration: A Comparative approach to North American and European Experiences. The Changing Course of International Migration. Paris, OECD, 1993, str. 19-36.
27. Lucas Robert E.B.: International Migration: Economic Causes, Consequences and Evaluation. Kritz Mary M., Kelly Charles B, Tomasi Silvano M., ed., Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements. New York, The Center for Migration Studies of New York, 1983, str. 84-109.
28. Malačič Janez: Demografske razmere in prebivalstvena politika v Sloveniji: Iz Jugoslavije v Evropsko unijo. Naše gospodarstvo Revija za aktualna gospodarska vprašanja. Maribor, 51 (2005), 5-6, str. 11-18.
29. Malačič Janez: Demografija, Teorija, analiza, metode in modeli. 6. izdaja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2006. 339 str.
30. Mali Franc: Reemigracije znanstvenikov. Teorija in praksa, Ljubljana, 30 (1993), 7-8, str. 656-659.
31. Massey Douglas et al.: Theories of International Migration: A review and appraisal. Population and development review. New York, 1993 (19), št. 3, str 431-446.
32. Mesić Milan: Strategije razvitih družb. Teorija in praksa, Ljubljana, 30 (1993), 7-8, str. 661-675
33. Mesić Milan: Mednarodne migracije, Tokovi i teorije. Zagreb: Societas Zavod za sociologijo, 2002. 398 str.

34. Mesić Milan. Suvremene europska migracije i (nacionalno) državljanstvo. Mežnarić Silva, ed., Etničnost i stabilnost Europe u 21.stoljeću. Zagreb: Insitut za migracije i narodnosti, 2002a, str. 67-86.
35. Mesić Milan: Globalizacija migracija. Migracijske i etničke teme, Zagreb, 2002b (18), 1, str. 7-22.
36. Mesić Milan: Harmonizacija europske migracijske politike: neuspjeh politika imigracijske kontrole sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća. Migracijske i etničke teme, Zagreb, 2003 (19), 4, str. 343-360.
37. Mežnarić Silva: Migracijske aktualnosti: stanje, problemi, perspektive paradigmi istraživanja. Migracijske i etničke teme, Zagreb, 2003 (19), 4, str. 323-339.
38. Mežnarić Silva: Prisilne migracije v letu 2002: zapuščina devetdesetih. Bešter Romana et al.: Migracije, globalizacija, Evropska unija. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003, str.125-146.
39. Mrak Mojmir: Kohezijska politika Evropska unije. Ljubljana, samozaložba, 2004. 170 str.
40. Mrak Mojmir, Rant Vasja: Vsebinski izzivi razširjene EU in nova finančna perspektiva. Slovenija ob vstopu v Evropsko unijo: stanje, problemi in izzivi. Bančni vestnik, posebna številka, Ljubljana, letnik 53, št.5, maj 2004a, str. 117-125.
41. Niessen Jan, Schibel Yongmi: Immigration as a labour market strategy – European and North American Perspectives.
[URL:<http://www.migpolgroup.com.documents/2135.html>], 7.9.2005. 242 str.
42. Niessen Jan, Schibel Yongmi, Thompson Cressida: Current Immigration debates in Europe – Introduction.[URL: <http://www.migpolgrop.com.documents/3055.html>], 7.9.2005. 13 str.
43. Olesen Henrik: Migration, Return, and Development: An Institutional Perspective. International Migration, Washington, 40 (2002), 2, str. 125-150.
44. Panič Aleksandra: Beg možganov in njegove posledice za sistem znanosti. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2004. 78 str.
45. Papademetriou D.: Labor mobility and human resources development policies. Globalisation, Migration and Development. Paris, OECD, 2000, str. 189-194.
46. Papastergiadis Nikos: The Turbulence of Migration: globalization, deterritorialization and hybridity. Cambridge, Polity Press, 2000. 213 str.
47. Peternel Miroslav: Zunanje migracije Slovenije in Slovenci v izseljenstvu. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2003. 100 str.
48. Petras Elizabeth McLean: The global Labour Market in the modern World-Economy. Kritz Mary M., Kelly Charles B., Tomasi Silvano M., ed., Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements. New York: The Center for Migration Studies of New York, 1983, str. 44-63.
49. Roter Petra: Integracija. Komac Miran, Medvešek Mojca: Percepcije slovenske integracijske politike. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2005, str. 199-207.
50. Salt John: International Labor Migration in Western Europe: A georaphical Review. Kritz Mary M., Kelly Charles B., Tomasi Silvano M., ed., Global Trends in Migration:

- z heory and Research on International Population Movements. New York: The Center for Migration Studies of New York, 1983, str. 133-157.
51. Salt John: The Business of International Migration. Siddique M.A.B. ed., International Migration into the 21st Century. Cheltenham: Edward Elgar, 2001, str. 86-106.
 52. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika: Teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
 53. Siddique M.A.B., Appleyard Reginald: International Migration into the 21st Century: Selected Issuess. Siddique M.A.B., ed., International Migration into the 21st Century. Cheltenham: Edward Elgar, 2001, str. 1-14.
 54. Stalker Peter: Migration Trends and Migration Policy in Europe. International Migration, Washington, 40 (2002), 2, str. 151-179.
 55. Volčič Marija: Brez rdeče preproge za migrante. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 7 (2004), str. 35-36.
 56. Verlič Christensen Barbara: Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2002. 193 str.
 57. Verlič Christensen Barbara: Migracijska politika Evropske skupnosti in Slovenija. Teorija in praksa. Ljubljana, 2002a (37), 6. str.1117-1131.
 58. Weinstein Eric: Migration for the benefit of all: Towards a new paradigm for economic immigration. International Labour Review, 2002 (141), št. 3, str. 225-252.
 59. Widgren Jonas, Martin Philip: Managing Migration: The Role of Economic Instrument. International Migration, Washington, 40 (2002), 2, str. 213-229.
 60. Werner Heinz: Migration Movements in the Perspective of the single European Market. The Changing Course of International Migration. Paris, OECD, 1993, str. 79-86.
 61. Wostner Peter: Kako do denarja EU. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2005, 281 str.
 62. Zavratnik Zimic Simona: Trdnjava Evropa ali odprta Evropa? Izzivi za države »Schengenske periferije«. Bešter Romana et al.: Migracije, globalizacija, Evropska Unija. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003, str. 15-37.
 63. Westwood Sallie, Phizacklea Annie: Trans-nationalism and the politics of Belonging. London: Routledge, 200. 163 str.
 64. Zelenika Ratko: Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci, 1998. 781 str.

Viri

1. An overview of International Migration. World Migration 2003. IOM [URL: <http://www.iom.int/documents/publication/en>] 7.9.2005
2. Commission of the European Communities: Communication from the Commission Free movement of workwrs – achieving the ful benefits and potential. Brussels, 2002, 25.str.
3. Commission of the European Communities: Integrated guidelines for growth and jobs (2005-2008). Brussels, 2005, 31 str.

4. Commission of the European Communities: Green Paper on an EU Approach to managing economic migration. Brussels, 2004, 14 str.
5. Commission of the European Communities: Communication from the Commission to the Council, the European parliament, the European economic and social Committee and the Committee of the regions First Annual Report on Migration and Integration. Brussels, 2004, 22 str.
6. Commission of the European Communities: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 accession Treaty (period 1 May 2004 – 30 April 2006). Brussels, 2006, 21 str.
7. Corona Marjana: Pogodba o ustavi za Evropo. Maribor, Codex Iuris, 2005, 376 str.
8. European Communities: Statistics in focus. Population and Social Conditions 8, 2006
9. European Commission: Free movement of workers since the 2004 enlargement had a positive impact. Brussels, 2006.
10. European Commission: Eurobarometer spring 2004, Public opinion in the European Union, Julij 2004
11. Evropska komisija: Socialne razmere v Evropski uniji 2004 pregled. 45 str.
12. Evropska komisija: Prehodna ureditev za prosti pretok delavcev iz novih držav članic po širitvi Evropske unije 1. maja 2004. Bruselj, 2004, 4 str.
13. Evropska komisija: Povzetek – poročilo o zaposlenosti v Evropi 2005. Bruselj, 2006, 7 str.
14. Evropska komisija: Skupno poročilo o zaposlovanju 2005/2006 Več in boljša delovna mesta: Uresničevanje prednostnih nalog evropske strategije zaposlovanja. Bruselj, 2006, 22 str.
15. Evropski protekcionizem ali načela prostega trga?, časopis Delo, Ljubljana, 24. marec 2006, str. 1.
16. Francija bo maja delno odprla svoj trg dela, časopis Delo: Gospodarstvo, Ljubljana, 28. april 2006.
17. Komisija Evropskih skupnosti: Poročilo komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko socialnemu odboru in odboru regij Poročilo o delovanju prehodnih ureditev, določenih v pristopni pogodbi iz leta 2003 (obdobje od 1. maja 2004 do 30. aprila 2006) Bruselj, 2006, 22 str.
18. Komisija Evropskih skupnosti: Sporočilo komisije Svetu in Evropskemu parlamentu Skupni ukrepi za rast in zaposlovanje: Lizbonski program skupnosti. Bruselj. 2005, 10 str.
19. Komisija Evropskih skupnosti: Sporočilo komisije Svetu o evropskih politikah, ki zadevajo mlade o obravnavi skrbi mladih v Evropi – Izvajanje Evropskega pakta za mlade in spodbujanje dejavnega državljanstva. Bruselj, 2005, 21 str.
20. Komisija Evropskih skupnosti: Sporočilo spomladanskemu Evropskemu Svetu Skupna prizadevanja za gospodarsko rast in nova delovna mesta Nov začetek za Lizbonsko strategijo. Bruselj, 2005, 33 str.

21. Medlo o Balkanu, bolj smelo o zaposlovanju, časopis Delo, Svet, Ljubljana, 11. marec 2006, str. 7.
22. Pogodba o ustavi za Evropo. Luxemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2005, 482 str.
23. Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 35/02)
24. Slovenija v Evropski uniji (169 odgovorov o članstvu Slovenije v EU) Ljubljana, Urad vlade RS za informiranje, 2005, 146 str.
25. SOPEMI: Trends in International Migration. Paris: OECD, 1992. 157 str.
26. SOPEMI. Trends in International Migration. Paris: OECD, 1997. 272 str.
27. SOPEMI: Trends in International Migration. Paris: OECD, 1999. 328 str.
28. Spletna stran Statističnega urada RS: <http://www.stat.si>
29. Spletna stran Evropske unije: <http://www.europa.eu.int>
30. Spletna stran Eurostat: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>
31. Spletna stran Ministrstva za zunanje zadeve RS: <http://www.gov.mzz.si>
32. Spletna stran Ministrstva za notranje zadeve: <http://www.mnz.gov.si/>
33. Spletna stran Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo:
<http://www.mvzt.gov.si>
34. Spletna stran Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve:
<http://www.gov.si/mddsz>
35. Spletna stran Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj: <http://www.oecd.org>
36. Spletna stran Ožje pogajalske skupine za pristop Slovenije k EU:
<http://www.gov.si/ops/>
37. Spletna stran Delegacije komisije EU v RS: <http://evropska-unija.si>
38. Spletna stran Centra za mobilnost in evropske programe usposabljanja in izobraževanja: <http://www.cmepius.si>
39. Spletna stran Službe vlade za evropske zadeve: <http://www.svez.gov.si>
40. Spletna stran Urada vlade za informiranje: <http://www.uvi.gov.si/slo/>
41. Spletna stran Informacijskega središča o evropskih zadevah: <http://www.center-evropa.si/>
42. Spletna stran Informacijske mreže o izobraževanju v Evropi: <http://www.eurydice.org/>
43. Spletna stran Informacijske pisarne Evropskega parlamenta za Slovenijo:
<http://www.europarl.si/>
44. Spletna stran Migration Policy Group: <http://www.migpolgrou.com>
45. Spletna stran International organization for Migration: [Http://www.iom.int/](http://www.iom.int/)
46. Strogo nadzorovan umik omejitev za tujce, časopis Delo: Svet, Ljubljana, 14. marec 2006, str. 8.
47. Španija se je odločila za prosti pretok delovne sile, časopis Dnevnik: Svet, Ljubljana, 10. marec 2006, str. 6.
48. Večja prilagodljivost, a tudi zlorabe, časopis Delo: Delova borza dela, Ljubljana, 30. maj 2006, str. 17.
49. Vzhodni Evropejci ostajajo pred vrati, časopis Delo: Gospodarstvo, Ljubljana, 24. marec 2006, str. 10.

PRILOG

Priloga 1: Spremembe prebivalstva v EU-15 v obdobju 1960-2001 (na 1.000) (naravni prirast, neto migracije in skupni prirast)

Leto	Naravni prirast	Neto migracije	Skupni prirast
1960	7,6	0,1	7,7
1961	8,0	0,4	8,4
1962	7,7	2,9	10,5
1963	7,8	0,3	8,1
1964	8,6	-0,4	8,2
1965	7,7	0,2	8,0
1966	7,6	-0,4	7,2
1967	7,1	-1,0	6,1
1968	6,2	0,0	6,3
1969	5,6	0,7	6,4
1970	5,3	-1,1	4,2
1971	5,2	1,3	6,5
1972	4,5	1,1	5,6
1973	3,8	1,1	4,8
1974	3,5	0,5	4,0
1975	2,7	0,8	3,6
1976	2,6	0,4	3,0
1977	2,7	0,7	3,3
1978	2,4	1,0	3,4
1979	2,5	1,1	3,5
1980	2,5	1,7	4,2
1981	2,2	0,2	2,4
1982	2,2	-0,5	1,7
1983	1,5	-0,3	1,2
1984	1,7	-0,3	1,4
1985	1,4	0,5	1,9
1986	1,5	0,8	2,3
1987	1,8	0,5	2,3
1988	1,9	1,8	3,6
1989	1,7	2,8	2,5
1990	1,8	2,6	4,4
1991	1,5	3,1	4,6
1992	1,6	3,5	5,1
1993	1,0	2,7	3,8
1994	1,0	2,0	3,0
1995	0,7	2,0	2,8
1996	0,8	1,9	2,7
1997	1,0	1,3	2,3
1998	0,8	1,7	2,5
1999	0,7	2,5	3,2
2000	1,0	3,1	4,1

Vir: European Commission: European social statistics Demography, 2002, str. 47

Priloga 2: Povprečna starost ob upokojitvi v obdobju 2001-2004 v EU-25, EU-15 in v posameznih državah

Država	2001	2002	2003	2004
EU – 25	59,9	60,4	61,0	60,7
EU -15	60,3	60,8	61,3	61,0
Belgija	56,8	58,5	58,7	59,4
Češka	58,9	60,2	60,1	60,0
Danska	61,6	60,9	62,2	62,1
Nemčija	60,6	60,7	61,6	61,3
Estonija	61,1	61,6	60,8	62,3
Grčija	59,3	61,3	62,7	59,5
Španija	60,3	61,5	61,5	62,3
Francija	58,1	58,8	59,6	58,9
Irska	63,2	63,1	62,9	62,8
Italija	59,8	59,9	61,0	:
Ciper	62,3	61,4	62,7	62,7
Latvija	62,4	:	60,3	62,9
Litva	58,9	:	63,3	60,8
Luksemburg	56,8	59,3	58,2	57,7
Madžarska	57,6	59,1	61,6	60,5
Malta	57,6	58,2	58,8	57,7
Nizozemska	60,9	62,2	60,5	61,1
Avstrija	59,2	59,3	58,8	:
Poljska	56,6	56,9	57,9	57,7
Portugalska	61,9	63,0	62,1	62,2
Slovenija	:	56,6	56,2	:
Slovaška	61,4	60,5	60,4	60,5
Švedska	61,8	63,3	63,1	62,8
Velika Britanija	62,0	62,3	63,0	62,1

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Priloga 3: Stopnja brezposelnosti mlajših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU -15 in v posameznih državah EU v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	:	:	19,3	18,5	17,4	17,7	18,3	18,8	18,9	18,5
EU-15	21,9	21,1	21,4	20,7	19,1	17,2	15,3	15,2	15,7	16,5	16,7	16,7
Belgija	23,2	22,9	22,1	22,0	22,1	21,1	16,7	16,8	17,7	21,8	21,2	21,5
Češka	:	:	:	:	12,8	17,7	17,8	17,3	16,9	18,6	21,0	19,1
Danska	10,2	9,6	9,7	7,7	7,3	9,1	6,2	8,3	7,4	9,2	8,2	8,6
Nemčija	15,6	14,9	15,6	16,2	15,0	12,7	10,6	12,8	14,2	14,7	15,1	15,0
Estonija	:	:	:	17,0	15,2	22,0	23,9	13,2	17,6	20,6	21,7	15,9
Grčija	27,7	28,5	31,0	30,8	30,1	31,9	29,2	28,2	26,8	26,8	26,9	26,0
Španija	42,3	39,7	39,2	36,4	33,1	27,3	24,3	23,2	24,2	24,6	23,9	19,7
Francija	28,6	27,0	28,5	28,4	25,6	23,4	20,1	19,4	20,0	21,1	21,9	22,3
Irska	23,0	19,5	18,2	15,4	11,3	8,6	6,9	7,2	8,5	9,1	8,9	8,9
Italija	29,1	30,3	30,4	30,2	29,9	28,7	27,0	24,1	23,1	23,7	23,6	24,0
Ciper	:	:	:	:	:	:	9,9	8,3	8,1	8,7	10,5	14,0
Latvija	:	:	:	:	26,8	23,6	21,4	23,0	22,0	18,0	18,1	13,7
Litva	:	:	:	:	25,5	26,4	30,6	30,9	22,5	25,1	22,7	15,3
Luksemburg	7,1	7,2	8,2	7,9	6,9	6,9	7,2	7,3	8,3	11,8	18,1	19,4
Madžarska	:	:	18,5	17,0	15,0	12,7	12,5	11,3	12,7	13,4	15,5	19,4
Malta	:	:	:	:	:	:	13,7	18,8	17,1	17,3	16,2	16,1
Nizozemska	10,9	11,4	11,1	9,1	7,6	6,8	5,7	4,5	5,0	6,3	8,0	8,3
Avstrija	5,7	5,6	6,3	6,7	6,4	5,4	5,3	5,8	6,7	8,1	9,6	10,4
Poljska	:	:	:	23,2	22,5	30,1	35,1	39,5	42,5	41,9	39,6	36,7
Portugalska	15,0	16,5	16,7	15,1	10,7	9,1	8,8	9,4	11,6	14,4	15,4	16,1
Slovenija	:	:	17,5	17,2	17,8	17,7	16,3	17,8	16,5	17,3	16,1	15,6
Slovaška	:	:	:	:	25,1	33,8	36,9	39,2	37,7	33,4	33,1	30,5
Finska	34,0	29,7	28,0	25,2	23,5	21,4	21,4	19,8	21,0	21,8	20,7	20,1
Švedska	22,0	19,1	20,5	20,6	16,1	12,3	10,5	10,9	11,9	13,4	16,3	:
V.Britanija	16,4	15,3	14,9	13,7	13,1	12,7	12,2	11,9	12,1	12,3	12,1	12,9

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Priloga 4: Stopnja brezposelnosti starejših od 25 let v obdobju 1994-2005 v EU-25, EU -15 in v posameznih državah EU v %

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	:	:	7,8	7,6	7,3	7,0	7,4	7,6	7,7	7,4
EU-15	8,5	8,3	8,3	8,2	7,8	7,2	6,5	6,1	6,4	6,8	6,9	6,6
Belgija	8,1	8,1	8,1	7,8	8,0	7,1	5,8	5,4	6,4	6,7	7,0	7,1
Češka	:	:	:	:	5,2	7,1	7,3	6,8	6,1	6,6	7,0	6,8
Danska	7,2	6,1	5,6	4,7	4,4	4,4	4,0	3,9	4,1	4,8	5,1	4,2
Nemčija	7,0	6,8	7,3	7,9	7,7	7,1	6,6	6,5	7,1	8,1	8,6	8,6
Estonija	:	:	:	8,7	8,4	10,0	11,4	11,1	9,4	8,7	8,2	7,0
Grčija	6,2	6,5	6,7	7,0	8,1	9,2	8,8	8,6	8,3	7,9	8,7	8,3
Španija	15,0	14,3	13,8	13,1	11,8	10,0	8,9	8,3	9,1	9,1	8,7	7,7
Francija	9,6	9,2	9,7	9,7	9,5	9,0	7,9	7,2	7,6	8,1	8,1	8,0
Irska	12,2	10,6	10,2	8,6	6,6	5,0	3,6	3,2	3,6	3,8	3,6	3,4
Italija	7,5	8,1	8,2	8,5	8,7	8,6	8,0	7,4	7,0	6,8	6,5	6,2
Ciper	:	:	:	:	:	:	4,2	3,4	3,0	3,6	4,0	4,2
Latvija	:	:	:	:	12,5	12,7	12,7	11,6	10,9	9,5	9,4	8,4
Litva	:	:	:	:	11,4	12,0	14,6	14,9	12,5	11,1	10,3	7,6
Luksemburg	2,6	2,3	2,3	2,1	2,2	1,9	1,8	1,6	2,3	3,0	3,8	4,3
Madžarska	:	:	8,2	7,7	7,2	5,9	5,4	5,0	5,0	5,0	5,2	6,1
Malta	:	:	:	:	:	:	4,7	4,0	4,6	4,9	4,8	5,0
Nizozemska	5,9	5,6	5,0	4,1	3,1	2,5	2,3	1,7	2,3	3,2	3,9	4,1
Avstrija	3,5	3,6	4,0	4,0	4,2	3,7	3,4	3,3	3,8	3,7	4,1	4,3
Poljska	:	:	:	9,3	8,6	11,1	13,3	14,8	16,5	16,3	16,0	15,1
Portugalska	5,4	5,7	5,7	5,4	4,2	3,8	3,3	3,2	4,1	5,2	5,6	6,6
Slovenija	:	:	5,1	5,2	5,8	5,8	5,4	4,7	5,1	5,4	5,1	5,2
Slovaška	:	:	:	:	10,1	12,9	15,3	15,7	15,3	14,9	16,0	14,5
Finska	14,5	13,7	13,0	11,0	9,7	8,6	8,1	7,6	7,4	7,2	7,2	6,8
Švedska	7,6	7,4	8,2	8,6	7,2	6,0	5,0	4,0	4,0	4,5	5,0	:
V. Britanija	7,9	7,1	6,6	5,5	4,9	4,7	4,1	3,8	3,8	3,6	3,3	3,3

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Priloga 5: Stopnja brezposelnosti v posameznih državah za drugo četrletje 2003, 2004, 2005 v %

Država	2003 - Q2	2004 - Q2	2005 - Q2
Belgija	8,0	7,7	8,4
Češka	7,7	8,4	8,0
Danska	5,6	5,4	5,0
Nemčija	9,0	9,5	9,6
Estonija	10,3	9,5	7,8
Grčija	9,6	10,5	9,9
Španija	11,5	11,1	9,4
Francija	9,4	9,5	9,6
Irska	4,6	4,6	4,3
Italija	8,6	8,1	7,6
Latvija	10,4	9,8	9,1
Litva	12,9	11,2	8,6
Luksemburg	3,6	4,8	5,3
Madžarska	5,8	5,8	7,1
Malta	8,1	7,6	8,1
Nizozemska	3,6	4,6	4,8
Avstrija	4,2	4,8	5,1
Poljska	19,2	18,9	18,0
Portugalska	6,3	6,6	7,4
Slovenija	6,5	6,1	5,8
Slovaška	17,3	18,6	16,5
Finska	9,1	9,1	8,3
Švedska	5,4	6,4	:
Velika Britanija	4,9	4,7	4,6
Ciper	4,5	4,7	5,8
EU – 15	8,0	8,1	7,9
EU – 10	14,3	14,2	13,5
EU – 25	9,0	9,1	8,8

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Priloga 6: Stopnja delovne aktivnosti za posamezne države za drugo četrletje 2003, 2004, 2005 v %

Država	2003 - Q2	2004 - Q2	2005 - Q2
Belgija	59,3	60,5	61,0
Češka	64,9	64,1	64,7
Danska	75,1	76,0	75,5
Nemčija	64,9	65,0	65,3
Estonija	62,3	62,9	64,9
Grčija	58,9	59,6	60,3
Španija	59,7	60,9	63,2
Francija	63,3	63,2	63,4
Irska	65,1	65,5	67,1
Italija	56,1	57,7	57,8
Ciper	69,2	69,4	68,7
Latvija	61,7	62,2	63,0
Litva	62,8	61,4	62,6
Luksemburg	62,7	61,6	:
Madžarska	47,0	56,6	56,8
Malta	54,6	53,4	53,6
Nizozemska	73,8	73,1	73,2
Avstrija	69,1	67,7	68,4
Poljska	51,4	51,4	52,2
Portugalska	68,2	68,0	67,6
Slovenija	62,5	65,6	66,0
Slovaška	57,9	56,7	57,4
Finska	68,7	68,3	69,2
Švedska	73,6	72,4	72,6
Velika Britanija	71,3	71,5	71,5
EU – 15	64,4	64,7	65,1
EU – 10	56,0	55,9	56,6
EU – 25	63,0	63,2	63,7

Vir: Komisija evropskih skupnosti, 2006

Priloga 7: Število prebivalcev v EU-25, EU-15 in v posameznih državah EU 1. januarja 2004 v 1.000 in delež prebivalcev posamezne države v celotnem prebivalstvu EU-25 v % ter delež prebivalcev po starostnih skupinah v %

Država	Število prebivalcev	Delež prebivalcev v EU-25 v %	Delež prebivalcev po starostnih skupinah v %				
			0-14 let	15-24 let	25-49 let	50-64 let	65 in več let
EU-25	457 189,0	100	16,4	12,7	36,6	17,9	16,5
EU-15	383 047,4	83,9	16,3	12,2	36,6	17,9	17,0
Belgija	10 396,4	2,3	17,3	12,1	36,0	17,5	17,1
Češka	10 211,5	2,2	15,2	13,8	36,7	20,4	14,0
Danska	5 397,6	1,2	18,9	11,0	35,7	19,6	14,9
Nemčija	82 531,7	18,0	14,9	11,7	36,9	18,7	18,0
Estonija	1 351,1	0,3	16,0	15,5	34,7	17,7	16,2
Grčija	11 040,7	2,4	14,5	12,9	37,4	17,4	17,7
Španija	42 345,3	9,4	14,5	12,7	39,6	16,2	16,9
Francija	60 200,0	13,2	18,5	13,0	34,8	17,3	16,4
Irska	4 027,7	0,9	20,9	15,9	36,8	15,2	11,1
Italija	57 888,2	12,7	14,1	10,6	37,6	18,5	19,4
Ciper	730,4	0,2	20,0	15,7	36,2	16,2	11,9
Latvija	2 319,2	0,5	15,4	15,4	35,4	17,7	16,2
Litva	3 445,9	0,7	17,7	15,3	35,9	16,1	15,0
Luksemburg	451,6	0,1	18,8	11,5	39,1	16,6	14,0
Madžarska	10 116,7	2,2	15,9	13,4	36,1	19,1	15,5
Malta	399,9	0,1	18,2	14,7	34,9	19,2	13,1
Nizozemska	16 258,0	3,5	18,5	11,9	37,3	18,4	13,8
Avstrija	8 140,1	1,8	16,3	12,2	37,9	18,1	15,5
Poljska	38 190,6	8,3	17,2	16,7	36,1	17,0	13,0
Portugalska	10 474,7	2,3	15,7	13,0	37,1	17,4	16,8
Slovenija	1 996,4	0,4	14,6	13,8	38,2	18,4	15,1
Slovaška	5 380,1	1,2	17,6	16,5	37,7	16,8	11,6
Finska	5 219,7	1,1	17,6	12,5	33,9	20,4	15,5
Švedska	8 975,7	2,0	17,8	12,0	33,6	19,5	17,2
Velika Britanija	59 699,8	13,1	18,2	12,9	35,3	17,6	14,9

Vir: Eurostat, maj 2006

Priloga 8: Nekateri makroekonomski kazalci za EU-25, EU-15 in posamezne države EU v letu 2004

Država	BDP na prebivalca v PPS (Purchasing Power Standards) (EU-25=100)	Sprememba v realnem BDP per capita (v %)	Povprečna letna stopnja inflacije (Harmonized Indices of Consumer Prices – HICPs)
EU – 25	100	1,6	2,1
EU – 15	108,6	1,4	2,0
Belgija	118,4	2,4	1,9
Češka	70,3	4,2	2,9
Danska	121,8	1,7	0,9
Nemčija	108,6	1,5	1,8
Estonija	51,2	5,9	3,0
Grčija	82,0	4,5	3,0
Španija	97,6	1,4	3,1
Francija	109,3	1,7	2,3
Irska	137,0	2,9	2,3
Italija	105,8	0	2,3
Ciper	82,8	1,6	1,9
Latvija	42,8	11,5	6,2
Litva	47,8	4,5	1,2
Luksemburg	238,6	3,5	3,2
Madžarska	60,1	6,5	6,8
Malta	69,2	-1,3	2,7
Nizozemska	124,4	1,6	1,4
Avstrija	122,6	1,9	2,0
Poljska	48,8	5,1	3,6
Portugalska	72,4	0	2,5
Slovenija	79,1	3,8	3,7
Slovaška	53,0	8,1	7,5
Finska	113,9	3,1	0,1
Švedska	117,4	3,4	1,0
V. Britanija	116,2	2,7	1,3

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Priloga 9: BDP per capita v obdobju 1994-2003 v stalnih cenah (po cenah iz leta 1995)

V evrih

Država	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU-25		15.300	15.500	15.900	16.300	16.800	17.400	17.600	17.800	17.900
EU-15	17.300	17.700	18.000	18.400	18.900	19.400	20.000	20.300	20.400	20.500
EU-10	2.790	2.940	3.080	3.230	3.350	3.600	3.800	3.900	4.000	4.200
Belgija	20.400	20.900	21.100	21.700	22.100	22.800	23.600	23.700	23.800	24.000
Češka	:	4.100	4.300	4.200	4.200	4.300	4.400	4.600	4.600	4.900
Danska	25.800	26.300	26.800	27.500	28.100	28.700	29.500	29.700	29.800	29.900
Nemčija	23.300	23.600	23.800	24.200	24.700	25.200	25.900	26.200	26.200	26.200
Estonija	1.900	2.000	2.100	2.400	2.500	2.500	2.700	2.900	3.200	3.300
Grčija	8.400	8.500	8.600	8.800	9.100	9.400	9.800	10.100	10.500	11.000
Španija	11.100	11.400	11.700	12.100	12.600	13.100	13.400	13.700	13.900	14.100
Francija	19.800	20.200	20.400	20.800	21.400	22.100	22.900	23.200	23.400	23.400
Irska	13.000	14.100	15.100	16.600	17.900	19.600	21.300	22.300	23.200	23.700
Italija	14.300	14.600	14.800	15.000	15.300	15.500	16.000	16.500	16.500	16.400
Ciper	10.000	10.800	10.800	10.900	11.300	11.700	12.200	12.500	12.600	12.600
Latvija	1.500	1.500	1.600	1.700	1.800	1.900	2.000	2.200	2.400	2.600
Litva	1.300	1.300	1.400	1.500	1.700	1.600	1.700	1.800	2.000	2.200
Luksem.	33.800	33.800	34.400	36.800	38.800	41.200	44.300	44.700	45.300	46.300
Madž.	3.200	3.300	3.400	3.500	3.700	3.900	4.100	4.200	4.400	4.500
Malta	:	:	:	:	:	7.500	7.900	7.900	7.900	7.700
Nizozem.	20.000	20.500	21.100	21.800	22.600	23.300	23.900	24.100	24.100	23.800
Avstrija	22.700	23.100	23.600	24.000	24.900	25.600	26.400	26.500	26.700	26.800
Poljska	:	2.700	2.900	3.000	3.200	3.300	3.500	3.500	3.600	3.700
Portugal.	7.900	8.200	8.500	8.800	9.200	9.500	9.800	9.900	9.800	9.700
Slovenija	7.400	7.700	8.000	8.400	8.700	9.200	9.500	9.700	10.000	10.300
Slovaška	2.600	2.800	2.900	3.100	3.200	3.200	3.300	3.400	3.600	3.700
Finska	18.800	19.400	20.100	21.300	22.300	23.000	24.100	24.300	24.800	25.400
Švedska	20.800	21.500	21.700	22.300	23.000	24.100	25.000	25.300	25.700	26.000
V.Britanija	14.600	15.000	15.400	15.800	16.300	16.700	17.300	17.600	17.800	18.100

Vir: Eurostat, junij 2005

opomba: (:) ni podatka

Priloga 10 : Izdatki za socialno zaščito (% delež BDP) v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU v obdobju od 1995-2003

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU-25	:	:	:	:	:	26,9	27,1	27,4	28,0
EU-15	28,4	28,2	27,9	27,5	27,4	27,2	27,5	27,7	28,3
Belgija	28,1	28,6	27,9	27,6	27,3	26,8	27,7	28,8	29,7
Češka	17,2	17,6	18,6	18,6	19,3	19,6	19,5	20,2	20,1
Danska	31,9	31,2	30,1	30,0	29,8	28,9	29,2	29,9	30,9
Nemčija	28,2	29,4	28,9	28,9	29,2	29,3	29,3	29,9	30,2
Estonija	:	:	:	:	:	14,4	13,6	13,2	13,4
Grčija	22,3	22,9	23,3	24,2	25,5	26,3	27,0	26,4	26,3
Španija	22,1	21,9	21,2	20,6	20,3	19,6	19,4	19,6	19,7
Francija	30,3	30,6	30,4	30,0	29,9	29,3	29,5	30,2	30,9
Irska	18,8	17,6	16,4	15,2	14,6	14,1	15,0	15,9	16,5
Italija	24,8	24,8	25,5	25,0	25,2	25,2	25,6	26,1	26,4
Ciper	:	:	:	:	:	:	15,2	16,4	:
Latvija	:	:	:	:	:	15,3	14,3	13,8	13,4
Litva	:	:	:	:	:	15,8	14,7	14,1	13,6
Luksem.	23,7	24,1	22,8	21,7	21,7	20,3	21,3	22,6	23,8
Madžarska	:	:	:	:	20,7	19,8	19,8	20,7	21,4
Malta	17,5	18,8	19,0	:	17,4	16,9	17,7	18,0	18,5
Nizozemska	30,9	30,1	29,4	28,4	28,0	27,4	26,5	27,6	28,1
Avstrija	28,9	28,8	28,7	28,4	28,9	28,3	28,6	29,2	29,5
Poljska	:	:	:	:	:	20,1	21,5	21,9	21,6
Portugalska	21,3	20,4	20,6	21,2	21,6	21,7	22,8	23,7	24,3
Slovenija	:	24,0	24,5	24,8	24,7	24,9	25,3	25,2	24,6
Slovaška	18,7	19,8	20,0	20,2	20,2	19,5	19,1	19,2	18,4
Finska	31,4	31,4	29,0	26,9	26,9	25,3	25,5	26,2	26,9
Švedska	34,6	33,8	32,9	32,2	31,9	31,0	31,5	32,5	33,5
V. Britanija	28,2	28,0	27,5	26,9	26,4	27,0	27,5	26,4	26,7

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka

Priloga 11: Prebivalstvo staro od 18-59 let, ki živi v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov v EU-25, EU-15 in posameznih državah EU v obdobju od 1999-2005

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	:	:	10,1	10,2	10,2	10,3	10,2
EU-15	10,5	9,9	9,7	9,7	9,8	9,8	9,8
Belgija	13,0	12,4	13,8	14,2	14,4	13,7	13,5
Češka	7,2	7,8	7,9	7,3	7,7	8,0	7,4
Danska	:	:	:	7,6	8,6	8,5	8,5
Nemčija	10,5	9,7	9,7	10,0	10,6	11,1	11,1
Estonija	10,4	9,6	11,0	10,8	10,9	9,5	8,5
Grčija	9,6	9,2	8,8	8,9	8,5	8,5	8,5
Španija	8,5	7,5	7,4	7,3	7,2	7,3	6,7
Francija	11,3	10,7	10,3	10,4	10,6	10,8	10,7
Irska	9,8	8,6	8,8	8,5	8,9	8,6	8,4
Italija	11,7	11,2	10,8	10,2	9,7	9,1	9,5
Ciper	:	5,6	4,9	5,3	5,2	5,0	5,2
Latvija	14,9	15,0	12,8	10,5	8,7	7,8	8,1
Litva	8,8	9,2	10,0	9,1	7,4	8,1	6,6
Luksemburg	6,7	6,9	6,7	6,3	6,6	6,5	6,5
Madžarska	14,2	13,5	13,2	13,0	11,6	11,9	12,3
Malta	:	7,4	7,8	7,2	7,9	8,6	8,2
Nizozemska	7,8	7,6	6,9	6,7	8,0	8,0	7,9
Avstrija	8,2	8,3	7,9	7,5	7,4	8,8	8,8
Poljska	:	:	13,8	15,1	14,8	15,8	15,3
Portugalska	4,7	4,6	4,3	4,6	5,5	5,3	5,5
Slovenija	9,6	9,0	8,2	8,0	8,7	7,5	6,7
Slovaška	9,8	10,9	10,0	10,9	10,1	10,8	10,2
Finska	:	:	:	:	10,9	11,0	11,0
V. Britanija	11,8	11,4	11,2	11,3	10,9	11,0	11,0

Vir: Eurostat, maj 2006

Opomba: (:) ni podatka